

KÖD

REGÉNY

IRTA

GOZSDU ELEK

BUDAPEST

AIGNER LAJOS KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-336-6 (online)
MEK-18535

I.

Mindenki tudja azon a vidéken, a hol történetünk alig három esztendő alatt lefolyt, hogy Kartalon a templom és a plébánia az urasági angol kertben van. Az uraság - a kartali Baán familia őse Baán Kristóf - adta a fundust, hordatta a kockaköveket, fizette az olasz építőmestert, a piktort, és mikor a templom félig-meddig góth stilben épült tornyával, támoszlopaival, tölgyfa levelekre emlékeztető ablak-diszitményeivel készen állott, közvetlenül a templom szomszédságában felépítette a plébániát is, és meghagyta örököseinek, hogy a plébánosnak évenként háromszáz arany forinton kívül rendes uri deputátumot fizessenek.

Az akkori megyés püspök vizontszolgálatképen megengedte Baán Kristófnak, hogy oroszlános cimerét a templom ívezetes főkapuja fölé, a kóruson az orgona alá, meg a familiának fentartott diszes erkély közepére a főoltár hajójában a falba építhesse. A székes-püspök, a Baán familia kívánsága szerint nevezi ki a plébánost, a familia vizsgálja át az egyházi számadásokat, javíttatja a templomot, meszelteti a paplakot, és ezért abban a tiszteletben részesül, hogy a miséző pap minden misében emlegeti a Baán familia nevét, mindig először kap a szentelt vízből néhány cseppet, a mirhából egy kis illatos felhőcskét. Az egész viszony uraság és templom között úgy tűnt fel a kartaliak előtt, mintha a templom tulajdonképen az uraságé volna és ők csak kegyelemből járhatnának belé imádkozni.

A szomszéd falubeliek szemére is vetették a kartaliaknak, hogy hiába büszkék lovaikra, birka nyájaikra, selyem szoknyás fehérnépükre, mikor nincs templomuk, s egy imilyen-amolyan kálvária hegynél nem tudták többre vinni a dolgot.

Az urasági angolkert és a falu között folyik az Aranka. Szeszélyes egy folyó! Épen olyan makrancos, haragos, majd szelid, emberséges mint a nép, a mely partjain lakik. Néha ártatlan patak képiben nevetgél kicsi medrében, néha meg óriásnak mutatja magát és halálra ijeszti a népet. Megkonditják miatta az „urasági” harangokat ott az angol kerti templomban és ekkor mindenki a küszöbje előtt köti ki könnyű ladikját; azért, hogy a nép a faluból bejárhasson a templomba, hidat építettek az Aranka derekára. Ezt is az uraság tette.

A kartaliak igen restelték ezt az ajándékhidat, szerették volna, hogy nekik is legyen valami közük a templomhoz. De az uraság nem tágitott, s kijelentette, hogy igen örül, ha a nép az ő hidján járhat a templomba.

A kartaliak beletörődtek valahogyan ebbe a templom-dologba, de egy váratlan esemény újra alkalmat adott mindenféle szóbeszédre.

Baán Kázmér, - a kartali ág utolsó ivadéka - hatvan éves korában meghalt. Huszonhat éves felesége, született Korongi Olga és Marian négy éves leánya voltak örökösei, mert - úgy beszéltek a faluban - az a hetyke uri ember, a ki mellette van feleséggestül, gyerekestül csak olyan vendégféle sógor vagy mi!

A kartali templom asszony kézre jutott. Már most, ha - isten ne adja - főtisztelendő Baán Gábor meg találna halni, nyilván ez a gyerekasszony tenne nekünk papot - mondogatták Kartalon. Beszélik, hogy egy küldöttség járt is ebben a dologban a püspöknél, de amint mondják, szégyenkezve jöttek haza. Dahó Sámuel, a kántortanító azt mondotta volna a küldöttség vezetőjének Som Péternek:

- Kár vala illetén szégyent tetézni a reputációra, mert hiszen mindétig mondám: a patrónátusi juss a földhöz vagyon kötve!

Baán Kázmér halála napjától épen egy esztendő mult el.

A templomban az elhunyt patrónus lelki nyugalmaért gyászmisét tartottak. A templom falai, két karcsu oszlop sora, fekete posztóval voltak bevonva. A pillérek mindegyikén, a falakon a Baán család oroszlános címerpajzsai függöttek. Ez a disztis is gyászt jelentett.

A szürke mohával ellepett templomnak igen szomorú volt a kinézése. Az oltárképek bánatos alakjai, az oldalszobrok fájdalmas orcái, mintha ma még szomorubban tekintettek volna az urasági erkély felé, a hol gyászba öltözve ült Olga, a kis Marian, Olga mostoha nővére, Márta, ennek férje, a Baán család református ágából származó Baán Viktor, ezek gyermekei, Klárka és Mili. Ott volt még a járás rendes orvosa, dr. Raabe Vilmos is.

Lent a padokban ült a kövér tisztartó és családja, a fiatal ispán sarkantyus csizmákban, a falusi jegyző, a himlőhelyes gyógyszerész, az érdemes előjáróság, köztük a pisze és okosságáról híres Som Péter esküdt, végül pedig Tömpe Márton, az urasági kocsmá árendása. Ezután következett két üres pad, a rangkülönbség élesebb feltüntetésére, és azután a gazdák, pápaszemes öreg asszonyok, köztük Som Péter édes anyja, a ki katona unokájáért szokott imádkozni.

Olga mereven tekintett a magas katafalkra. Szemei mintha rátapadtak volna a jelképes koporsóra. A sárgás lánggal égő viaszgyertyák barnás, szennyes füstje, a tömjén kékes fehér felhőcskéi hosszú csikban húzódtak a sötét templom tárva nyitott ajtaja felé, a honnan az üde júniusi szellő, hársfa illatot hozott a templomba.

- Olga! - szólott suttogva Baán Viktor, - megrontod a szemed, ha olyan merően nézed a gyertyalángokat!

Olga mintha álmából riadt volna fel; mosoly húzódtott keskeny ajkaira, majd hirtelen eltűnt a hófehér fogak között, fekete keztyűs pici kezével megsimította homlokát, az a pici mosoly újra végig villant ajkán, bágyadt fekete szemein. Odafordult Viktorhoz s nyájas hangjával felelt:

- Köszönöm Viktor! Gondolod, hogy árt szemeimnek? Nem nézek oda többet!

- A papa fekszik ottan? - kiáltott gügyögő hangjával a kis Marian. Kicsi kezével a katafalk felé mutatott és még hangosabban rákezdé:

- A papa -

- Nem! - felelt neki Márta, és magához vonta a kis szajkót.

- A papa a Jézuskánál van, s most légy csendes, különben megharagszik!

- A papa! - szólott hangos, csintalan kacajjal a kis Marian. - De én nem félek ám! Én nem félek -

Marian vihogó nevetéssel felállott a padra, oda ugrott Márta nyakába, elkezdte cirógatni, s hízkelkedő tolakodással csókolgatni.

A gyermek hangos beszéde, kacagása visszhangzott a templomban.

Mindnyájan az urasági erkély felé tekintettek. A plébános épen az evangéliumot kezdte volt olvasni, ezt a pihenőt mindenki felhasználta a gyermek kacagása felett való fejrázogatásra.

Dahó Sámuel az orgona mellett szintén meghallotta a kacagást. Bozontos szemöldei alól odapillantott Penge Gerő segédtanítóhoz, a ki a mai nap tiszteletére új égszínké nyakkendőt kötött, és így szólott fojtott hangon:

- Mindéig mondám: az uraságok gyermekeiknek a helytelenségek onnan vagyon, mert nincsen fegyelem. A tulságos szabadalom -

- Régi rendszer! Avas felfogás, kántor ur! - vágott közbe vékony hangjával Penge ur. - Az új nemzedék más elvek szerint tanít!

Dahó Sámuel adós maradt a felelettel, mindössze egy lesújtó pillantásba foglalta össze ellenérveit, a régi idők, régi rendszer teljes védelmére, miközben attiláján rántott egyet.

Alig hogy a kis Marian miatt támadt nyugtalanság a kedélyekben lecsillapodott, egy fecske repült be a nyitott napsugaras templom ajtón, s mintha szánt-szándékkal tette volna, mindig az urasági erkély mellett röpködött el éles, átható fütytyét hallatva.

Volt tapsolás, ujjongás az erkélyen! A kis Marian elkezdett sikítani, nevetni:

- Fecske! Ni! Madár! Bácsi fogja meg! -

Márta hirtelen ölbe kapta a kicsit, de ez fickándozott mint valami halacska, úgy, hogy a beteges, halvány arcú asszony alig birt vele.

- Marian! Légy csendesen! - szólt oda Olga s egészen elpirult. - Légy csendesen! -

A fecske ügyesen elkerülve a viaszgyertyák lobogó lángjait, közvetlenül a padokban ülő hivek feje felett repült a templom egyik végétől a másikig úgy, hogy a pisze Som Péter és Tömpe Márton mindig ijedten kapkodták el fejüket.

- A meghalt uraság lelke! - sugta az öreg Som Péterné.

- Uj haláleset! - felelt suttogva a vén Bakóné.

- Vajon kiért jött el? Látja kelmed, mindig az urasági erkély felé viszi a szive! -

- Láttam én már ilyet! Nem jó vége lesz ennek! -

Som Péterné megigazitotta fehér babos kék kendőjét, újra keresztet vetett, és egy uj miatyánkhoz fogott, mert a régít a közepén abba hagyta a fecske miatt.

Az erkélyen is megzavarta az ájtatosságot a fecske. Olga mosolyogni akart, amint látta, hogy milyen félénken kapkodják fejeiket a földszinti előljárók, sőt a jegyző ur, meg a kövér tisztartó is, de fekete szegélyű keszkenőjét szoritotta ajkához, abba fojtotta nevetését.

Baán Viktor Olga háta mögött ült, összehuzta vékony fekete szemöldeit, ábrándos kék szemeivel két másodpercig nézte a megrémült fecske repülését, azután odafordult az orvoshoz és szólott:

- Utálok minden madarat, de a fecskéket gyűlölöm! Undorító állatok nyomorék lábaikkal! Azt mondják, férgek tenyésztenek -

- Oh nem! Igen kedves, tiszta madarak! Én szeretem. Oh a fecskék! - felelt németes kiejtéssel dr. Raabe Vilmos.

- A doktor idealista! - válaszolt közönyös hangon Viktor. - Kiállhatatlan ez a tömjén büz! Csak már vége volna! Nekem a fejem fáj! -

- Kegyed ideges! Ugy látszik a tengeri fürdő nem használt! -

- Tudja doktorkám, ez a sokféle zavar a mise alatt, a rekedt szavu orgona, a viaszgyertyák füstje, ez a kiállhatatlan tömjén-gőz alterál!

Éles ostopattogás hallatszott be a templomba, fel egészen az urasági erkélyig. Egy kocsi robogott végig az Aranka hidján. Ismét pattogott az ostor, mintha a kocsis különös kedvét lelte volna benne.

- Hallod Ivánt? - szólott Viktor Olga felé fordulva. - Hallod, hogy pattog? -

- Megkésétt! - válaszolt Olga és szemeivel a fecskét kísérte.

A fecske repülésével összevissza kavarta azt a vékony tömjén füst felhőcskét, a mely a nap-sugaras ajtó felé huzódott keskeny fehér csikokban. Egy-egy pillanatra alig lehetett látni a megrémült madárkát amint a tömjénfüst felhőibe tévedt.

Olga mindenüvé elkísérte tekintetével a madárkát.

Végre egy gothikus ablak-ív alá, egy oltárkép tetejére repült a fecske. A szegény állat lihegett. Olga nem láthatta többé. Nehány perc múlva azonban elkezdett hangos csicssergéssel cseveg-ni. Valóságos verseny támadt Marian és a fecske között. Mikor a madár elhallgatott, rákezdte Marian, azután nevettek, csacsogtak ketten egyszerre. Marian utánozni akarta a fecskét, és közbe nagyokat nevetett.

Van-e olyan ájtatos ember, a ki ennek a két kis madárnak énekes fecsegését rossz néven merné venni? Hallgatták őket önkénytelenül. Csak a hitetlenebb rész szerette volna a fecskét megfojtani.

Az ájtatosságnak vége volt. Senki sem figyelt a pap ájtatos, misztikus dallamu imáira, Dahó Sámuel harsány szavu reszponzáliáira, mindenki a fecske csicssergését hallgatta.

Az öreg Som Péterné kétszer akadt el a miatyánk közepén, mindig ujra kezdte, pedig nem az uraság lelkeért imádkozott, hanem a katona unokájáért. Ez pedig nem csekélység!

A patikárius lencsényi himlő helyeivel, mint a ki a természet titkos erőivel amugy is vastag ismeretségben áll vegyész tudományánál fogva - amint mondani szokta - különben sem imádkozott. Oldalpillantásokat vetett folytonosan az urasági erkély felé. Neki tulajdonképen ott volna a helye, mert éppen olyan nemes ember mint akármelyik a Baán familiából, ha nem régiebb.

A jegyzőről pedig azt beszéltek, hogy istentelen ember. A katonaságnál veszítette el hitét. Hol? Nem tudni. Csakhogy nincs hite, az bizonyos. Mindig szidja a papokat. Ő csak példaadás miatt jár a templomba, ez neki egyik hivatása.

A két istentelen ember egymás mellett ült. A gyógyszerész levette szemét az urasági erkélyről és odasugott a jegyzőnek, a ki hangfogóvá öblösítette tenyerét füle mellett és a szemeivel is hallani látszott.

- Fura egy gyászmise. Az özvegy alig bírja a nevetést, a sógorasszony meg pityereg. Hogy lehet egy fecske miatt annyit nevetni!

- Már mint a fecske miatt? - kérde suttozva a jegyző.

- De nehezen érti meg az embert! - fakadt ki a gyógyszerész és ismét az erkélyre tekintett, a hol az uraságok éppen felkelőben voltak.

A pap a szentelt viztartóval feléjük szórt néhány csepp áldást, mindnyájan mélyen meghajtották magukat, és állva hallgatták Dahó Sámuel végső akkordjait.

Az előljáróság illő komolysággal vonult ki a templomból.

Dahó Sámuel a homlokára tolta szemüvegét, hátrafordult és azt mondta az orgona fújtató gyerekeknek:

- Mondjad meg fiam édes apád uradnak, ha még egyszer bébocsájt ilyen alkalommal valamely fecske madarat az áhitatosság megzavarására, könnyen elcsapathatik. Egyáltalányosan nagyon szabados egyházfi ő kegyelme! -

- Csakhogy átestünk ezen is! - szólott Penge Gerő és mindkét kezével porozta fekete kabátját.

Ezzel mind a ketten lebotorkáltak a sötétes kórusról.

Az uraságok az illatos hársfa alatt ragyogó enyhe napsugár özönben várták a papot és Dahó Sámuelet.

Marian meg a Márta két csibéje, Klárka és Mili már a gyepen szaladgáltak, kergették egymást hangos kacagással.

II.

Viktor szivarra gyújtott, azután kedélyes nevetéssel szólott Mártához:

- Végre leteszitek a gyászt!

Olga napernyőbotjával játszott, Viktor szavaira hirtelen föltekintett és csengő hangjával felelt:

- Mindig azt állítottad, hogy a gyászruha jól áll nekem és Mártának, és most -

- A gyászruha is lehet izléses, de azt hiszem, hogy neked a fehér piqué jobban fog állani -

- Gyermekes emberek vagytok! - felelt Márta, - azaz, hogy egészen gyermekek! -

A gyepen keresztül, karján a kis Mariannal, tarka virágbokrétával kezében, hangos hahotával, rohant a hársfa felé Tar Iván. Mindnyájan odafordultak.

- Itt hozom a madárkát. Megfogtam reptiben a pillangót! Csókolom kezeiket! Servus Viktor! -

- Hát a kalapja hová lett! Isten hozta! - szólott nevetve Olga és Iván felé nyujtotta kis rózsás kezét.

- Ez a kis madár leütötte a fejemről amint birkóztunk! Ugy-e madaram? - kacagott Iván.

- Igen, én ütöttem le! Ugy-e - megfogott - lihegte a kis Marian.

- Szokás szerint megkértem a miséről, de azért hoztam ám bokrétát! Nézd csak Viktor komám, van-e ennél szebb bokréta hét vármegyében?

- Dehogyan van! - felelt Viktor mosolyogva.

Iván Olgának nyujtotta a bokrétát. Csupa nefelejcsből volt kötve.

- Köszönöm, csakugyan szépek! -

- Magam szedtem! Siettem ide -

- Oh! Hallottuk az ostorát pattogni - vágott közbe Olga. - Megint négyesbe jött? -

- Iván nem is tud már másként; vagy négyes vagy semmi! Nem igaz Iván! - szólott Viktor élénken.

- Nem tehetek róla pajtás, a véremben van! - felelt Iván és az orvosra nézett.

- Önök nem ismerik egymást? Szomszédunk Gajárról. Tar Iván -

- Már volt szerencsém, különben dr. Wilhelm Raabe kör-orvos vagyok! - egészíté ki Raabe. Megemelinté kalapját; kopasz feje fénylett, amint a napsugarak érték.

- Igaz a'! Mikor szegény Lukácsot földhöz vágta a hideglelés, aztán együtt töltögettük beléje az orvosságot! Emlékszik, hogy krárogott az öreg?

- Jó cseléd! - felelt Raabe fontoskodva.

- Él még az öreg? - kérdé érdeklődve Olga.

- De nagyon! Minden héten összeszid vagy kétszer, aztán megint jó barátok vagyunk!

A sekrestye ajtaja megnyílt és Baán Gábor, a kartali plébános galambösz fejével, barátságos arcával a társaság felé közeledett. Nyájas arcáról a nyugalom fensége mosolygott, tartásában volt valami tiszteletet gerjesztő méltóság. Széles karimájú kalapját kezében tartva köszönt már messziről. A gyermekek feléje futottak, megcsókolták mind a két kezét és hangosan kiáltoztak:

- Isten hozta pap bácsit! -

- Jól van jól kicsikék! Hát ki lármázott ma a templomban ugye? -

- Én! - suttogta a kis Marian, és mutató ujját a szájába dugta. Ez volt nála a pityergés előpostája.

- Ez nem volt szép tőled Marian! - szólt Gábor bácsi komolyan.

Marian a szájába dugta a hüvelyk ujját is, és elkezdett pityeregni. Most meg már Gábor bácsi nem vette tréfára a dolgot. Szépen ölébe vette a kis babát és elkezdte csitítani. - Ne sirj kicsikém, hiszen a pap bácsi nem haragszik! Csak tréfáltam! Látod te kis bohó! No, no! -

Márta eléjük sietett. Elvette Gábor bácsitól Mariant, és sugott valamit a fülébe.

- Vártuk már Gábor bácsit! Hát Dahó ur hol van? - szólt élénken Olga.

- Jön mindjárt. Jön mindjárt! Sétálunk még egyet a kertben, vagy egyenesen bemegyünk? Isten hozta doktor ur! Önt is Iván! Nem láttam a templomban -

Iván zavarba jött. Olga észrevette és felelt helyette:

- Virágokat szedett nekem; nézze bácsi, milyen szép nefelejcskek!

- Értem. Értem Iván! - Barátságosan nyujtotta neki kezét.

- Hát mikor adod meg a kis bárányt Márta néni?

A kis Marian lehető lassan akarta ezt kérdezni, de mindenki meghallotta, és a gyerek így elárulván Márta néni titkos ígéretét, nagyon elszégyelte magát, mert arcát Márta ruhafodrai közé rejtette.

A társaság már lassan indult a hosszú hársfasor felé, a mely a kastélyt és az »Olga« pavillont kötötte össze.

Dahó Sámuel nagy léptekkel sietett a társaság után. Térdig érő attilája lobogott utána a sietésben. Egyenesen Olgához lépett, széles panama szalmakalapját kezébe vette és tiszteletteljesen csókolta meg kezét.

- Alázatos szolgálja nagyságos asszonyom! Kegyes engedelmet kérek a fecske madár okozta általános megbotránkozásért. Már kipirongatám az egyházfit -

- Oh semmi, semmi! Nem is vettük észre édes Dahó! - szélt Olga élénken.

- Nagyon örvendetes reám nézve! Nagyon örvendetes! Köszönöm a kegyes meghívást, ámbátor feleségemnek nevenapja vagy, de azért kész örömmel eljöttem!

- Köszönöm édes Dahó! Ismeri az urakat?

- Igen is, van szerencsém ismerni valamennyit! - felelt Dahó szerényen, azután néhány lépést hátrált, feltette kalapját és dr. Raabe mellé csatlakozott.

A gyermekek már előre futottak. Márta Gábor bácsi karján ment utánuk. Kissé hátrább jött Olga Viktorral karonfogva, mellettük Iván. Végül fontos beszédbe mélyedve dr. Raabe és Dahó sétáltak.

- Még mindig szomoruan Mártám? Hát nem fog már derülni soha?

- Azt hiszem soha, Gábor bácsi!

- Tegnap este meglestelek. Mire való mindig a magányt keresni!

Gábor bácsi megállott és fürkészte Márta arcát. Láta, hogy fekete szemei mélyen üregeikbe esve valami titkos láz miatt, mintha égtek volna.

- Van talán valami titkos bánatod? Mondd el nekem, szívesen hallgatom.
- Nincs, bátyám. Igazán nincs. Viktor igen jó hozzám, nagyon gyöngéd, nincsen ellene panaszom. Valóban nincs! - sietett Márta a válasszal.
- Viktor? - kérdezte Gábor bácsi. - Viktor! - ismétlé halkán.
- Én jól tudom, hogy ő szeret engem! Oh én igen jól tudom!
- Hát hogy ne tudnád Márta, hiszen a férjed! -
- No lám! Én is épen azt mondom! Nem is Viktorról van most szó -
- Hát persze, hogy nem Viktorról beszélünk. Viktorról! Viktor igen jó fiu!

Gábor bácsi elhallgatott. Némán mentek egymás mellett. Nehány perc múlva megszólalt Gábor bácsi, anélkül, hogy Mártára tekintett volna.

- Az elébb azt mondtad nekem, hogy nem fog derülni soha! Mit akartál azzal mondani?
- Beteg vagyok bátyám! Erőm fogy napról napra. Mióta Kartalon vagyunk, nincsen nyugtom! Szégyenlem magam bátyám, de nem tehetek róla!
- Most jóra fordult sorsod, gondjaid megszűntek, és te épen olyan bánattal veszed a boldogabb napokat, mint a megpróbáltatás idejét!
- Tudom, hogy hálátlan vagyok. Az fáj nekem, de nem tehetek róla!
- Nem úgy értettem Márta. Te nem vagy hálátlan!
- Sok keserű gondom volt már, és még nem szoktam meg az örömöket - ez az egész! Viktor könnyebben veszi mind a kettőt. Én megcsunyultam -

Gábor bácsi önkénytelenül Márta fonnyadt alakjára tekintett. Olyan volt, mint valami napra vetett vízi liliom.

- Látja bátyám - folytatta Márta - az esztendő alatt, míg Olgával utaztunk, annyira lefogytam, hogy a gyűrűim mind leestek ujjaimról. Még a jegygyűrűm is. Most a mutató ujjamon hordom.

Márta mosolyt erőltetett.

- Olga nagyon szeret téged. Ritka eset mostoha nővérek között! Mindnyájan szeretünk, én, Viktor, a gyerekek. A mi szeretetünk majd meghozza a jó kedvet, a jó kedv az erőt és aztán jó lesz minden!

Az Olga-pavillonhoz értek.

Pompás kilátás nyílt innen a kastélyra. Két sorban száz, teljesen kifejlődött hársfa között vitt oda a széles kavicsos út. Jobbról, balról nagy gypeszőnyegek terültek, itt-ott beültetve ezüst levelű, fehér törzsű nyárfa csoporttal, egy-egy világos zöld széles levelű platánnal, sötét árnyu tölgyfa társasággal, a melyek óriási lombkoronáikkal bizonyos titokszerű komolyságot fejeztek ki, ellentétben a derült hangulatot keltő fehér dereku nyárfákkal.

Azontul látszott a kastély, széles oszlopos verandájával, a melyre márvány lépcsők vezettek. A lépcsőket jobbról, balról két bronz oroszlán - a Baánék címeréből, őrizni látszott. A kastély egyszerű olasz renaissance-stilben épült. Arányai derült nyájasságot fejeztek ki, mintha mondták volna: Ebben a házban béke lakik.

A kastély mögött látszott a bükkerdő, amint a távolba elvesző hegyekre kapaszkodik. Mintha minden fa gondosan faragott oszlop lenne, világos szürke színével, melyen száz lábnál magasabban nyugszik a vékony, rövid ágakból alkotott fenséges korona. A napsugarak táncolnak

levélről levélre, de nem képesek a hatalmas fa koronájának sűrűjébe, titokzatos homályába bejutni.

Mintha minden fa egy szentelt dóm volna! Mennyi áhitat, mennyi magasztos költészet egy egész mértföldekre nyúló erdőben, melynek minden egyes fája szentegyház!

Óriási oszlop-csarnokokban huzódik a bükkerdő a hegygerinceken végig, és a magas jegenyék mintha őrt állanának az erdő szélein, sötétben meredeznek a napsugaras ég felé.

Gábor bácsi és Márta a pavillon előtt ültek. Némán gyönyörködtek a tájkép szépségében. Márta borongós tekintetével a sötétlő erdőt kereste fel, Gábor bácsi vissza-vissza nézett a derült kastélyra, a mohával benőtt templomra, a kigyózó folyócskára, mintha az egész tájékat egyszerre akarta volna belátni. Hiába! Sietnie kell az öreg embernek, ki tudja, mennyi ideje van még!

- Milyen szép! milyen szép! - szólott csendesen az öreg.

Az érkező társaság élénk zaja zavarta meg a szemlélődők nyugalmát.

Olga oda futott Gábor bácsihoz, mellé telepedett, apró lábait egymásra rakta, és félig komolyan, félig tréfásan fontoskodva szólott:

- Panaszom van bácsi! Viktor ma igen unalmas, kiállhatatlan. Nefejejcseket akartam neki adni Iván csokrából és képzeld - nem fogadta el!

Iván éles oldalpillantást vetett Viktorra, azután erőltetett tréfával hozzá tette:

- Igen! Azt mondja, hogy a csokor izléstelenül van kötve. És azért nem tüzte a virágszálat kabátjára, mert a kék szín nem illik a feketéhez! Pedig illik ugye? -

- Oh Iván! Te ezt nem érted, különben nem viselnél olyan zöld nyakkendőket.

- Hát nem szép a nyakkendőm Olga? Nem azért kötöttem, hogy neked tessen! Furcsa! -

Iván önkénytelenül a nyakkendőjéhez nyult. Elpirult.

- Békesség legyen!

Olga erőltetett komolysággal toppantott lábacsájával, felkelt, és egy rózsza-tőhöz lépett. Leszakított egy halvány veres thea rózsát, és odatűzte Viktor gomblyukába.

- Így ni! Adok Viktornak egy rózsát; de ha ezt is elveszted, akkor jaj neked!

- Igazi gyerekek! - szólt közbe Gábor bácsi Mártához fordulva.

- Én is mindig azt mondom bácsi, de kinevetnek érte! - válaszolt Márta, miközben Klárikájának aranyszőke haját iparkodott a leszorító fésűvel rendbe hozni; de a fésű eltörött ujjai között és Márta elpirult.

- Ejnye, de ügyetlen vagyok!

- Hát én nem kapok rózsát? - kérdezte Iván és Olga mellé állott a rózsatőhöz.

- Kap maga is. Válasszon egyet.

- Én nem választok; adj a melyik magának tetszik!

- Akkor hát itt van ez a sárga. Jó lesz?

Iván körülnézett, és hirtelen tárcájába rejté a virágot. Jó kedve egyszerre megjött és nevetve futott a gyerekek után, a kik a gyepen szaladgáltak. Felkapta a kis Mariant, himbálta a levegőben, majd ismét leheveredett melléje a gypre; aztán felugrottak mind a ketten és futkostak pillangók után. Mikor aztán Iván kalapjával leborított egy pillangót és nagy

vigyázva izmos ujjai közé kapta a tarka prédát, akkora lármát, ujjongást vittek véghez, hogy az egész park tele volt vele. Közbe persze volt csókolódzás is, de Marian erősen hadonászott úgy, hogy Iván legtöbbször a levegőbe cuppantott. Hanem azért nagyon jó barátok voltak ők ketten! Mindössze tizennyolc év volt köztük a különbség, csak hogy ez különbség is gyerek éveket tett ki.

- Iván ur! Oh Iván urnak van poetisch természete! Szereti a gyermekek és a lepkék épen mint én! Egy jó szív! Egy jó szivre mutat ez! - szólt Raabe, miközben nagy karimájú szalmakalapját vigyázva maga mellé helyezte a padra.

A szalmakalapon gombostüvel feltűzve vergődött egy halálfejes lepe, mellette kiterjesztett szárnyakkal egy ritka nagyságu pávaszem, széles szárnyai közepén kerek hamvas kék szemfoltokkal.

Márta odapillantott a szalmakalapra.

- Szegény lepkék! Miért kinozza őket doktor ur? Hát maga is gyönyört talál...

- Én nekem van egy szép gyűjtemény! Ez - a halálfejre mutatott - Acherontia atropos, a templom fal mellett találtam, ez pedig Saturnia pyri. Hó! Ritka szép fajta! Európában a legnagyobb! Igen, a legnagyobb!

- Hát ez a gyász kalapja mellett?

- Eine alte Wunde! Régi seb. Heilt nie! Szegény Mathilde!

- Testvére volt? -

- Oh nem! Ő volt nekem menyasszony! Táncolt, ivott hideg vizet, beleesett phtyzisbe és - vége. Alte Trauer!

Raabe sohajtott, miközben kövér ujjával a pávaszem szárnyát próbálta emelgetni, vajon él-e még. A pillangó már nem élt.

- Alte Trauer! - folytatta, azután elmosolyodott, Mártára tekintett, majd Viktor felé fordult és kérde:

- A fej nem fáj már?

- Semmi bajom doktorkám. Éhes vagyok. Még mindig a fecske ügy Dahó ur? - szólt Viktor mosolyogva és Dahó felé indult, a ki kissé távolabb valami fontos ügyet látszott előadni Olgának.

- Csekélyke titkom lévén, esedezem néhány percnyi türelemért! - válaszolt Dahó és udvariasan meghajtotta magát. - Azonnal végezek!

- Maradj Viktor! Nos édes Dahó? - kérde Olga.

- Tehát ujjal kérem nagyságodat, kegyeskedjék Gyurkának az irányomban való tisztetlen magaviseletét bétiltani. Gyurka nagyságod cselédje lévén, nem szeretném őt a bíró ur elé citáltatni. Gyurka az egyetlen háládatlan tanítványom -

- De hát mit tett, mivel sértette meg Dahó urat? - kérde mosolyogva Olga, miközben egy fehér rózsabokorhoz érve, szagolta a virágokat.

- Illetlenségnek tartanám elmondani, de köteles vagyok nagyságod iránti bizalomból nem kimélni a háládatlant. Méltóztatik emlékezni, hogy a tisztartó ur külföldről két nagy bivalyokat hozatván, vízfordásra használja. A két bivalyok Gyurkára vagynak bízva. Valahányszor által jövők az Aranka hidján a templomba, csak hallom: Cselő Samu! Cselő Samu! Lenézek a hidnak karfájáról és látom, hogy Gyurka nagyokat ütvén a két bivalyokra, az egyiket az én

nevemen, Samu nevezeten szólítja, és hogy a Samunak nevezett bivalyra nevem említésekor nagyokat ütvén, felnevet reám a hidra. Ezen bottal kellőleg meg is intém a fiatal embert, - de haszontalanul tevém!

Olga alig bírta a nevetést, elfordult, mintha egy rózsza után nyult volna.

- Végre is, a nemzet napszámosa vagyok, amint a tanfelügyelő ur a népek tanítóit nevezé, - és ezt a falu csufjára nem türhetvén, méltányos panaszom orvoslását kérem. A szülők és gyermekek előtt egyarányosan restellem a szóban forgó ügyet, mert amint méltóztatik tudni, a tekintély csorbát szenved, tekintély nélkül pedig olyan az ember mint valami kormányzó rud nélkül való sajka, a mely dobhatik ide is oda is!

Dahó Sámuel szünetet tartott.

- Azonfelül igen restelném a dolgot, beteges feleségem és Ágnes leányom előtt, a kik igen könnyen meghallhatván a csufondáros nevezetet, valamintképen én, pirulnának.

- Hát van Dahó urnak leánya is?

- Oh van. Igen derék leányzó! Tizenkilencedik évében vagyon; nagyon szorgalmatos és jámbor természetü.

- Igérem Dahó ur - szólt erőltetett komolysággal Olga, - hogy elégtétele lesz, és hogy Gyurka illendően fogja magát viselni.

- Köszönöm kegyes gráciáját! Csak arra kérem nagyságodat, hogy a szóban forgó ügy maradjon titok, és hogy Gyurkával négy szem között kegyeskedjék végezni.

- Titok marad édes Dahó. Gyurkát kiteszem a pusztára és ezzel vége!

Dahó némi büszkeséggel lépdelt Olga mellett, arcáról szinte le lehetett olvasni, hogy jól végezte a kényes ügyet.

- Nem is tudtam, hogy Dahó urnak egy szép leánya van! - szólt Olga a társasághoz.

- Mondják, mondják, kérem szeretettel, hogy csinos! Én csak annyit mondtam, hogy igen jámbor és szelid! - jegyzé meg Dahó Sámuel szerényen.

Megcsendült a kastély kis harangja.

- Ebédelni! Ebédelni! - kiáltott a kis Marian, és lihegve futott a pavillon felé.

A kis harang elnémult, és a társaság a kastély felé indult. A gyerekek felszaladtak a lépcsőkön a verandára és az egész társaság eltűnt a csarnok oszlopai között.

Igy ért véget a gyászmise napjának délelőttje.

III.

Délután ismét az Olga pavillonban ült az egész társaság. Viktor hosszú száru pipából füstölt, Iván szivarozott, és Dahó Sámuel formális előadást tartott a társaságnak a mostan divatozó népművelési rendszer hiányairól, különösen hangsúlyozván a fegyelem fogyatékosságát.

A fegyelem hiánya - szerinte oka minden bajnak, és akármennyire iparkodjanak is a mai pedagógusok - ezt különös gunnyal említé Dahó - a gyermekeket, mint tananyagot gyurni, dagasztani, még sem lesz a tananyagból semmi, mert a fegyelmetlen nevelés különösen kedvezően a féktelen emberi hajlamok fejlődésének, a kíváncsi eredményt már csirájában tönkre teszi. Kartal ugyan dicséretes kivétel e tekintetben - mert kivéve Gyurkát, jóformán minden palánta sikerült.

- Hallottam Dahó ur, hogy kedves leánya is segédkezik a tanításnál? - kérde Olga.

- Köszönöm kegyes megemlékezését, pusztán néhány szorgalmasabb leánykát oktat a kötés-horgolás mesterségére! - válaszolt Dahó.

Bozontos ernyős szemöldökei alól a szerény öröm mosolygott Olgára. Szőrös, csontos kezével kék keszkenője után nyult, és legyezte magát vele. Nem akarta örömét elárulni.

- Ágnes, valamint én és feleségem is, nagyon szeretjük az apró csemetéket. Apám, nagyapám, a feleségem apja és nagyapja is mind tanítók valának, és így ez már a vérünkben vagyon.

- Hozza el egyszer a kis Ágneszt egy délutánra. Szeretném ismerni, mondják, hogy igen ügyes szép leány!

Olga gyönyörködött Dahó bőséges, ünnepélyes beszédmodorában. Minden szó, amit mondott, olyan gömbölyűen, kellő hangnyomatékkal gurult ki őszbecsavarodott tömört bajusza alól, mintha előbb megesztergályozta volna.

- Mondják kérem, mondják, hogy eléggé csinos leányzó. Nekem nagy örömem vagyon vele, ámbátor öregségünkre adta az isten és így okom van némi aggodalomra a jövődönnek miatta. Hiában, kérem, öregek vagyunk!

Dahó egy kis szünetet tartott, azután élénken folytatta ismét előadását, és némely helyen szőrös kezeinek magyarázó jártatásával, úgy mint azt az iskolában szokta, erősítette meg.

- Tetszik tudni, leánykám igen vidám természetű, egész nap sűrűg-forog, kellemetes nevetése, jókedvű dalai örömben tartják szomorúságra hajlandó szíveinket. A nőm, tetszik tudni, meghűtven magát egy búcsú alkalmával - gondolom Gajáron volt - már régtől fogva beteg, hol fekszik, hol fent jár és így van elegendő okunk a búslakodásra. De leányom sokszor hétszámra elűzi az árnyékot házunkból.

- Nagyon derék leány! Büszke lehet reá Dahó ur!

Olga előre hajolt és figyelemmel hallgatta Dahót, a ki beszéd közben kék keszkenőjét forgatta.

- Négy éve lehet annak, hogy az egész háztartás hajójának kormányzó rudját jóformán átaladtam Ágnesnek. Mindössze hármascskán vagyunk, mert tetszik tudni, két fiaim meghaltak, - és így boldog egyetértésben, alkalmazkodván némi-nemű részben a gyermek fiatalságának bohóságaihoz, ámbátor néha nehezünkre esik a mulatozás miatti sokáig való ébrenlétel, boldogan élünk. A leányka tudniillik igen szereti a táncot járni, és kedvéért azután évenként néhányszor átalvirasztjuk az éjszakát.

- Hát báloznak is?

- A nagyságod vendégfogadójában Tömpe bérlő ur szokott mulatozásokat rendezni.

Dahó hirtelen órájára tekintett.

- Temetésünk lévén főtisztelendő ur -

- Nem felejtettem el, kántor ur! nem felejtettem el!

- A nép napszámosai vagyunk, nagyságos asszonyom, mennünk kell. Bocsánatot kérek a sok szóbeszédért! Köszönöm kegyes vendéglátását, nemkülönben a finom cukorkákat Ágnes nevében. Által fogom adni. Kegyes jó indulatába ajánlván csekélységemet -

- Isten önnel édes Dahó! Isten önnel! El ne feledje ígétét! Ágnest hozza el legközelebb valamelyik délután.

Olga kezét nyújtá a kántornak. Dahó tisztelettel csókolt kezét a hölgyeknek. Mindenkinek különös bókok között köszönt és jobb felől hagyva a plébánost, a hársfa soron végig a templom felé indult Gábor bácsival együtt.

Iván messze elhajította szivarját, oda tette székét Olga mellé és kérte:

- Régen nem hallottam már zongorázni! Jöjjön a zongora-terembe, játszék nekem azokból a tengerparti dalokból, melyeket tudja isten honnan hozott. A multkori még mindig a fülembé cseng.

Olga Viktorra tekintett, mintha kérdezni akarta volna, menjen-e. Viktor kitünően ápolt kezeivel végig simitá borzas szőke haját, ábrándos kék szemeit Olgára függeszté és kérdezte:

- A halász-dalok?

- Menj, játszál Olga! Én és Viktor majd hallgatjuk innen! - szólt Márta. - A teremből ide hallatszik minden hang.

- Jó. Nem bánom!

Olga és Iván a kastély felé mentek. Márta nyugtalan türelmetlenséggel nézett a távozók után. Arca majd halvány, majd piros lett. Kezeiben néhány rezedaszál tartott. A virágokat kezdte el ujjai között csipkedni. Végre már nem maradt csipkedni valója. Hol Viktorra, hol a kastélyra tekintett.

Viktor nem szólott egy hangot sem. Rágyújtott egy szivarra, és egész figyelmét a földön lobogó gyufaszál lángjára látszott fordítani. Mintha Mártát nem is vette volna észre.

Márta szólani akart néhányszor, de úgy látszik, nem tudta, miként kezdje. Ha legalább Viktor elkezdte volna a társalgást! De Viktor hallgatott.

Egy hatalmas akkord rezgett végig a kerten. Olga játszani kezdett. Viktor a kastély felé fordította székét. A hangok tisztán zengettek a kerten keresztül. Édes melódiák, tele szenvedéllyel, tűzzel, bizarr akkordok sokasága beszélt e hangokban valami titkos nagy szenvedélyről, a mely elégeti a lelket, kiszáritja az agyvelőt és cseppenként emészt el a vért. Viktor mohón szívta lelkébe az édes hangokat. Szemeit félig behunyta, hátradőlt a székbe, szivarja elaludt. A melódiák mánora erőt vett rajta, nem látott semmit, csak hallotta a hangokat, a melyek szerelemről, titkos vágyakról beszéltek, tiltott boldogság kéjét festették. Olga sokszor beszélt már neki ezeken a hangokon, ő értette a dallamok tartalmát. Szegény Márta!

Viktor alig vette észre, hogy Márta félénken feléje közeledik, átkarolja nyakát. Viktor össze-rezzent.

- Márta! Hogy megijesztettél!

- Szeretted még beteg feleségedet Viktor? Ne felelj, kérlek - ne felelj. Tudom, hogy szeretsz. Viktor, egy kérésem van -

- Nos?

- Ne haragudj érte. Nem tehetek róla. Menjünk vissza Budapestre.

- Hogyan? Vissza Budapestre?

- Igen. Nem tudom, - de én -

- Minek?

- Én - nem érzem itt jól magam! Félek, hogy valami szerencsétlenség ér itt bennünket. A levegő árt nekem. A kis Csitri, meg a Fürjem sem egészséges itt. Féltem őket. Menjünk vissza, lakjunk ott - én boldogabb voltam -

- A nyomorban? - vágott közbe Viktor. - Nem emlékezel a nyomorra? Nem magad vitted a zálogházba utolsó frakkomat? Selyem ruhádat nem magad adtad el, hogy a Csitrinek meg a Fürjnek kávéja legyen? Ismerőseink előtt el kellett tagadni lakásunkat, nehogy meglátogassanak. Nem emlékezel?

- Emlékezem Viktor! - felelt suttogva Márta. Bágyadt szemeit behunyta, nem akart látni semmit.

- Emlékezem Viktor! - sohajtotta újra.

- És mégis visszakivánod a nyomort! Dolgozni nem tanultam. Pályám nincs. Irnok csak nem lehetek, az istenért!

- Viktor!

- Hivatalt nem kaphattam. Családunk barátjai részint tönkre mentek, részint befolyás nélküli emberek. Kártyázni is próbáltam, billiárdoztam pénzre, és mégis -

- Viktor!

- Olga szeret téged. Elhalmoz minden jóval. Mig Kázmér élt, nem tehetett semmit, mert férje, miként tudod, szívtelen ember volt. Most itt vagy. Kastélyban van lakásod, családi hagyományaid, nevelésed szerint élsz -

- Családi hagyományok! Nevelésem! - Márta keserűen mosolygott.

- Arra a pár ezer forintra, a mi atyád után maradt, ilyen neveléssel, ilyen hagyományokkal -

- Ne bántsд szegény atyámat Viktor!

- Még ezer szerencse, hogy Olgát Kázmér elvette. Végre is Olga nővéred, tehát alamizsnáról sem lehet szó -

- Igaz, nővérem!

- Ő is épen úgy Korongi vér mint te. Egy apátok volt. Nos? Alamizsnáról tehát nem lehet szó. Ezt magam sem fogadnám el. Ismered elveimet. Baán Viktor szegény ember - de azért a szegénység még nem piszkolta be büszkeségét!

Viktor ábrándos szemeiben, szeretetre méltó ifju arcában valami szokatlan tűz égett.

- Tudom Viktor! De lásd, én nem félek a szegénységtől!

Alig lehetett Márta félénk hangját hallani.

- Nem félsz a szegénységtől? Mikor mosnod kellett, sirtál!

- Mert nem volt teknőm!

- Mikor Anna beperelt nyolc forint cselédbérért, kétségbe voltál esve!

- Mert szégyeltem magam.

- Azért hát ne mondd, hogy nem félsz a szegénységtől. Olga sokkal jobban szeret téged és gyermekeidet, mint a hogy a mostoha nővérek szeretni szokták félvér testvéreiket. Köszönd meg neki, hogy kiemelt a nyomorból!

- Nem irigylem gazdagságát! Menjünk el innen Viktor! Olga ha szeret, segíthet bennünket úgy is.

- Ez hóbot, ez, örültség! Ez több mind a kettőnél, ez: roszaság! - sziszegte indulatosan Viktor.

- Ne bánts engem Viktor. Nem vagyok én ilyen gazdag körbe való. Fáj nekem látnom a gazdagságot. A butorok selyme, bársonya sérti a szememet. Azután meg -

- Beteges szeszélyek! Még azt sem mondhatod, hogy ingyen élvezzük Olga jóságát! Jól tudod, hogy mennyi bajom van a gazdasággal. Bűn volna itt hagyni Olgát. Egészen egyedül áll a világon. Ki kezelné birtokát? Tisztjei megrabolnák, tönkretennék!

Mialatt Viktor így beszélt, Márta odahajolt hozzá, átkarolta sovány karjaival nyakát, megsimította arcát, fekete szemeit lehunyta, fejét a mellére fektette s könyörgött:

- Menjünk el innen Viktor!

A kavicsos uton léptek nesze hallatszott. Olga és Iván vigan nevetgélve a pavillonhoz érkeztek.

Viktor elpirult amint Olgát megpillantotta, és kibontakozott Márta öleléséből. Márta zavarát palástolni igyekezett, és a földön heverő szétcsipkedett rezedák után nyult.

Olga csengő nevetéssel kacagott.

- Nos? Nagyasszonyom, nagyuram! Mi lelte nagyságtokat? Számadás, civódás vagy egyéb perpatvar? Vagy talán a szerelem édes bújja fogott el?

Olga Mártához sietett, apró kezeivel megveregette vállait, arcát aztán megcirógatta, megcsókolta. Olga nyilván zavarban volt, mert remegett minden tagjában. Egész gyöngédségével elhalmozta Mártát, de Viktorra egyetlen egy szempillantással sem nézett. Milyen szép volt így tréfás mosolyával ajkán!

Csupa élet minden mozdulata, csupa kellem minden lépte. Gömbölyü idomai, rózsás arca, hamiskás fekete szemei, fénylő gesztenyeszin göndör haja, abronccsal leszorítva, mintha a verőfényes nyári reggel nevetett volna az emberre. Üde élet sugárzott egész lényéből. Gyönyör volt ránézni, gyönyör csengő hangját hallani.

Márta, az idősebb nővér, úgy nézett ki mellette mint egy gubbasztó, haldokló madár. A szükség elsorvasztja a testet, a titkos fájdalom beteggé teszi a lelket. Hogyan versenyezhet egy halálra gyötört pipelő kerti fülemüle, egy széles jó kedvében fényes szárnyait a nap-sugárban csattogtató arany rigóval?

Teljes képtelenség.

Olga kacér jó kedve átcsapott a másik végletbe. Elkomolyodott. Viktor lehangoltsága, Márta bánatos arca elkedvetlenítette Ivánt is. Mintha valami láthatlan boru szállt volna valamennyi arcára. Hallgattak, mintha egymást feszélyezték volna, pedig úgy látszott, valamennyit a szeretet bűvös gyűrűje tartja össze.

Iván arcából valami nyugtalanság beszélt; majd Olgára függeszté szemeit, majd ismét a távoli erdő látszott őt érdekelni. Bement a pavillonba, megállott az ablak előtt, a honnan a náddal szegélyezett tavat lehetett látni; majd kinyitotta az ablakot és kibámult a tó felé. Bíbicek jajgatását, sirályok nevetését hozta a szellő; figyelemmel hallgatta a hangokat. A vizimadarak busongó hangjai közé vegyült Olga csendes dudolása is. És mintha a nádas tó siró, nevető madár népe adta volna neki a tanácsot, gyors léptekkel kiment a pavillon elé. Olga merengő nézéssel nézte Mártát amint egy virágágy közepén bokrétát kötött. Iván hozzá lépett:

- Nincs kedve ladikázni?

A megszólításra Olga összeresztette.

- Ladikázni? Igaza van. Márta is, Viktor is roszt kedvükben vannak. Aztán mire visszajövünk béküljenek meg a duzzogó galambok! - szólott Olga hosszan tekintve Viktorra.

- Hiszen nincsen harag köztünk, Olga! Akarsz virágot?

Márta keze tele volt rezedával, világos kék nefelejcseszel.

- Két szál rezedát. Köszönöm!

Viktor fölállott és némi gunnyal jegyzé meg:

- Jó mulatást! Vigyázzatok, a hinár igen veszedelmes!

- Csak a bársony kezű, finom urak félnek a hinártól; ne félts te minket pajtás!

Iván elpirult, köszönt Mártának és Olgával a tó felé indult.

- A fatuskó! - morogta Viktor.

- Jó fiú Viktor. Szerelmes - ez az egész. Igaztalan vagy iránta.

- Nem képzeled talán, hogy Olga -

- Miért ne -

Raabe Vilmos körülrajongva a három leányka által a pavillonhoz ért. A gyerekek egyenesen Mártának rontottak, elszedték virágait, leültették egy székre és össze-vissza csókolták.

Márta sovány karjaival átölelte mind a három gyereket, és szemeiben örömmel mondá:

- Itt vagytok csibéim! Aludtatok ugy-e?

- Oh nem! - válaszolt a nyelven Marian - főzgéltünk.

- Marian volt a dáma, én a szakácsné - mondá a csitri Klárka.

- Én med a szobalány! - egészíté ki Mili a kis fürj.

- Jók voltatok-e Csitri?

- Nadon jók mamácskám! - szólott a kis fürj kezeivel tapsolva. - Ude bácia?

- A bácsi aludt! - szólott Marian, miközben csintalan nevetését igyekezett elfojtani.

- Csakugyan aludtam egy kicsi! Szép dalok Schuberttől hallgattam, azután aludtam. Hát a Herr von Iván?

- Oh! Azok ladikázni mentek! - szólott kedvetlenül Viktor. - Ladikázni!

- Mink meg csináljunk egy parthie kugli! - indítványozta az orvos.

- Jól van!

- De nagyságának nem szabad, az emotion végett!

- Nem is akarok, orvos ur! Majd nézem! Nekem sok mindent nem szabad!

Viktor éles tekintete elnémitá őt. A kuglizóhoz mentek.

A tó, a hová Olga és Iván indultak volt, a kert végén feküdt és széles kiterjedésben a bükk erdő aljáig huzodott a hol sásos mocsárban veszett el. Zöld nád szürke bojt-virágaival, odvas vén fűzfák, zizegő magas sás szegélyezték alacsony partjait. A tisztások némely részét zöld vizi lencse borította, és mélyebben vékony szálu hinár kavarodott. Itt-ott látni lehetett, a mint a vizi-liliom rengette széles leveleit a víz színe alatt.

Három kék és fehérre festett ladik volt a deszkákból épített alacsony kikötőhöz kötve.

- Melyikbe ülünk? - kérde Olga.

- A kettesbe!

- Igaz, hiszen ketten vagyunk!

- Hála isten ketten! - válaszolt Iván miközben kezét nyújtva Olgának besegíté a ladikba.

Olga felhuzta keztyűit, kezébe vette a kormányzsinórokat, kissé előrehajolt, fehér fogai megvillantak és mondta:

- De aztán ne akadjunk meg a hinárban! -

Iván hosszan nézett Olgára.

- Hát nem megyünk? - sürgeté Olga.

Iván nem felelt. Izgatottságában alig birta a láncot leoldani. Egy hatalmas lökéssel belódította a ladikot néhány ölnyire a tóba. A csónak enyhén himbálódott, Olga ügyesen megfordította és a kis fűzfa-sziget felé irányozta.

A bibicek, a sirályok felriadtak, és magasan kavarodva a levegőben hallatták bánatos szavukat. Apró szalonkák repültek fel éles füttyel, komoly tekintetű gémek kapaszkodtak széles szárnyaikkal a levegőbe. A csendes tó egyszerre ezer hangon elkezdett beszélni; mondhatatlan zűrzavar, ijedelem támadt a tó lakói között. A gágogás, a fütty, a távolból ide hangzó egyhangu kuruttyolás, szárnycsattogás, a vadkacsák rekedt kvákogása közül élesen hallatszott ki a nevető sirályok gúnyos kacagása.

Iván, természetesen, evezett. Olga vele szemben ült és pillanatokra rajta felejtette tekintetét. Vajon látta-e Iván becsületes szemeit, derült nagy homlokát, bizalmat gerjesztő szabályos arcvonásait, melyekről az ifjuság kelleme még nem kopott le? Vajon látta-e a férfias erőből duzzadó vállakat, izmos karokat, ezt az egész athletát, a ki még játszani tud a fűben a gyerekekkel, a ki még gyermekded kedélyével fogékony minden ártatlan öröm iránt? Vajon látta-e Iván szemeiben azt az ábrándos, odaadó szerelmet, a melyre csak egy huszonnégy éves lélek képes? Nem. Olga esze máshol járt! Görcsösen fogta a kormányzsinórokat, mereven bámult maga elé és nem olvasott Iván szemeiből semmit.

Utjokban a kis sziget felé szárcsa csapatokat vertek fel, a melyek egyenként repkedtek alig egy-két lábnyira a víz színe felett. A sziget sása között kanalas gémek fehérlettek, a melyek a ladik közeledtével sápitózva levegőre kaptak.

A ladik kikötött.

- Ismeri Iván ezt a szigetet?

- A mig kegyed oda volt utazni, órákig bolyongtam kertjében, és ezen a szigeten. Ismerem jóformán minden fáját.

- Nem unatkozott?

- Nem. Vadorzó is voltam. Ide jöttem esténként kacsalesre.
 - Nem zálogolta meg a csősz? Nem adnám sokért, ha elvette volna a puskáját! - szólt nevetve Olga.
 - Megbarátkoztam vele. Pompás piros képű, vastag nyaku gyerek. Ugy néz ki, mint valami fiatal bika - aztán meg - tudja nem sok kárt tettem én a vadban!
 - Hogyan? Nem tudott löni?
 - Órákig ültem a les-helyen, a kacsák, szalonkák bátran röpködhettek mellettem, nem lőttem rájuk.
 - És miért volt olyan irgalmas?
 - Álmodoztam Olga, álmodoztam! Nagyon jól éreztem magam ezen az elhagyott helyen. Kegyed szórakozást keresett a világban a gyászév alatt, én idehaza álmodoztam valami nagyon szép jövődőről! Odahaza Gajáron, nem volt nyugtom. Lovaim már tudták, a kapuból egyenesen balra fordultak Kartal felé.
- Egy ledőlt korhadt fatörzsökhöz értek. Az előttük elterülő tisztáson fodormenta, virágzó kamilla, illatos ezerjófű kellemes illattal fűszerezték a levegőt. A kertből áthallatszott egy kakukmadár csufondáros kiáltozása.
- Hallja a kakukot? Kérdezzen tőle valamit! - szólt figyelve Olga.
 - Én már sokszor beszéltem vele. Hazug madár. Nem hiszek neki!
- Olga leült a fatörzsökre.
- Sokszor biztatott engem a kakuk madár, sokszor nem is felelt, ha kérdeztem. Emlékszik még a tavalyi husvétra?
 - Emlékszem!
 - Mindenre emlékszik Olga? - kérdé hévvel Iván.
 - Azt hiszem mindenre!
 - Arra is, a mit nekem a könyvtár-szobában mondott?
- Iván szemei tele voltak örömmel.
- A férje épen jött - folytatta Iván. - Nem fejezhette be, a mit nekem mondani akart - megszorította kezemet -
- Olga összerezzent. Halvány pir borította el arcát.
- Azóta azt hittem, jogom van álmodozni Olga. Keze szorítását éreztem, e kézszorítás óta kérdeztem a kakukot, rajzoltam a fényes jövő részleteit, mert addig csak a sejtelem ígérete töltött el. Egy évig vártam türelemmel, beleéltem magam egy ragyogó álomba, a melynek meg kell valósulnia, egy évig naponként valami édes gondolat foglalt el, hogy a mikor ön haza jön -
 - De Iván! Iván az istenért! -
- Olga elhalványodott, nyugtalanul körültekintett, szemeit Ivánra függeszté, mintha azokkal is kérni akarta volna, hogy hallgasson.
- Elmondok önnek mindent Olga, mindent elmondok! Hónapok óta vártam ezt a napot, hónapok óta reszkettem ezért a pillanatért -

Iván hangjában volt valami erő, valami meggyőző hév, a mely parancsolt, Olga nem merte félbeszakítani.

- Most megjött, most ide haza van. Elmondom, hogy a mit szivembe vetett, ezt a parányi kis reményt, nagyra növeltem, hiven ápoltam. Hozzá nőtt az életem - keze szorítása -

- De Iván, kérem - riadt fel Olga.

Szép fejében egymást kergették a gondolatok. Minek is jött vele ide a szigetre? Ez meggondolatlanság volt tőle. Viktor az oka mindennek. Miért rontotta el a kedvét? Ő az oka, hogy most itt van Ivánnal. Kezével homlokához nyult, mintha el akarná üzni az elmúlt idő emlékét, a melyet Iván fölidézett; úgy tetszett neki, mintha Iván valami álmóról beszélt volna. Elpirult. A mit Iván mondott, nem volt álom, most már ő is emlékszik, mennyire megijedt volt, mikor férje a könyvtár-szobába benyitott, a mikor ő és Iván valami bolondos dologról beszéltek, és hogy elég meggondolatlan volt, még akkor este megszorítani Iván kezét. Miért is szorította meg? Talán unta magát? Mintha most is látná köhécselő ősz férjét, visszaborzad még az emlékétől is!

- Ön Olga elment gyászolni olyan bánatot, a melylyel a világnak tartozott; ön elment egy évre utazni, hogy mosolygó arca miatt meg ne szólják a bánatot követelő emberek. Tiszteltem a gyászszertendőt, mindenről irtam magának, csak arról nem a mit éreztem. Életem az önéhez nőtt -

- Olga! Iván! - hallatszott a sziget fái között. - Hol vagytok? -

Viktor jelent meg a tisztás másik oldalán. Olga fellélegzett. Iván elhallgatott.

- Nyujtsa legalább a kezét! - esengett Iván.

Olga visszanyerte nyugalmát. Fölállott.

- Látja, Viktor jön!

- Eh! Viktor! - felelt Iván komoran.

- Alig bírtalak megtalálni benneteket. Már régen kereslek, és ha a csószgyerek nincs, talán meg sem találalak. Hiszen már alkonyodik!

- Csakugyan alkonyodik! - szólt közönyösen Olga.

- Az orvos már untatott, ott hagytam a kuglizónál - meghülhettél volna Olga!

Iván némán ment mellettük, és fel sem pillantott. Ugy járt, mintha valamit keresett volna. Egy vékony kis topolyfa, görbére nőtt szegény, állta utjokat. Iván megfogta a kis fát, derekon ketté törött.

A ladikokba ültek. Viktor egy kis lélekvesztőn evezett utánok. Csakhamar elérték a kikötőt. Már esteledett, a park fái, kavicsos utjai homályban, az Olga-pavillon barátságtalanul komorodott, csak a kivilágított kastély fényes ablakai nevettek barátságosan a szürkülő homályba.

IV.

Vacsora után az egész társaság kiült a terassera. A hold ezüstös gloriával vette körül a fákat, világította be a fehérlő utakat és csillogtatta a távoli tó tükrét. Nagyon nyugalmas este volt, tele szöcske, tücsök zenével, röptükben zsongó bogarak zugásával. A felhőtlen, csillagsugárban pompázó ég, egész ragyogó csudájával, mintha ünnepelte volna a nyári éj költészetét.

A kis Marian Raabe Vilmos ölében elaludt. Márta két kis csibéje Klárka és Mili alig pislogtak már. Aludni vitték őket. Raabe nem engedte, hogy Mariant elvegyék tőle, mert félt, hogy fölébred. Térdben-lágy léptekkel maga vitte őt a gyermekszobába.

Iván a terasse karfájára támaszkodva a tó felé tekintett. Hallgatott egész este. Még a kis Marian sem bírta volt felvidítani.

Olga kényelmes fehér ruhába öltözött, és merengve ült egy alacsony karosszékből. Szemben vele Viktor foglalt helyet.

Olga érezte, hogy Viktor rajta felejtette szemeit, mintha delejes áramlat érte volna. Megijedt, felkelt és bement a zongora terembe.

- Welch' ein Genuss! Die Gnädige wird spielen! - szólott Raabe Ivánhoz. Jó német arca szinte ragyogott az örömtől.

- Ah! Hallja! A Chopin Walse! Milyen fájdalmas Poesie van benne! Mennyi érzés - hallja Herr v. Iván?

Iván nem válaszolt. Csak bámult a tó felé. Az orvos elhallgatott, félig felegyenesedett ülőhelyében, és csak néha biccentett helyeslőleg kopasz fejével. Nyilván el volt ragadtatva.

A kis teremben, a hol Olga játszott, mindössze egy leernyőzött lámpa terjesztette halvány világát. Nehány eltévedt tarka szárnyú lepe rajozta körül a fényes lámpagolyót. Világosságra törtek szegények és meghaltak.

Olga nem vette észre Ivánt, a ki csendesen belépett és megállott a küszöbön. Visszafojtott lélekzettel hallgatta a busongó dallamokat, nézte az asszonyt, a ki ébren, alva álmaiban megjelent. Elhatározta, hogy megkérdezi ezt az asszonyt, mit akart vele a könyvtárban, mert ő nem olyan ember, a kivel játszani lehet. Elhatározta, hogy szemébe néz annak az asszonynak és megkérdezi, hogy mit akar vele most, mert ő azt határozottan tudni akarja. Neki joga van ahhoz, hogy megkérdezze, hogy mit jelentett az a kézszerítés, meg az a rövid szó, hogy „örökre”.

Iván az ajtó küszöbön nagyon erősnek hitte magát. Majd beszél vele, és megtud mindent!

Olga arca halványabb volt a szokottnál, halványságát még inkább emelte fehér csipke gallérja. Borzas fekete hajú feje kissé lehajtva, ajkai félig nyitva, mintha szóval is el akarná mondani, a miről a hangok beszélnek.

Iván leült vele szembe. Olga hirtelen abba hagyta a játékot, ráemelte nagy szemeit és zavarral kérde:

- Mikor jött be Iván? Nem is hallottam. Hogy megijesztett!

Iván nem felelt. Merően nézte Olgát. Kissé előre hajolt, hogy annál jobban nézhessen a szemébe.

Olga nem bírta tekintetét kiállani. Lesütötte fekete szemeit, mintha félt volna Ivántól. Csend volt. Olga jobb kezével a felső regiszterben egy kis futamot próbált. Egy pár hangot hamisan

fogott. Abban hagyta a játékot. Iván még mindig nézte. Most mellcsokrán igazított valamit, türelmetlen volt és a csokor véletlenségből kezei között maradt. Most azt forgatta ujjai között. Eszébe jutott a könyvtár, az a bolondos dolog, a miről ott beszéltek, az a kézszorítás mintha égette volna kicsi kezét! Végre alig hallható hangon megszólalt:

- Mennyi lepe a lámpa körül -

Iván jóságos szemeit még mindig Olgán pihentette. Olga érezte, hogy ezek a diófa színű szemek most olyasmiről beszélnek, a mit neki jobb volna nem tudnia. Félt Ivántól.

Csak az a kézszorítás ne jutna eszébe, ne remegtetné most ujjait! Milyen biztos, milyen erős tudna most lenni! Aztán meg úgy rémlik előtte, mintha akkor azt a bolondságot is mondotta volna a könyvtárban, hogy: örökre! Milyen szerencse volt, hogy az a köhécselő, kiaszott ősz Baán Kázmér akkor rájuk nyitotta az ajtót! Még csak most látja be, hogy milyen jó volt az a meglepetés, mert mostan el kellene sülyednie! De így csak:

- Mennyi lepe! Elégetik a szárnyukat - és - mégis -

- Nem tehetnek róla, Olga -

Hát hol van a te bátorságod, Iván barátom? Nem jut egyéb az eszedbe, mint hogy nem tehetnek róla? Hiszen fojtott hangtalan beszéded azt mutatja, hogy félsz! Mitől félsz? A te félelmed bátorságot ad Olgának, nézd csak, milyen bátran néz most a szemed közé! Pillája sem moccan, hosszan nézi zavarodat!

- Nos Olga! Hát nem játszol? - kiáltott fel Viktor az ablak alatt.

Milyen bátor lett most Olga, hogy Viktor hangját meghallotta! Mennyi erőt adott neki ez a hang! A könyvtár, a kézszorítás, az a bolondos, meggondolatlan: örökre, elveszett egyszerre, mintha sűrű köd borult volna az egészre. Szabadnak érezte magát, mint egy kis madár, a mely valami bonyolódott kelepceből szabadult ki.

- Nem tehetnek róla Olga! Én is mint - a lepe - visszatérek -

- Ostoba lepék!

Olga gyorsan felállott, és az ajtó felé sietett. A küszöbön megállott, visszanézett Ivánra, és határozott majdnem parancsoló hangon mondta:

- Jöjjön a terassera!

Olga kisietett. Iván hosszan nézett utána. A vér arcába szökött, kezével elfödte szemeit, és halkán ismétlé:

- Ostoba lepék!

Felkelt. Megtörülte szemeit. Körülnézett, mintha álomból ébredt volna fel.

- Eh! Bolondság!

Lesietett az udvarra és fogatott, azután visszament a társasághoz.

Raabe épen Chopin életéből beszélt néhány adatot, szeretetreméltó érdeklődéssel, s azt iparkodott bebizonyítani, hogy Chopin költészetében a misticismus, tulajdonképpen a szerelmi érzetet fejezi ki, és nem a honvágy érzetét, a mint azt sokan hiszik. A valódi szerelem - die echte Liebe, így fejezte ki - épen olyan titok, mint az élet vagy a halál. Az ember sötétben tapogatózik, bizonyos köd - Nebel, így mondta - veszi körül az agyvelőt, ha az ember ez örök kérdések mélyére akar hatolni, és azért Chopin is, a szerelmet a maga misticus valójában - Wesen - fejezte ki zenében.

- Igaza van doktor ur! Mondja meg annak a muzsikusnak, hogy csakugyan - köd!

Viktor hangosan felkacagott.

- Csókolni való gyerek vagy Iván!

- Mit méltóztatik Herr von Iván? A köd -

- Azt, hogy jöjjön velem. Haza viszem!

- Hát már haza siet? - kérde Márta. - Még csak kilenc óra! -

- Nagyon sötétedik!

Olyan csillagos volt az ég, olyan fényes volt a levegő, hogy napnak is beillett.

Iván négyes fogata a terasse elé került. Az ostorhegyes szeme csak úgy villogott a homályban. Ezt szerette Iván a legjobban. Vékony lábu, kis fejű, okos szemű kanca volt. Iván oda ment hozzá. Megveregette a nyakát, cirógatta a homlokát; az okos állat ismerte gazdáját, s barátságosan nyomkodta hozzá a fejét.

- No, Lepkém, édes Lepkém, no, megyünk mindjárt Lepkém! Eh! ostoba lepkék! - s ezzel úgy megrántotta a gyeplőszárat, hogy a szegény ló ijedtében ágaskodni, toporzékolni kezdett.

Bucsuzáskor Olga barátságosan nyujtotta felé kezét. Most már nem félt Ivántól. Iván megfogta a feléje nyujtott kezét, s gyöngén megrázta, mintha semmi sem történt volna.

Mindnyájan lekisérték őt és Raabet a kocsizhoz.

- Te Iván, mi baja van a Lepkédnek, mindig táncol? - kérde Viktor a ló nyakát veregetve.

- Majd adok én neki táncot! - felelt Iván a gyeplőszárat kezébe véve.

- Herr von Iván, kérem, nem sebesen hajtani! Nagyon gödrös út! - esengett Raabe, miközben szuszogva felkapaszkodott a magas bakra.

Megemelték kalapjaikat, a nők búcsút intettek, és Iván kieresztette a suhogót. Az ostor pattogott, és szegény Lepke érezte, hogy a selyemsuhogó nyakától kezdve karcsú derekán végig vágódott, rémült horkantással felágaskodott, a gyeplős nagyot szökött; aztán még egyszer pattogott az ostor, és hajrá! Örült rohanással keresztül az Aranka dübörgő hídján, ki az országutra!

Olga, Viktor, Márta utánuk néztek még egy darabig s aztán felmentek a kastélyba. Márta előre, Viktor és Olga karon fogva utána.

- Hallottad mit izent Iván Chopinnak? - kérde mosolyogva Viktor.

- A köd? - kérde Olga.

- Igen. Originális egyszerűség!

- Ne bántsd Viktor! Csakugyan bolyongunk a ködben, s gyakran megesik, hogy -

- Későn találkozunk! - egészíté ki Viktor halkan.

- Viktor!

Olga összerezsent. A vér arcába szökött. Elhuzta Viktortól karját. Remegett egész testében, olyan fáradtságos volt most felmenni az alacsony lépcsőkön!

Egy negyed óra múlva sötét volt az egész kastély. Vajon betért-e a kastély lakóihoz a hímes képeket szövő álom, az édes nyugalom tündére lefogta-e gyöngéden pilláikat?

Zűrzavaros szürke köd borult a hálósobákba; eltévedtek benne mind a hárman, vergődtek a sötét ködben, a melyben a lélek kifárad, a test kimerül és - nem volt pihenésük.

V.

- Az istenért Herr von Iván, belécsik az árok! - szepegte Raabe a bakon, és egyik kezével belekapaszkodott az ülés vékony vaskerítésébe, a másik kezével pedig Iván kabátjába fogódzott.

- Ne féljen doktorkám a mig kezemben látja a gyeplőt! Hajrá!

Piff-paff, piff-paff! Pattogott Iván ostora, és a Baának ősi parkja egyenkint visszhangoztatott minden pattogást.

Letértek az ország-utra.

- Lepke, Sármány! Előre no! Hohó doktorkám! Ne féljen semmit! Nézze, hogy rugaszkodik a Lepke, mintha veszett volna!

A kis kocsi csak úgy repült a holdfénytől messze elfehérlő kavicsos uton.

- Soha se nem megyek magával Herr von Iván! Lovak megszökik, es geschieht ein Unglück!

- Mit mond doktorkám?

Iván neki eresztette a gyeplőt, a négy pej eszeveszetten rohant előre. Érezte mind a négy, hogy valami bajnak kellett történnie, mert nagy szökésekkel, reszkette minden izmukban, kitágult orrlyukakkal iramodtak előre, úgy hogy a patkó alig érte a földet. A Lepke utközben kétszer felnyerített.

- Ein Unglück, einziger kedves, guter Iván!

- Kedves Iván? Hohó! Nem mindenütt tartják ám azt doktorkám! Ne szepegjen, hiszen alig mászunk!

- Ah guter Grott! Ló megdöglik!

Szegény Raabe mindenféle fogásokhoz folyamodott, hogy Ivánt lassu hajtásra bírja. Kalapját, mert félt, hogy elviszi a szél, levette fejéről és ráült. A füle mögött, a tarján az a néhány szál szürke haj repkedett a levegőben, mintha le akart volna maradni.

Arca, melyet a hold megvilágított, kétségbeesést fejezett ki, és amint a kocsi egy-egy kisebb kátyuba zökkent, vagy mikor völgynek rohantak, kis patak-hidakon átrepültek, keservesen nyögött.

- Wahnsinn! Wahnsinn! - suttogta összeszorított ajkakkal.

Iván egész uton nem vette le szemeit a két első ló fejéről. Merően odaszegezte tekintetét. Halvány arca a holdfénynél még halványabbnak látszott, szemei tágra nyitva, mintha lázban égtek volna.

Beértek Gajárra. A korcsmából egy bögő egyhangu bongása már messziről hallatszott. Az egyik ablakból halvány világosság pislogott ki az éjbe. Iván élesen füttyentett, és a négy ló remegve, tájtékozva megállott, mintha leszegezték volna.

- Gott lob! - sohajtotta Raabe. Kalapját hirtelen föltette és kövérségétől kitelhető gyorsasággal lemászott a magas bakról.

A lovak meghajlitották vékony nyakaikat és a kocsis felé néztek. Iván leugrott a bakról és odaszólt a komoly, félig-meddig haragos ábrázatu vén Marci kocsishoz:

- Indulj haza Marci!

Marci csendes lépésben haza indult. Rá sem nézett Ivánra és az ostort haragosan csapta hátra.

- Jöjjön be doktorkám! Mulassunk egyet! Majd reggel haza vitetem! -

- De nem hajtani Herr von Iván!

Csakhogy a földön vagyok, gondolta Raabe, és mosolyogva lépett a korcsmába. Hála isten, hogy nem vitt haza, szötte tovább gondolatait, azután körülnézett az alacsony ivóban.

A vén Babaj Jóska huzta harmad magával; keservesen nyikorgott a hegedűje, siralmasan jajgatott a klarinét és hatalmas bőgéssel búsongott a bőgő.

Pillér Gábor siratta az elszállt kedvét, Babaj Jóska muzsikája mellett. Árvalány hajas pörge kalapját mélyen a szemére huzta, borjuszáju csipkés ingeujja elfödte orcáját.

Meg se látta, hogy Iván belépett, pedig nagyon jól ismerte; valamikor régen együtt verebészek, együtt verekedtek. Most, a nagy bánat miatt talán rá sem ismert volna.

Iván leült a másik asztalhoz; Raabe leverte magáról a port és szuszogott. Iván nézte egy darabig Pillér Gábort, a ki most félkönyökre támaszkodva leste a szót Babaj Jóska hegedűjéből, aztán oda szólott hozzá:

- Mit busulsz Gábor?

Pillér Gábor összerezett, elpirult, gyöngén megemelte kalapját, mintha szégyelte volna magát és nem felelt.

Ivánnak bort hoztak. Egy hajtásra megivott egy egész pohárral. Babaj Jóska abba hagyta a muzsikát, ezer ránc gyüremlett vén arcára, és alázatosan köszönt Ivánnak. Pillér Gábor meg se moccan.

- Mit busulsz Gábor? Mit csinál a göndörhajú szeretőd, a Zsófi?

Pillér Gábor összerezett. Felállott és ki akart menni a korcsmából.

- Megállj Gábor! Igaz-e, hogy holnap lesz a Zsófi esküvése?

Iván elébe került Gábornak.

- Igazat mondott, a ki mondta! - felelt Pillér Gábor tompán.

- Csapj a markomba Gábor! Így la! Együtt mulatunk az éjjel!

Pillér Gábor levette árvalányhajás kalapját, oda nyújtotta izmos tenyerét Ivánnak. Kezet szoritottak.

- Emlékszel-e Gábor, milyen fickók voltunk! Jó pajtások -

- Régen volt az ténsuram! - felelt Pillér Gábor és kék szemeit szeretettel emelte Ivánra. - Gyerek sorba jártunk! - tevé utána, Iván kezét eleresztve.

- Bort ide hé! - kiáltott Iván és Gábor asztalához ült, mintha Raabe ott sem lett volna.

- Hát a szeretőd, Gábor -

- Férjhez megy a beste! -

- Hej! Gábor, Gábor! Mindig mondtam, ne higgy annak a fehérlábu macskának! Ígyunk Gábor!

Koccintottak.

- Hohó! Doktorkám, együtt iszunk mi már reggelig! Jöjjön csak ide mellém! Hát ugy-e, azt mondta az a német muzsik, hogy: köd! A muzsik egészségére! -

- Köszönöm, Herr von Iván! Egészségére!

Iván és Gábor kiitták emberül, fenéig a poharat. Raabe alig birt néhány kortyot lenyelni, elkezdett keservesen köhögni, elővette zsebkendőjét s megtörülte vele könnyező szemeit, kipirult kövér ábrázatát.

- Te Gábor, hogyan eshetett meg - hiszen tavaly nyáron aratáskor pityergett utánad? - kérdezte Iván, és diófaszinü szemeivel fürkészte Gábort.

- Nem tudom a sorát - azt mondja, hogy Pétert -

Elhallgatott, és csipkés inge ujjával végig simította barna arcát.

A cigányok hamisan pislogtak egymásra, Babaj Jóska kicincogta a nóta elejét, és rákezdték Iván nótájára. Régen nem muzsikáltak már neki, most ki kell vágni a becsületet.

- Igyál Gábor a ki angyala van, oda se neki! Igy la! Te meg Jóska ide a fülem mellé! Ne olyan csendesen te! Ne kiméld a vonódat! Igy la!

Raabe csak hallgatta egy darabig, de a félszemű klarinétos nagyon közel talált melléje állani, nem bírta hallgatni.

- Aber gar kein Gehör! Schrecklich!

Elkezdett türelmetlenül fel és alá sétálni a szobában, s majd az egyik, majd a másik kezével kapkodott füleihez.

- Hát azt mondod, férjhez megy a Zsófi? -

- Férjhez. Ezelőtt vagy másfélészteendővel azt esküdte, hogy megvár - hej ha tudtam volna!

Pillér Gábor felcsapta árvalányhajas pörge kalapját, aztán a szemére húzta, hatalmas öklét homlokához szoritotta és elhallgatott.

Iván felkacagott és úgy csapta az asztalhoz a kiüritett poharat, hogy ezer darabra pattant.

- Ne kiméld a vonódat Jóska! Ide mellém a bőgőst. Nem szeretem a cincogást. Hadd bőgjön, azt szeretem! Ostoba lepék! Hogy ide járnak a gyertyára! -

A kis gömbölyű Raabe, nem tudta, mire vélni ezt a dolgot. Álmos is volt, törődött is, félt is a bortól, és Babaj Jóska muzsikája hasogatta Chopinhez szokott füleit. Csak néha, kivált mikor Iván nagyokat kurjantott a muzsika közé, szepegte maga elé:

- Sonderbar! Ein Urmensch! Sonderbar!

Igaza van doktor uram! Ős-emberekké leszünk, ha a fájdalom szivünkbe markol! A bánat lerágja rólunk a hivalkodó cafrangokat; az uraságok épen úgy sirnak, mint a jobbágyok. A fájdalom és a halál közel hozza egymáshoz az embereket, s mindenikünket visszavisz oda, a hol édes mindnyájunknak éreznünk kell, hogy egyformán ős-emberek vagyunk!

- Azt ígérte, megvár? No lám? Hát van még más is ilyen! - szólott Iván, maga elé bámulva.

- Más ténsuram? Nincsen. Nincsen több olyan csalfa teremtése a jó istennek!

- Dehogy nincsen Gábor! Nem ösmered te a világot Gábor! Most már jól huzod vén Babaj Jóska! Ugy, ugy! Nyomd meg azt a vonót, így szeretem!

Iván belenyult a kabátja zsebébe. Kivette tárcáját, és pénzestül, rózsástül odanyomta a vigyorgó Babaj Jóska remegő markába. Arca kipirult, dus haja a homlokára csüngött, a melyen a kékes viszerek kidagadtak. Ujra koccintott Gáborral.

- Igyunk Gábor a hütelenek egészségére!

- Nem én, ténsuram!

És Gábor úgy vágta a poharat a falhoz, épen a szundikáló Raabe feje fölött, hogy ez rémülve ugrott fel helyéről. Félre vágta pörge kalapját, szikrázó kék szemeit merészen körüljártatta, azután hirtelen, mintha megbánta volna, izmos kezét Iván felé nyújtotta és kérő hangon szólott:

- Instálom a ténsurat, ne vegye rossz néven, nem tehettem másképp!

Iván görcsösen szorította meg gyerekkori pajtásának a kezét.

- Jól van Gábor! Vesszenek a hűtelenek!

- Sonderbare Menschen! Was ihm wohl fehlen mag? - motyogta a megrémült orvos.

Pitymallani kezdett. Kakasok kukorikolása, pacsirták vidám fütyörészése hangzott bele a vén Babaj Jóska muzsikájába.

A felkelő nap első sugara besiklott a kinyitott korcsma ablakon, és ott találta még Tar Ivánt és Pillér Gábort, a mint egymás kezét szorítva, némán bámultak egymás szemébe.

- Was sie wohl mit einander haben? - kérde magában Raabe, és aggódó szemeit, melyek az álmoság miatt épen úgy pislogtak, mint az elalvó félben levő kis lámpa, ott Iván meg Gábor mellett, rájuk meresztette.

- Eigenthümlich!

A vén Marci lépett az ivószobába. Kalapját tiszteletteljesen levette. Álmatlan éjszakája lehetett, mert szemei veresek voltak.

- Itt vagyok a kis kocsival. Menjünk haza ténsuram!

Marci megfogta Iván egyik karját, Raabe a másikat és besegítették a kis kocsiba.

Pillér Gábor a korcsma ajtajából bámult barátja után.

Marci gyorsan felült, és most meg már ő kezdte ütni a lovakat. Keményen fogta a kantárszárat. Sebesen hajtott Tar Iván ősi fészke felé, a hol Ivánra nem várt senki, csak néhány barnára vénült arckép, a mely őseinek nyílt nemes arcvonásait sejtette, tekintett reá mogorván a homályból. Ott függött a falon édes anyja, nagynyja, dédanyja arcképe is, csupa jóság, csupa szeretet minden arcban, mintha nem is illettek volna a komor, boltíves szobákba, szemben a bozontos szemöldökű, sasorru férfiakkal.

A kartali bükk erdő mögül felkelő nap, az eperfa sűrű lombjain keresztül beragyogott a homályos szobába, megaranyozta az ősök arcképeit, rávetette sugarát a kopott rámában függő nagy tükörrre, a mely olyan homályos volt, mintha egy köny futott volna végig rajta. Hiába! Húsz éve van annak, hogy az utolsó asszonyt, Iván édes anyját a temetőbe vitték innen, hogy ne sirt volna!

VI.

Azok, a kiknek sok idejük van, többet gondolhatnak saját belső világukkal, mint azok, a kiknek életük szakadatlan munka között folyik le. Ha okuk van az örömről, kevesebbet örülnek, mert közönyösebbek az örömek iránt, ha bánatuk van, bánatuk is nagyobb, mert a bánat belefészkel magát a szívébe, és akaratlanul is jobban ápolják, mint a hogy kellene.

Mártának is ez volt a sorsa. A kartali kastély szép fekvésén, gazdag, fényes fölszerelésén kívül kevés szórakozást nyújtott. Nem is szórakozásra volt Mártának szüksége. Márta más után vágyott. Sokszor órákig elbolyongott a park fái között, kiment a tó-partra, majd a hársfa soron sétált, majd ismét a teraszon lehetett sovány alakját látni, majd ismét a teremben volt, és a fényes nagy tükörben kísértett fonnyadt arca. Mintha keresett volna valamit, járt-kelt szünet nélkül.

Olga gyakran mosolyogva mutatta Viktornak:

- Nézd Mártát, hogy siet ismét!

Viktor ilyenkor kedvetlenül fordította el szőke ábrándos fejét, mintha nem akarná látni.

Márta annyira szerette a magányt, hogy jóformán kerülte Olga és Viktor társaságát. Néha egyedül, legtöbbször azonban Klárikával sétált. Klárika beszélt sokszor Viktornak, hogy a mamácska néha sír is, ő hiában csókolgatja, ölelgeti, annál jobban sír. Viktor ilyenkor csak annyit mondott a kicsikének, hogy a mama beteg.

Olga néha, a mint Mártát meglátta, összereszt, mintha megijedt volna, azután oda szaladt hozzá, megölelte és sokszor ismételte, majdnem sírva: - Ugy-e jó testvérem vagy?

Márta nem válaszolt, maga elé bámult némán, és csak midőn Olga ismételte kérdését, felelt suttogva:

- Beteg vagyok!

- Majd meggyógyulsz néne! Ne légy olyan komoly, légy vidám, jókedvű mint én!

- Beteg vagyok! - válaszolt ismét Márta, szemébe könnyek gyűltek, köhögni kezdett.

Olga izgatottan, reszketeg karokkal ölelte meg Mártát. Egészséges, piros szép arcját oda szorította Márta halvány arcához, fekete szemeit lehunyta, hogy ne lásson semmit, mert ha látta volna magát a nagy tükörben, a mely velük szemben a falon függött, talán elájult volna. Nagyon nyomorultnak érezte magát, harag, önvád, félelem szállta meg lelkét, alig bírta kimondani:

- Nem Márta! Nem vagy beteg!

Ugy néztek ki ketten, így a mint Olga magához ölelve tartotta, mint mikor ragyogó szárnyú pillangó, hervadó virág kelyhében mézet keres.

Márta kibontakozott Olga öleléséből. Komoly arcán valami nagy lelki küzdelemnek a hatása alatt szelid vonásai megkeményedtek. Hideg sovány kezeivel megfogta Olga meleg kis kezét. Olga már igen régen nem említette előtte Ivánt. Talán már nem szereti? Bár szeretné! Lelke megmenekülne a sötét gyanútól, a mely férje és közte már hónapok óta, mint a köd a napsugarakat, úgy fogja fel a hitvesi szeretet fényességét. Bár szeretné Ivánt! De hát ha már nem szereti? Talán jobb volna meg sem kérdezni, és türelemmel bevárni, hogy mit hoz a jövő? Hát ha sejtelve valónak bizonyul és Olga csakugyan már nem szereti Ivánt, mi lesz akkor? A sejtelméből bizonyosság? Nem. Az a dermesztő köd, a mely lelkét, szívének most

fojtogatja, még sötétebb, még sűrűbb lesz, még jobban el fog benne tévedni, pedig menekülést várt. Mindegy! Ő meg akarja tudni a valót.

- Ülj ide Olga!

A ragyogó pillangó összecsapta szárnyait és engedelmeskedett. Márta maga elé nézett egy kis ideig, mintha küzködnék magában, hogy miként kezdje, azután halkán, szinte félénken kérde:

- Mit mondtál Ivánnak? Tudom, hogy szeret!

- Tévedsz Márta! Azaz lehet -

Olga elpirult, nem mert hazudni. Izgatottan kezdett beszélni:

- Megvallom Márta az igazat. Miért titkoljam? Iván ezelőtt tetszett nekem. Itt falun nem láttam mást és különbet mint Iván. Lehet, hogy én is tetszettem neki. Hiszen tudod, hogy Kázmér halála után rövid idő múlva elbeszéltem neked az egészet. Tulajdonképpen semmi sem volt közöttünk, épen semmi. Az egész olyan meggondolatlan bolondság volt. Nem igaz? Még neveltél, mikor elbeszéltem neked! Iván derék, csinos ember, de tudod, őszintén megvallva, szokásai, fogalmai bizonyos dolgokról, a melyeket minden félig-meddig salon embernek tudnia kellene, olyan furcsák, lehet mondani együgyűek - nem tehetek róla, de én egészen kiábrándultam -

- Mit mondtál Ivánnak? -

- Én? Istenem! Hát semmit, épen semmit. Nem engedtem, hogy ennyire jöjjön a dolog. Nem is hiszem, hogy Iván komolyan veszi - épen nem - lásd ma is eljött -

- Beszéltél vele? -

- Igen. Gábor bácsinál találkoztunk. Igen vigan fecsegett, tréfált szokás szerint -

- Szokás szerint, mondod -

- Istenem! Hát persze! Egy kicsit roszul néz ki, halvány; azt mondja, vadászni volt és meg-hült, pedig tudjuk, hiszen Viktor is beszélte, hogy a multkor egész éjjel dőzsölt - alig birták haza vinni a csárdából, valami paraszt legénynyel tivornyázott.

- Szegény Iván!

- És te sajnálsz? Az olyan ember, a ki ilyen mulatságra képes - ugyan gondold meg Márta - az csak nem veszi komolyan azt a kis futó ábrándot. Te nem ismered az embereket! Iván pusztán csak szórakozni akar! Ma is eljön, megígérte, holnap itt marad, vadászni fog Viktorral. Ha valami bánatot okoztam volna neki, nem jönne el! Iván pompásan elmulatja magát, akár nálunk, akár a gajári csárdában; sokkal könnyebb vérű ember, semhogy fájt volna neki mikor értésére adtam -

- Hogy nem mégy hozzá?

- Igen. Természetesen. Hát mit tehettem volna egyebet? De azért nem haragszunk egymásra, a világért sem. Iván barátságosan vett tőlem búcsút, és én soha sem fogom vele éreztetni -

- Gondolod, hogy javadra válik a mit tettél? -

- Azt hiszem, igen. Nem mehetek hozzá, ha nem szeretem! Már most ne beszéljünk rólam és Ivánról; látom ez keserűségét okoz neked. Te mindig nagyon jó voltál Iván iránt, de csak nem kívánod, hogy -

- Nem kívánom boldogtalanságodat! Ohajtom -

- Ne kívánj nekem semmit Márta, csak szeress, kérlek!

Olga elkezdett sirni, odahajtotta fejét Márta vállára és zokogott keservesen. Márta anélkül, hogy viszonzta volna nővére ölelését, hagyta Olgát sirni sokáig. Az utolsó remény is füstbe ment. Hát nincsen menekülés? Szegény Iván!

Márta bágyadt szemeivel sokáig nézte nővérét. Milyen szép, gondolta magában, milyen üde! Önkényt a tükörbe tekintett és elszomorodva nézte beteges arcát. Miért nem olyan szép ő is, mint Olga? Most nem kellene Ivánt sajnálnia, most bizonyos volna benne, hogy Viktor az övé.

Mindenét feláldozta Viktornak, vagyonát, egészségét, az élet minden örömről lemondott örökre, azért a kicsi szeretetért, a melyet ő Viktortól cserébe kért és most - megcsunyulva, betegen, már nem kell neki!

Átok a szépség - nem, ő téved, ez lehetetlen, Olga nem teheti, Olga sokkal jobb nővér, sem-hogy férjére vágnék. Örült gondolat, a mely néha megmarkolja szívét, tüzet rak koponyájába, és képtelen, eszeveszett gyanut növel szívében. Bűn arra még csak gondolni is! Talán örült, talán rossz, hogy a saját fogyatkozásainak leplezgetésére, hogy elhazudja saját gyöngeségeit, indokot keres egy teljesen ártatlan, nemes lelkű jó testvér gyanúsításában? Hiszen nincs is bizonyítéka, tulajdonképpen alapos gyanuja sem lehet, mit akar tehát?

Örült féltékenység fogta meg lelkét, szégyen, hogy férjét így gyanusítani meri! Elszédül, ha ez a gyanu éjjelenként a szívébe száll; most is, amint ezek a gondolatok egymást kergetve, lázba hozták gyenge idegeit, érzi, hogy égeti a gyanu, nem bírja tovább, felkel és gyorsan a szabadba siet.

Olga félig ülő, félig fekvő helyzetben egyedül maradt. Két kis kezével elfödte arcát és keservesen zokogott.

- Hát idáig jutottam! - suttogja Olga maga elé és keszkenőjét szemeihez szorítva, még hevesebben zokog.

Szegény Olga fejében épen olyan sötét gondolatok támadnak, mint azok a felhők, melyek sötéten, fenyegetően épen most emelkednek ki a kartali бүккердö homályából. Kisírt szemei rámerednek egy fekete felhő-tömbre, a mely minden percben alakját változtatva lomhán gomolyodik magasabbra, magasabbra; néha végig cikázik az alaktalan tömegben egy fényes villám, épen úgy, mint Olga borus lelkében a tiltott szerelem fényessége.

Elgondolja, hogy nem türheti tovább ezt a veszedelmes, szégyenletes játékot, megkéri Viktort, hogy azonnal utazzék el! Oh, ő tud erős is lenni ha akar; Kázmér mellett tanulta meg, hogyan kell a lelket erejében megtartani! Nem fog remegni, ha Viktor bucsuzni jön; ha szép kék szemeit utoljára fogja ráemelni, nem fog reszketni sem az öröm, sem a bánat miatt, ha Viktor hangjában a fájdalom megszólalna - nem! Viktor nem is gyanítja az ő hóbortját. Viktor - de milyen hűs szellő suhan be az ablakon, mintha csak menedéket keresne, melegedni akarna Olga forró homlokán, égő orcáin! A sötét, hamvas barna felhők, mintha belekapaszkodtak volna a park szélén a magas isten-fák csucsába, az óriási gesztenyék galyaiba, olyan alacsonyra szálltak. Különösen az egyik, mintha két fehéres szem rémitgetne az alaktalan tömegből, egyenesen belebámul a szobába. Viktor édes hizelgő hangjából nem fog a fájdalom beszélni, ha bucsuzni fog tőle!

Szegény Márta is boldogabb lesz. Hát most boldogtalan? Hiszen Márta nem is sejti, hogy lelkében milyen emésztő szenvedély lakik! Ha sejtené mégis - az a borzasztó felhő, mintha nevetésre huzná a száját, mindig közelebb és közelebb jön, most már talán a tó felett áll, most meg kavarodni kezd össze-vissza, nagyon sötét, nagyon csunya! - Márta szegény, beteg, azért bús, azért levert, - ha tudná, hogy ő most először szeret igazán, ha tudná, hogy első őrjöngő szerelme Viktor -

Olga összeborzadt. Elrejté arcát kezei közé.

A sötétlő esthomály lebocsátkozott a kastélyra; láthatatlan óriás karjait benyújtotta az ablakokon és lassan, nesztelenül lebontott mindent hamvasszürke fátyolával.

Viktor csendesen belépett a szobába. Nyugtalanul körütekintett, mintha keresett volna valakit. Közel az ablakhoz, egy támlásszékből fehérlett Olga ruhája.

Viktor nesztelen léptekkel közeledett hozzá, azt hitte alszik. Megállott előtte, és visszafojtott lélekzettel figyelt Olgára. Hallotta, hogy néha hosszan sohajtott. Viktor érezte a diadalmas szerelem örömét - ki tudja hányadszor!

A homályban csak az idomok gömbölyűségét láthatta, a fehér keszkenő elfödte Olga arcát amint azt szemeihez szorította. Mohón szívta magába a gyenge ibolya illatot, a mely Olga keszkenőjéből kiáradt.

- Szeret! - sugta valami Viktornak. - Tudom szeret! - Reszketett a keze, a mint Olga felé akart nyulni.

- Olga! - sugta Viktor alig hallható, szerelmes hangjával.

Olga felijedt, alig volt annyi ereje, hogy fölkeljen, keszkenőjét kiejtette remegő kezéből és gyorsan kisietett a folyosóra.

- Olga! - szólott még egyszer suttogva Viktor és utána indult.

Olga már kint volt a terasse lépcsőin, és mintha kergette volna valaki, a parkba sietett. Erős szélroham ingatta meg a hársfasor koronáit, csapkodta a kastély ablakszárnyait. A sirályok vijjogó nevetése rémesen hangzott az elnémult park csendjében. A szél uj rohammal támadta meg a fákat, az ablakokat. Az egész park, a kastély, mintha valami keserves nyögést hallatott volna. Itt-ott hallani lehetett, a mint az eső kövér cseppekben koppant a legyezőpálmák széles levelein, az apró uti kavicsokon.

Olga, mintha valami ellenállhatatlan hatalom kergette volna, sietett előre, előre. Egy villámlás a bükk erdő felett, egy dördülés, és a vihar egész hatalmával kitört.

Viktor egyik fasorból a másikba szaladt Olga nevét kiabálva.

Olga a tó felé sietett. Fekete göndör haját lebontotta a szél; csipkés fehér ruhája egy pillanat alatt átázott és mikor a villám végig hasította a felhőket, Olga úgy nézett ki futásában, mint valami kisértet.

Márta az ablakból látta, a mint Olga leszaladt a lépcsőkön, a mint a hársfa sorból letért a gyepre; hallotta a mint Viktor Olga nevét kiáltozta. Izzó homlokát tenyerébe szorítva bámult ki az ablakon a zugó viharba és nem volt annyi ereje, hogy fölkeljen.

A féltékenység ismét erőt vett rajta, összeszorította szívét, ránehezedett sovány mellére, láthatatlan hideg kezeivel megfogta fejét, és arra fordította, a merre Olga fehér ruhája eltűnt a sötétségben. A féltékenység valami ördögi kívánságot, valami gyilkos vágyat plántált gyenge tehetetlen lelkébe, kitágult pupillákkal kutatta a vihar sűrű eső-fátyolán át Olgát.

Ismét felhangzott hozzá a kertből Viktor hangja, amint Olga nevét kiáltozta. Majd távolabb és távolabbról hozta a vihar örült szele hozzá férje hangját. Ah! Ő érte Viktor talán ki sem menne ilyen viharban! Ő érte!

Az önfentartási ösztön egész hatalmával felébredt lelkében. A féltékenység és az önfentartási ösztön egy rémletes kívánságot növeltek szívében. Sovány melle izgatottan emelkedett, lélekzete elakadt, szívében Olga javára egy meleg fohász fogamzott meg - ismét felhangzott

hozzá férje elrémült hangja a kertből, az önfentartás ösztöne fagyos lehelletével elfojtotta a meleg fohászt; Márta, megkékölt vékony ajkával nem birt mást sohajtani: Vessen!

Szegény Márta elrémült, a mint e rövidke szót kimondotta. Félénken körül nézett, mintha azt kereste volna, a ki ezt az ördögi szót a fülébe súgta. Ő magától soha sem birta volna kimondani. Hirtelen elfödte arcát mind a két kezével és sírt.

Iván, a mint néhány perccel a vihar kitörése előtt a kastély terasse-ára ért, látta, hogy a hársfa sor közepén egy fehér ruhás nő siet a pavillon felé. Megállott egy oszlop mellett és figyelni kezdett. Mintha Olga nevét hallotta volna a viharban. Valami kimagyarázhatlan sejtelen ragadta meg, gyorsan leszaladt a lépcsőkön és a zugó zivatar között egyenesen a tó felé iramodott. Elkerülte a kanyargó utakat és az átázott gyepen futott a kis csolnak-kikötőhöz, a hol a sűrű villámok sárgás fénye mellett látta meg Olgát a földön elájulva.

Iván izmos karjaira kapta őt, és visszasietett vele a kastély felé, a hol az inasok a szélben libegő-lobogó gyertyákkal kezükben, ijedt arccal hallgatták Viktor utasításait.

- Hol találd meg az istenért? - szólt lelkendezve Viktor. - Mi történt vele?

- Elájult! - felelt hidegen Iván.

Bementek. Iván a pamlagra fektette Olgát, a ki néhány perc múlva magához tért. Felült és első tekintetre észrevette, hogy mindnyájan izgatottan nézik őt. Megijedt; hátha bele látnak a lelkébe! Erőt vett magán, érezte, hogy nem szabad magát elárulnia, mosolyogni kezdett, azután felkacagott.

- Kifogott rajtam a vihar! Ne kacagjatok ki kérlek. - Halvány arcáról félresimítá átázott göndör haját. - Megérdemelném, hogy nevessek - szerettem volna látni -

- De ilyen szenvedély! Így megijeszteni bennünket. - Viktor oda lépett Olgához és meg akarta fogni a kezét. Iván minden mozdulatra ügyelt. Viktor túlságos gyöngédsége bántotta őt.

- Hol van Márta? - kérde Olga halkán.

- Nem tudom! - válaszolt kedvetlenül Viktor.

Az ajtó nesztelenül megnyílt, és Márta lesütött szemekkel, lehajtott fejjel, mintha bűnös volna, belépett. Amint a halvány, reszkető Olgát megpillantotta, hangos zokogásban tört ki, oda futott hozzá, átkarolta a nyakát és hevesen szoritotta magához.

Olga félig sirva, félig nevetve beszélt el, hogy hóbortja megérdemelte a leckét, a vihart akarta színről-szinre látni és ime, nem volt hozzá elég ereje.

- Ilyen különc szenvedély! Hogy megijesztettél bennünket! - szólt reszkető hangon Viktor.

Iván közelebb lépett, és amint Viktor izgatott, elhalványodott arcát újra meglátta, erőt vett rajta a féltékenység, ajkait összeharapta, elpirult, aztán izmos kezével megmarkolta Viktor karját úgy, hogy ez ijedten emelte reá szemét.

- Menjünk!

- Oh Iván! Ön is itt van! Neessen ki kérem - szólott dideregve Olga.

Iván nem felelt. Viktor karját erősen fogta, mintha szét akarná morzsolni. Csendesen, összeszorított ajkakkal ismétlé:

- Menjünk! Ő nagysága beteg! Érted? Beteg! - Iván komor arcában volt valami sötét harag. Viktor érezte ezt a haragot; nem tudta miért, de félt tőle, és anélkül, hogy ellenkezett volna, kiment Ivánnal.

Amint a folyosóra kiértek, Iván eleresztette Viktor karját és anélkül, hogy egy szót is szólott volna, nagy léptekkel sietett fel a lépcsőkön a vendégszoba felé.

- De hát mi lelt Iván? - kérde Viktor és ámulva nézett utána.

- Eh! Semmi! Bolondság! Hagyj magamra!

Viktor szobájába sietett, utközben kétszer is ismételte: Neveletlen, fatuskó, azután örömteljes mosoly huzódott finom metszetü ajkaira, mintha ez a mosoly csendes viszfénye volna annak a gondolatnak: ő szeret!

Márta Olgát nyugalomra vitte, és kis idő múlva elnémult az egész kastély. Elsötétedett minden ablak, csak a hol Olga pihent, pislogott az éjjeli lámpa.

A vihar kitombolta magát. Iván kinyitotta az ablakokat és belebámult a csillagos égbe. Forró homlokának jól esett az üde levegő - de még sem hozta meg neki a nyugalmat, mert ott ült, ott gubbaszkodott a kastély minden szobájában a lelket ölő köd, és a kik eltévedtek benne, azoknak nem volt pihenésük!

VII.

A vihar után való reggel Iván nélkül, hogy valakinek szólott volna, haza lovagolt Gajárra. Amint az Aranka völgyet elhagyta és felért a hegyre, magas fedelű szélvitorlás ősi háza már messziről üdvözölni látszott őt. Máskor, ha megpillantotta a magas mohos tetőt, öröm szállotta meg a régi ösmerős, az otthon láttára, most mintha félt volna a tisztos koru bástyaszerű épülettől, a hol a szomoru magány várta.

Nem volt Ivánnak senkije, csak családi hagyományai, a melyek néha mint édes emlékek a boldogabb, a mesékkal telt időkből meglátogatták elméjét, néhány elvénült cselédje, a kiket kicsi birtokával együtt örökölt, és a kik már édes apja korában a féle családtag számba mentek, néhány néma arcképe, a melyekkel azelőtt, míg Kartalra nem járt olyan sűrűn, néha beszélgetni is tudott, a melyek azelőtt sokszor elmondták neki a Tar család vitéz dolgait a megye, az ország szolgálatában. - Az udvarban éldegélt, busongott már néhány esztendő óta egy rabságra vetett szegény gólya. Nem bántotta senki, Császárnak csufolták szegényt, és mintha tudta volna, hogy szomoru szemeit, kopottas, vedlett ruháját, elnyomoritott szárnyát sem szeretik mindig látni, gyakran elbujt és napokig sem került elő. Néha napján megtette azt a nevetséges kísérletet, hogy a fiók gólyák módjára elkezdett szárnyaival hadonászni, mintha repülni akarna, pedig már vén volt, és az öreg Lukács unokái kinevették érte. Iván is sokszor elmosolyodott, ha a ház végében meglátta a bús gólyát, amint felborzolt tollaival ott szomorkodott a kerítés mellett. Órákig lebámult az Aranka völgybe, a hol sás, ingó nád között fűttengett a vizi csibe, sétált a boldog, szabad gólya. Sokszor nevette ezt a gólya ábrándozást, mert Császár minden komolysága mellett, tulajdonképen nevetséges madár volt, örökös szomorúságával.

Egy idő óta azonban ez emlékek nem ébredtek életre lelkében, az arcképek sem beszéltek hozzá a régi idők örömeiről, a jövőendő boldogságáról; a gólya madár sem tetszett már nevetségesnek szomorúságával, lecsüngő szárnyával, és úgy tetszett, mintha a Pillér Gáborral való eset óta, Marci, a fogatlan Lukács, meg a többi vén cseléd is, mogorvább, komorabb volna.

Iván is türelmetlenebb lett irántuk. Jött-ment nélkül, hogy szóba állott volna velük; olyan feszült viszony támadt közöttük, a mely lehetetlenné tette a barátságos, meleg szót. Pedig a Tarék cselédjei ahhoz voltak szokva, hogy őket szeressék, velük olyan emberségesen bánjanak, mint a hogy illik az olyan emberekhez, a kik a gazdát, meg a gazdának az apját az ölükben ringatták.

- Hej! különb volt az apja! - szólott Marci Lukácshoz, a ki kedvetlenül ütögette pipáját a markába.

- Nyilván Kartalon rontják őtet! - felelt Lukács mogorván.

- Csakugyan úgy lesz a'! Ott látja azt a sok kiborotvált majom cselédet, onnan veszi a példát!

- Mindenféle ujmodit onnan hoz haza, mintha Kartalra járna iskolába. Neki már káros ruha kell, nagy ménkü fekete kalapot hozatott, szinte sajnáltam, mikor föltette. Ha az apja élne -

- Majd adna az néki! - egészíté ki a fogatlan Lukács egy nyögéssel.

- Nem jó vége lesz ennek, meglátja! A terméssel sem gondol, az istálló felé sem néz, miatta akár felfordulhatna az egész udvar mindenestül.

A két vén cseléd összenézett. Lukács közelebb huzódott Marcihoz, fogatlan szájából kivette a pipát, azután élénk apró szemeit körüljártatta és félig suttogva megszólalt:

- Azt beszélük, hogy valami asszony rontotta volna meg - a kartali uraság -

- Kitől hallotta kelmed? -

- A Tömpe kocsmájába' beszéltek széltibe'. Ki is nevettek miatta, hogy aszondja nem kellett neki -

- Hej, de nagyra vannak azok ott Kartalon!

Sokszor ismétlődött ez a párbeszéd Marci és Lukács között, anélkül, hogy valami kézzel fogható eredményre tudtak volna jutni. Iván már majdnem két hét óta nem kocsizott ki. Marci anélkül, hogy parancsolták volna, hűségesen befogott minden nap és a ház elé állott, de Iván soha sem ült a bakra, hogy megkergetse kedvenc lovait. Marci gyakran türelmetlenül felkiáltott: Hát magam hajtsam meg a csikókat?

Iván végig veregette valamennyi lovának a derekát, megcirógatta valamennyit és csak annyit mondott: Tégy a mit akarsz öregem!

Kedvetlenül bement szobájába és egy francia nyelvtant vett a kezébe. Tanulni akart franciául - alig olvasott azonban egy-két sort, kedvetlenül csapta a könyvet a földhöz, elővette pisztolyát, kiment a kertbe és egy vén hársfához, - még a nagyapja ültette gyerek korában - apró kis szeggel oda erősített egy kis fényképet, azután husz lépésről célba lőtt. Az arckép már több helyen keresztül volt löve; de Iván minden céllövészlet után, gondosan levette a kis céltáblát a fa derekáról és a zsebébe rejté.

Iván egész éjszakákon olvasott, csak a reggel hozott szemére fárasztó álmot. Sokszor fél napokig meg sem mozdult azon ülőhelyéből és édes anyja mosolygó arcképét bámulta. Mintha tanácsot akart volna tőle kérni. Arca megfakult, szemei beestek, beteg volt szegény Iván testben és lélekben.

Sokszor önkénytelenül zsebébe nyult és kezébe vette céltábláját, Viktor keresztül lőtt arcképét. Gúnyos mosolylyal nézte sokáig a gondosan kötött nyakkendő, a finom kezeket, a csinos szabású kabátot, és eszébe jutott, hogy ezek a vékony metszetű ajkak, milyen könnyedén, milyen folyékonyan tudnak fecsegni, tréfálni olyan dolgokról, a melyeket ő meg sem ért; hogy ezek a különös fényű szemek milyen élénken ragyognak, milyen kedvesen nevetnek, ha Olgával beszél, és hogy ennek az egész cingár természetnek milyen jól áll minden mozdulata, hogy ezek a gondosan ápol, bársony tapintatú kezek milyen ügyesen mozognak a zongorán, ha Olgával négy kézre játszik, és hogy ő milyen esetlen, milyen ügyetlen.

A fényesen kefélt padlókon a salonban alig mer fellépni, mert fél, hogy elesik; remegnie kell, ha ez a kicsiszolt Viktor valami idegen városról, vagy emberről kezd beszélni, mert neki olyankor el kell hallgatnia, különben kineveti az a kifent baba! Nem is védheti magát, nincs is joga a haragra, mert hiszen ő elmaradt, ő neveletlen!

Milyen jó volt, mielőtt Viktor Kartalra jött! Nem volt oka összehasonlítást tenni maga és mások között. Viktor volt az első, a ki vele érezte azt a kétségbeejtő különbséget, a mely a finoman kötött nyakkendő, a gondosan ápolt bársony tapintatú kéz, a divatos kabát és a tarka nyakkendő, napbarnította, kantárszár keményítette kéz, a falusi szabó által varratott kabát között van. Azelőtt soha sem jutott neki eszébe Páris, a francia írók, azok a furcsa nevű muzsikuskok; most valahányszor Kartalon van, mindig előhosszák ezeket a neveket, nyilván azért, hogy kinevessék őt. És ezt mind Viktor tette; az a Viktor, a ki gyöngé, gyáva, félénk mint egy nyúl, a ki minden ráhazudott finomsága mellett durva lelkű, mert nem szégyeli magát a szoknya után élni.

Mennyit remélt szegény Iván, mielőtt Olga haza jött volna a külföldről. Olga is egészen megváltozott; azelőtt milyen szíves, milyen nyájas volt iránta, de mióta Viktor társaságában van, ő is olyan lett mint Viktor. Iván tudja, hogy Olga azelőtt szerette, miért hazudott volna neki a könyvtárszobában, senki sem kényszerítette rá? Iván akkor is olyan volt, mint ma. Egy sötét

gondolat borongott végig a lelkén; a keresztül lőtt arckép remegett izmos ujjai között - megszerette ezt a bábut, miatta hagyta el őt. Nem lehet másként. Miért van mindig egy véleményen vele, miért felejtí gyakran percekig rajta szemét, és miért tűri a sógora tolakodó gyöngédségét, miért derül, miért borul el kedve a szerint, amint Viktor akarja?

Órákig bámulja Iván a keresztül lőtt arcképet, elborult szemét aztán édes anyja mosolygó arcára veti, a ki biztatóan, szeretetteljesen nevet le reá a falról.

Sokszor erőt ad neki az a mosolygó arc, mert azt kivéve, az egész házban minden komoly, minden mogorva. Apja, nagyapja haragosan tekintenek le reá a fekete rá mákból, mintha szégyelnék azt a harcot, a melyet utolsó vérük a csinosan kötött nyakkendővel, a bársony tapintatú kezekkel és a divatos kabáttal küzd. Nyilván szégyelik azt, hogy utolsó vérük beismeri, hogy van nála egy különb legény, a ki képes volt egy asszonyt leütni a kezéről.

Ujra előveszi a francia nyelvtant, újra lapozza a regényeket, újra elgondolja, hogy mindaz, a mi ezekben a kicsi könyvekben van, az a hatalom, a mely lefegyverzi őt a bábuval szemben, - és hozzá fog a munkához. Nincs annyi ereje, hogy egy sort betanuljon, nincs annyi ereje, hogy egyebet érezzen, mint a keserü önbeismerés fanyarságát.

Igy megy ez napról-napra, éjről-éjre nyugalom, pihenés nélkül. Szégyeli magát a bakra ülni, mert eszébe jut, hogy oda át egyszer arról volt szó, hogy a jó kocsisok rendesen ügyetlen salonemberek, és hogy ő akkor ezt magára vette. Szégyelte az ostort kezébe venni, mert Viktor egyszer azzal tréfált, hogy az ő hangszere az ostor. Szégyelte magát a tükörbe nézni, mert eszébe jutott ros z izlése, a melyről Viktor Olgának az ő fülehallatára kacagtató dolgokat beszélt. Elhatározta, hogy nem megy át többet Kartalra. Az „ostoba lepkék”-féle célzás fülében csengett, Olga elég világosan, elég érthetően felelt neki.

Mit keresne tehát Kartalon? Olgát akarja visszahódítani? Vagy talán megsértett hiuságának akar elégtételt szerezni? Vagy büntető bírása akar lenni annak a bábunak, a ki elcsalta az ő üdvösségét, a ki boldogtalanná tett egy szegény beteg feleséget? Mi köze neki a kartaliak regényéhez?

Verőfényes napsugaras volt a nyár, de Iván lelke olyan borus, olyan bánatos volt, mint egy hideg, ködös bús őszi nap. Az athléta lehorgasztott fővel járkált ősei házában. A két heti magány eszébe juttatott neki minden izetlenséget, melyet oda át tapasztalt. Keserü gyűlölet támadt benne Viktor iránt, a kit különbnek tartott magánál és mégis megvetett. Irigylte fényes tulajdonságait, csapongó jó kedvét, irigylte izlését, bőséges ismereteit; fürge mozgólatai, könnyed tréfás beszédmodora, a mely, a mint tapasztalta, Olgának annyira tetszett, elkeserítették őt.

Eszébe jutott, hogy hányszor kiáltott fel Viktor, ha ő is beleszólt azokba a külföldi írókról folytatott beszélgetésekbe: Csókolni való gyerek vagy Iván! Hallotta újra azt a kegyetlen, kiméletlen, hideg nevetést, látta újra Olgát, a ki keszkenőjét szájához szoritotta, hogy fel ne kacagjon, látta újra Márta szomorú arcát, a ki sokszor csodálatos ügyességgel fordított a társalgás menetén, hogy véget vessen a kínos állapotnak. Elpirult most is épen úgy mint akkor, érezte, hogy vissza kellene vágni a bábnak valamivel, csak hogy nem jutott neki semmi sem az eszébe, olyan bárgyú, olyan ostoba volt. Olga hozta őt zavarba, vagy az a tudat tompította el eszt, vette el bátorságát, hogy Viktor minden felcifrázott vékonysága mellett, ha a harc szavakkal folyik, könnyen elbánhatik vele?

Szégyelte magát ilyenkor, alig mert a fekete rámás arcképekre tekinteni, mert úgy tetszett neki, mintha onnan szemrehányást és haragot szórnának feléje azok a nyílt férfias szemek.

Egy délután kiült az eperfa alá, a rideg szobákban nem volt maradása, és ujságot akart olvasni. Fejét könyökére támasztotta és kibámult az országutra, a mely kanyarogva kigyózott le a

völgybe, fel az erdős kapaszkodóra Kartal felé. Hányszor kergette fel a hegyre négy csikáját, hányszor dobbszott meg a szive, mikor felért a hegyre és messziről meglátta a kartali kastély derült arányait a haragos zöld fák közül! Mintha nevetett, mintha hívta volna, hogy jöjjön, siessen mentől gyorsabban. Sokszor hazajövet megállott a hegy tetején, és hallgatta a kartali harang Ave-ját, a mint könnyű szárnyon elhozta hozzá a szél, hányszor fohászkodott ott egy eltitkolt sohajtással - és most, alig mer felnézni arra a hegyre.

A gólyát sem neveti többé, pedig milyen nevetséges most is, hogy méltóságteljes lépésekkel, fekete bánatos szemeiben megvetéssel, lecsüngő nyomorék szárnyait minden lépésnél, mintha köpönyeg volna, fel-felrántogatva, elsétál a ház mögé, a honnan a kerítés nyílásain át lenézhet a völgybe, a hol sás, ingó nád rejtegeti az Aranka medrét, és a hol néha napján megláthat a mocsárosban egy szabad gólyát. Amint az eperfa árnyékába ért, megpillantotta Ivánt és hirtelen megállott. Megijedt, és a pillanat hatása alatt nem mert sem előre sem vissza indulni. Nyomorék szárnya lecsüngött majdnem a földig, hirtelen felkapta, hogy ismét lassan le-eressze.

Iván észrevette a gólyát. Meg sem mozdult, hanem úgy amint könyökére támaszkodott, nézte a rabot. Egyformán szomorú, egyformán beteg mind a kettő; egyik bajának sincsen orvossága. A gólya kiterjesztette szárnyait, és félig ugorva, félig repülve kedvenc helyére, a ház mögé sietett. Onnan még egyszer visszatekintett, megrázta szennyes tollait, egyik lábát felhuzta, felborzolta tollait és szomorúan nézett le a völgybe.

Eszébe jutott Ivánnak, hogy ezelőtt, mikor utána lesett a rabnak, nevette ezt az ábrándozást. Most nem nevetett; sajnálta szegényt, amint az Aranka sűrű sása közül felrepülő gólyák után fordította hosszú nyakát, amint felkelepelt néha hozzájuk, mintha kérni akart volna tőlük valamit. Nem hallották odafönt a magasban gyenge kelepelését, vagy talán már nem is tud azon a nyelven beszélni, hogy a szabad, boldog gólyák megértsék?

- Hagyd abba szegény gólya! Nem értenek meg minket, nem tudunk mi azon a nyelven beszélni, hogy kedvesek legyünk. Szégyeld magad, bujj el te is, mint én, hiszen a tollad vedlett, beszéded egyhangú, unalmas, ostoba, nem hallgat rád már egy gólya sem!

Kocsizörgés hallatszott; Iván önkénytelenül az országutra tekintett és meglátta, szürke vászon porköpönyegbe burkolva dr Raabet, egy paraszt szekér széna ülésén. Az orvos barátságosan intett neki kezével, és néhány perc múlva mellette termett.

A jóképű kövér német azonnal észrevette, hogy Ivánnak valami baja van. Kérdezősködött egészsége után, szemrehányásokat tett neki, hogy miért nem kiméli magát, hogy a sok bor árt az egészségnek, az éjszakázás tönkre teszi az idegeket, és hogy ő, nemcsak mint orvos, de mint igazi barátja, azt tanácsolja neki, hogy a rendes, nyugodt életmód, a rendes alvás, és mindenekfölött a mértékletes ivás, az egyedüli a mi a tulságosan megfeszített idegeket ismét rendbe hozhatja, éljen tehát a szerint.

Iván mosolygott, amint az orvos bőbeszédű tanácsát hallgatta.

- Látja azt a gólyát orvos ur? Mi baja van annak?

- A gólya? Mi baja? - szólt Raabe, és hol Ivánt, hol a gólyát nézte.

- Nem nevetni, tréfálni, de szót fogadni, különben lefeksztünk, és aztán passz!

- Hát aztán?

- Mi hát aztán? Akkor van veszedelem, mint a Gnädige Frau von Baan, a ki zivatarba, csupa tréfából, jobban mondva, Leichtsinn, neki ment -

- Hát aztán?

- Mi hát aztán? - felelt az orvos, és kopasz fejét törülgette. - Hát aztán beteg, hát aztán félre beszél, hát aztán sír -

- Sír? Ki sír? - kérde Iván és merően az orvos szeme közé nézett. - Ki sír? -

- A Frau von Baan! Hát tudja, hiszen ott volt, mikor csupa tréfából beteg lett -

- Tréfából, mondja?

- Hát persze tréfából! A láz elmúlt, de van neki más baj is. Miért haragudni maga Iván ur? A Frau von Baan igen búsúl; ha Viktor ur nem vigasztalja, nincs mindig mellette, talán nagy baj lesz!

- Hát vigasztalja?

Olyan szárazon, olyan keservesen mondotta ki Iván ezt a kérdést, mintha a torkát összefogta volna valami; a szája nyitva maradt utána, mintha levegő után akart volna kapni.

- Oh! Viktor ur igen finom, kedves ember. Tréfál sokat, és Olgának kell a vidám beszélgetés; olvas neki elő, és annak az urnak van sok, nagyon sok esprit -

- Mi az? - kérde durván Iván.

- Esprit? Hát Geist - vagy magyarul talán lehetne mondani, hogyan is kell mondani, esprit - ejnye esprit, na - könnyü okosság -

- Hát sok van neki?

Iván két könyökre támaszkodva bámult az orvosra, a ki nem tudta mire magyarázni Iván durva hangját.

- Van neki nagyon sok abból. Most mindennap ott vagyok, hát én látom, nagyon művelt ember, igazi francia finomság. A Frau von Baan mikor beteg lett, nem akarta látni sem, de most sokat mulatja, és ez jó az egészségnek, - mért nem jön Iván ur most kartali kastély?

Iván nem felelt, izmos ujjaival az asztalon dobolt, mintha nem is hallotta volna az orvost.

- A Gnädige Frau Márta sokat emlegeti, szegény, csupa phtyzis, a melle oda van. Az egy nagy beteg, nem lehet gyógyítani -

- És az ura? Sajnálja ugy-e?

- Megszokta a betegség. Már régen beteg szegény asszony, nem lehet csudálni, ha nem veszi a szifre! Én hiszem, hogy sajnálja, de nem mutatja, mert nagyon finom ember, nem viszi a fájdalom auf der Hand -

Az orvos kiterjesztette tenyerét és aztán folytatta:

- Az olyan elegáns nép, eldugni a fájdalom a szifbe!

Az orvos azután biztosította Ivánt, hogy ez, tekintve Viktor magas műveltségét, nem is lehet másként. A művelt ember fájdalmával nem szokott másoknak terhére lenni, mert a fájdalom rebesgetése a féle önző színben tünteti fel az embert. A mai művelt modor azt kívánja, hogy saját ügyeinket végezzük titokban, és fájdalmaikkal ne alkalmatlankodjunk másoknak.

- Igaza van doktorkám! Mert még kinevetik az embert! Erre magam is rájöttem!

Iván felkacagott, megfogta az orvos kezét és megszorította.

- Természetes! Nekem is volt fájdalom elég mikor Mathilde meghalt, de én nem mutattam senkinek! Eldugtam én is a szifembe! - válaszolt az orvos élénken.

Azután nagy körülményességgel rátért arra, hogy tulajdonképen ő most azért jött Gajára, hogy megtudja mi baja van Ivánnak. A főtisztelendő ur, meg Márta kérték meg, nézne be Gajára, és hozna nekik róla hirt. Viktor is gyakran emlegeti, már át is jött volna érte, de nem hagyhatta Olgát, a kinek most, hogy már félig-meddig felüdült, annyira szüksége van reá. Odaát Kartalon már azt hiszik, hogy Iván talán megharagudott valamiért Viktorra, a ki bizony sokszor tréfált, sokszor egy jó tréfa kedvéért megengedett magának egy szabadabb szót Iván iránt, de végre is jó barátja, csupa jó ismerősök között történt, és így nincs ok az apreheziókra. Nem is kell, nem is szabad azt úgy felfogni, mert végre is, ha az ember minden szót latra akar tenni, akkor zárja el magát a világtól, és ne beszéljen senkivel.

- No igen! Viktor ur azt hiszi, hogy Iván ur talán aprehendál, pedig nincsen semmi oka rá! Ha Viktor ur tréfál, vissza kell adni -

- Visszaadni! Visszaadni! Nem bántott engem Viktor sohasem! - felelt Iván halkán, vontatottan. Elpirult arcát a gólya felé fordította, a mely nyomorék szárnyát húzogatta fel, és szivós kitartással bámult le az Aranka sásos völgyébe.

- Tudom, hogy nem bántotta, de ott hiszik, azt mondják, különösen Viktor ur!

Raabe még többször ismételte ezt Iván előtt, azután különösen a lelkére kötötte a mérsékletes ivást, a korán való lefekvést, a rendes életrendet, mert úgymond, neki nemcsak mint orvosnak, de mint jó barátnak is kötelessége a fiatal embereket, minden bajtól megóvni, különösen az olyan fiatal embert, a ki egészen egyedül áll a világon, és a kit dacára annak, hogy mindjárt az első alkalommal igen mértéktelennek tapasztalt, tiszta szívéből megszeretett. Aztán meg, úgymond, neki már koránál fogva is, bizonyos elvitázhatlan jogai vannak, a melyek egyuttal - Pflichten - kötelességek is.

Iván a kocsijához kísérte az orvost, a ki szemlátomást meglegedetten burkolta be magát szürke por-köponyegébe, és a szomszéd faluba hajtatott, a hol amint mondta két beteg várja.

Iván, a mint az orvos kocsija kizörgött a kapun, mintha kergette volna valaki, besietett a szobába, magára zárta az ajtót és egyik szobából a másikba, járt fel és alá.

- Nevetnek rajtam! Kikacagnak! Mert gyáva, tehetetlen vagyok!

Bement a legszélső sarok szobába, a honnan láthatta a kartali országutat, az Aranka völgyet, a patakot, a melynek vize ma még a kartali kastély mellett fog elfolyni. A gólya is ott gubbaszkodott még, nyomorék szárnya egészen lecsüngött, mintha letett volna minden hiuságról, és csak annak a bánatnak élne, a mely gólya lelkét elárasztja.

Az a lehetőség, sőt most már bizonyosság, hogy Kartalon úgy fogják fel elmaradását, mintha Viktor tréfái, kegyetlen hideg gunyja sértené őt, Ivánban felébresztették az ősi, öröklött dacot, a mely az édes anyja szobájában függő apák arcain sötétlett. Elhatározta, hogy csak azért is járni fog Kartalra. Meg akarja mutatni, hogy az ostoba lepe nem égette, és nem fogja megégetni a szárnyát, hogy tulajdonképen Olga neki nem is okozott fájdalmat, és hogy tökéletesen meg van elégedve mindennel.

Viktornak is be fogja bizonyítani, hogy tréfáit nem veszi komolyan, nem is tud értők haragudni, mert ha meg találna haragudni, akkor nagy szerencsétlenség érhetné mindkettőjüket; azért hát nem fogja elárulni magát. Ha akkor, midőn Viktor bántotta - de hát tulajdonképen nem is bántotta, csak éreztette vele, hogy ő nem méltó Olgához, hogy ő faragatlan, - és neki nem szabad, a büszkesége nem engedi azt beismerni, hogy ő megértette Viktort.

Igy vergődött szegény Iván a keserves, kínos gondolatok tömkelegében. Lelkére nehezedett a mámor, megverte a szerelem; kijelölte neki azt az utat, a honnan nincs többé visszatérés.

VIII.

Raabe mindennefelett nyugalmat ajánlott Olgának, mert szerinte nem is annyira a meghülés, mint inkább a félelem által okozott ingerültség idézte elő a bajt. Az orvosi művészet, die Heilkunst, ideje korán felismertette vele a betegség jellegét, Charakter, és így sikerült neki a beszámíthatlan következményeket megelőzni.

Olga, az orvos utasításához képest, a nap legnagyobb részét a szabadban töltötte, ereje csakhamar visszatért, ámbár orcái haloványabbak, szemei fénytelenebbek lettek.

Viktor folytonosan Olga mellett volt. Hol olvasott neki mulatságos, nevettető könyvekből, hol elbeszélte neki a falu pletykáit, a paraszt családok napfényre derült titkait, és ezt mind olyan mulattatón, olyan jellemzőn tudta előadni, hogy Olga hangulata, a mely a vihar óta annyira hajlandó volt a komorságra, sokszor néhány órára felderült. Elmondta neki a pisze Som Péter nevetséges harcát, szégyenletes bukását a Dahó Sámuel ellen folytatott harcban, a melyet az elszaporodott ürgék kiöntése miatt indított az érdemes tanító ellen, mert ez utóbbi erélyesen tiltakozott az ellen, hogy az iskolás gyermekek az ő vezérlete alatt járják be a réteket az ürge pusztítás sikeres eszközlése végett. Elmondta neki, hogy Dahó Sámuel leánya milyen erélyesen, és milyen ügyesen kosarazta ki Penge Gerő segédtanítót, a ki minden gögje mellett fülig szerelmes a szép Ágnesbe. Dahó ugyan igen resteli azt a szál petrezselymet, melyet a leányka Penge Gerőnek, a mikor az nefelejcsért esengett, a kezébe nyomott, de végre is, amint mondja: „leányomnak ebben a dologban bizonyos jussai vagynak, melyeket kétségbe vonnom nem lévén szabad, a szerint fog feküdni, a mint az ágyát megveti.” Viktor lehetőleg utánozni igyekezett Dahó pathetikus hangját, ünnepélyes kézmozdulatait és Olga mindig igen jól mulatott.

Viktor gyakran bejárt a faluba és mindig valami újsággal tért onnan vissza a kastélyba. Megvolt neki az a képessége, hogy minden embernél, minden dologban éleslátású szeme olyan tulajdonságokat vegyen észre, amelyek ügyes előadása mellett felette mulatságosak, meglepők voltak. Modorában, vonzó külsejében, kellemes hangjában valami ellenállhatatlan erő volt, a mely Olgával szemben most már hatalom.

Viktor elég jó pszicholog volt arra nézve, hogy a vihar után vonzalmára semmiféle célzást ne tegyen. Órákat töltött Olga mellett anélkül, hogy a legtávolabbról is sejteni engedte volna a vágyakat, a melyek üres lelkét eltöltötték. Olga egészen megnyugodott, midőn tapasztalta, hogy Viktor sejteni sem látszik azt a forradalmat, a mely lelkében lezajlott. Örült ennek a felfedezésnek, mert ismét gyönyörködhetett, ismét láthatta azt, a kit teljes lelkével szeretett, és a kitől most, hogy a titok övé maradt, nincsen oka megválni. Olyan édes volt az a méreg, melyet naponkint magába szivott, olyan édes volt az a mámor, a mely minden nap újabb és újabb varázsszal töltötte el, hogy álokoskodásai észrevétlenül az igazság meggyőző erejével hatottak rá. Aztán meg azt is gondolta, hogy ő most beteg, ő most gyenge még arra, hogy Viktortól és Mártától elváljon. Majd később, majd ősszel!

Aztán meg, milyen jó, hogy Viktor mellette van, nem is tudna talán meggyógyulni nélküle, mert hiszen Raabe is azt rendelte, hogy szórakozzék! Hogy tudna ő szórakozni, hogy tudna ő meggyógyulni Viktor nélkül? Majd később, majd ősszel!

Márta visszavonuló komolysága nem tünt fel Olgának. Annak tulajdonította azt az állandó levertséget, hogy Márta azelőtt sokat nélkülözött, hogy a nélkülözések közönyössé tették lelkét, és hogy a betegség, a mely fájdalom nem lesz gyógyítható, veszi el minden kedvét. Viktor szegény, sokszor panaszkodott neki, hogy Márta türelmetlen, ingerült, azelőtt is olyan volt, és hogy már házassága első éveiben is sokat szenvedett e miatt. Most már megszokta,

most már föl sem veszi. Olga ilyenkor nem felelt, lesütötte szemeit, ruhája csipke diszével játszott, mintha egészen máshol járna az esze.

- Te nem is hallgatsz rám Olga?

- Hallgatlak Viktor!

Azután ismét bolondos, tréfás dolgokról beszélt neki Viktor. Majdnem minden nap előhozta Ivánt, de mindig olyan megjegyzéseket tett reá, hogy Olga kénytelen volt mosolyogni. Utánozta járását, ismételte naiv megjegyzéseit, hangos nevetését, furcsa öltözködését, a mely a falusi gavallér és a finom salon ember divatja között a nevetséges közép-uton hivalkodott. Olga sokszor jóakarattal, mosolygó arccal félbeszakította Viktort, de ez annál jobban csufolódott, annál inkább torzított szegény Iván jellemzőbb vonásain.

Viktor, Iván elmaradását tréfáinak tulajdonította, mert nem tudta, hogy Olga egyszer és mindenkorra elriasztotta magától. Gyakorlott szeme azonnal észrevette, hogy Olga már régen, még mikor a gyász év alatt a külföldön utaztak, nem gondol reá. Most meg már neveti is!

Sem Viktor, sem Olga nem ohajtották komolyan, hogy Iván a kastélyban látogatásokat tegyen, de végre is nem akartak vele feltűnően szakítani, nehogy mindenféle indokolatlan beszédre alkalmat adjanak. Gábor bácsi, Márta is sokkal jobban szerették Ivánt, hogysem amugy röviden túl lehetett volna rajta adni. Azután meg, hiányzott az őszinteség egyiknél is, másiktól is. Tervtelen, céltalan élet volt ez, egyik napról a másikra.

Márta az egész idő alatt éber figyelemmel kísérte férjét és Olgát. A legtöbbször magukra hagyta őket, mintha nem akart volna utjokban lenni. Gyakran, ha Viktor és Olga a kertben karonfogva sétáltak, bezárta szobája ajtaját, meghuzta magát az ablak redőnye mögé, és látcsővel sovány kezeiben nézte, kísérte őket, fasorból-fasorba. Mennyit szenvedett Márta e séták alatt!

Félénken kerülte az alkalmat, hogy akár Viktor, akár Olga észrevegyék éberségét. Márta a veszély előérzetével sejtett mindent; leolvasta Olga arcáról az elrejtett, kiérezte Viktor modorából a diadalmas szerelmet. Olga betegsége, felgyógyulása alatt fájdalmas tudatára jutott a valónak. Nagyon elhagyottnak érezte magát, nem volt senkije, a kivel fájdalmát közölhette volna.

Gábor bácsi minden nap ott volt körükben; hallgatag, komoly lett ő is. A derült kedélyü, öreg pap, mintha valami nyomta volna a lelkét, sokszor alig beszélt, és ha Viktor Ivánra az ő jelenlétében valami tréfát mondott, nevetséges célzást tett, haragosan pillantott föl, amikor aztán Viktor és Olga is tréfásan mondogatták, hogy ne féltse kedvencét, nem tesznek benne semmi kárt.

Gábor bácsi egy idő óta különösen figyelmes, gondos Márta iránt, gyakran hívja magához, gyakran elmegy vele sétálni, kocsizni, és az uton mindig aféle vigasztaló hangon beszél hozzá. Különösen hangsúlyozza a türelmet, az emberek gyengeségei iránt való elnézést, és a látszat csalékonyságát, a mely legtöbbször szánandó tévedésekre csábítja az embereket.

Az öreg ur, az ugynevezett szabadelvű papok közé tartozott, és mert teljes életében többet törődött a való, mint a túlvilági élettel, bizonyos gyakorlati éleslátásra tett szert; de elvesztette idealizmusát, és nem lett belőle kanonok. A való élet ismeretének köszönhetően azokat a titkos, homályos, összefüggés nélküli gondolatokat is, melyek miatt aztán kénytelen volt a látszat csalékonyságáról, az életben előforduló tévedések keserűségéről okoskodni, és mindenféle megtörtént és meg nem történt példákat, részint Márta, részint pedig a maga megnyugtatósa érdekében is előhozni.

Egy enyhe délután, lent a kertben, a nagy, terebélyes gesztenye fa alatt ült Gábor bácsi és Márta. Nagy kerülők után, rokon események furfangos elmondásával, mintha a véletlen adta volna az alkalmat, ismét a látszat csalfaságáról, a tévedések szomorú következményeiről beszélt. Márta szokott türelmével hallgatta végig az egészen új és hatalmas példákat, nem zavarta az öreget sem ellenvetéssel, sem közbeszólással.

Az öreg ur szinte felvidult előadása alatt, és gyönyörködni látszott megdönthetlen indokainak erejében. Ugy látszott, mintha önmagát győzte volna meg egy bizonyos kérdésre nézve, melyet nem mert rendszeres mondatba foglalni, és a mely kérdésre nézve csupán egyes szavak, úgy mint: Viktor - aztán férj, aztán - Olga - aztán valami sötét, valami nevezet nélküli érzés vagy gondolat kísértett elméjében. Az okoskodás, a szeretetteljes mentegetés elhazudta azokat az összefüggés nélkül való gondolatokat, melyek úgy mint a köd, nehezedtek tiszta erkölcsös öntudatára.

Mikor már kifáradt a példák részletes és körülményes előadásában, mikor már minden indoka kifogyott tételeinek elméleti uton való bizonyítására nézve, akkor aztán elkezdett a gyermekekről beszélni.

- Maradjunk bátyám a látszathál, - szólt Márta egy gesztenyefa levelet forgatva ujjai között, és kis szünet múlva halkan folytatta:

- Maradjunk a látszathál, - én meg vagyok győződve, hogy nem látszat! -

- Nem látszat? Mi nem látszat? - kérde az öreg meglepetten. Mártához fordult, jóságos nyílt tekintete, nagy világos kék szemei szeretetteljesen nyugodtak Márta halvány arcán.

- Tanácsot akarok bátyám!

Elhallgatott, mintha nem merte volna folytatni. Lesütötte bágyadt szemeit, azután halkan, alig hallható hangon mondta: - Viktor és Olga szeretik egymást!

Gábor bácsi nem tudott felelni. Lehorgasztotta ősz fejét, azután homlokához emelte kezét, a másikkal egy tagadó mozdulatot tett. Márta halkan folytatta:

- Nem tévedek bátyám. A látszat nem csal; már régen tudom, hiszen ön is - tudja -

- Tudom! - felelt Gábor. Kiborotvált arca halványabb lett, szemeit még mindig nem merte fölvetni. Az a nevezet nélkül való gondolat, most egy rendszeres mondat alakjában forgott, kísértett elméjében, lefurakodott egészen a szívébe és összeszorította ezt az ép, tiszta, fájdalomtól megkímélt vén szívet.

- Mit tegyek bátya? - kérde határozottan Márta.

- Szereted gyermekeidet ugy-e? Nem adhatok más tanácsot - Gábor hangja elakadt. Nehéz volt neki ezt a szót kimondani, azért hát így kezdte:

- Szegény vagy velem együtt. Az én napjaim meg vannak számlálva, ki tudja mikor kell mennem. Én már támasz nem lehetek, - a hetven éves támasz rossz támasz. Mi vár reád és gyermekeidre, ha szakítasz vele - a világ minden jóért, amit nyújt, megköveteli a megfelelő áldozatot. Szegények vagyunk -

Az öreg pap hangja elakadt. Az a tanács sehogyan sem akart nyelvére jönni. Ujra megpróbálta:

- Ő rá nem számithatsz. Te gyenge vagy, munkára képtelen -

Márta sötéten, mereven bámult maga elé a földre. Gábor bácsi, anélkül hogy Mártára nézett volna, folytatta:

- A munkára képtelen vagy. Gazdag rokonaid nincsenek, mit csinálsz a hideg világban? Szegény ártatlan gyermekeid szenvedjék meg az apjuk bűnét?

- Nem fognak szenvedni érte! - felelt hidegen Márta.

- Sokat gondolkodtam erről, sok álmatlan, nyugtalan éjszakám volt, nem találtam más módot -

- Nem fognak szenvedni érte! - mondotta halkan Márta maga elé, mintha nem is hallgatott volna a papra.

- Ha dolgozni tudnál, ha egészséges volnál, nem volna szabad szemeiddel nézned a bűnt, de így, nem magadért, érts meg hugom, nem magadért, de gyermekeid jóvoltáért túrnöd kell.

Gábor bácsi félénken, halkan beszélt, hangjában sok gyöngédség, sok szeretet volt, csak mikor a bűnt említé, villant meg szemeiben a harag, a megvetés. Gyöngéden megfogta Márta kezét, a ki egészen tehetetlennek látszott, biztatta, hogy majd beszél Viktorral, kérte, hogy legyen türelemmel, mondjon le az élet iránt minden kívánságáról, tekintse magát pusztán anyának, a kinek más hivatása nincs, mint gyermekeit szeretni, azokat nevelni. Gondolja, hogy Viktor meghalt; a lemondás nagy művében ő majd segítségére lesz, és hiszi, hogy az anya le fogja győzni a hitvest. Ő mint pap, ő mint ember, mint a ki szereti Mártát csak türelmet, lemondást tanácsolhat.

Márta nyugodtan hallgatta végig a papot, nem sírt, nem panaszkodott; az anyai szeretet kijelölte neki a - gyalázat útját.

IX.

Raabe Ivánnál tett látogatását lehetőleg körülményesen, minden részlet élénk színezése mellett beszélte el Olgának. Sajnálatát fejezte ki a szerencsétlen fiatal ember szenvedélye felett, a mely úgy látszik előbb egészségét, azután vagyonát fogja tönkre tenni. Ő nem tudja miért, de valami ellenállhatatlan szeretet, jóakarát vonzza őt hozzá, a mely bizonyos vegyülete az atyai és a cimborá szeretőnek. A fiatal ember, igaz, hogy a mi a magasabb műveltséget és különösen a társadalmi simaságot - den Schliff - illeti, kissé el van hanyagolva, és hogy ő, nem tudja neki megbocsátani, hogy Chopint német muzsikusként merte nevezni; Goetheről meg azt hitte, hogy az, mert Viktor épen a párisi divatról beszélt, valami francia szabó volt; igaz, hogy ez a szeretetreméltó tudatlanság kissé nevetséges, de utóvégre is ez nem bizonyít semmit. Iván mindössze is egy ős-ember - ein Urmensch - a kinek van bizonyos típusa, a kit minden látszólagos durvasága mellett, szerinte nem szabad gúnyolni, Raabe ekkor Viktorra tekintett, mert Iván derék, jószívű ember.

Elmondta aztán, kissé izgatottan, mert Viktor ismét gúnyolódni kezdett, hogy ő Iván jószívűségéről bizonyosságot tehet. Neki Gajáron akárhány szegény betegje van. Iván sokszor a maga kocsiját küldte el érte Batára, ez pedig jó messze van onnan. Akárhányszor megtette, hogy a betegeknek főzetett, bort küldött, ha hideg volt, szekér számra küldött fűtő szalmát. A gajári nép bálványozza őt, mert Iván romlatlan szívé jó földesúr, a féle berlichingeni Götz, a ki a durva erőt a legnagyobb gyöngédséggel egyesíti magában.

Elbeszélte továbbá, hogy Iván, dacára a dőzsölés iránt való rendkívüli vonzalomnak, a mely pedig tudvalevő dolog, minden nemesebb hajlamot - Anlage - tönkre tesz, mégis igen fogékony az esztetikai szép iránt. A multkor is, mikor nála volt, az asztalán találta felnyitva Goethet; igaz, hogy rettentőn rosszul tud németül, de végre is a törekvés kétségtelen. Iván itt rútul blamáta magát Goethevel, és ime, a mint észrejött, hogy ezt neki, mert hiszen kabátot visel, és mert háromszáz holdas birtoka van, ismernie kellene, azonnal meghozatta és olvassa.

Ez a törekvés annyira megkedveltette őt vele, hogy elhatározta a fiatal embert a jó utra vezetni, és segítségére lesz az elmulasztottak pótlásában. A pótlásra neki nagy szüksége van, mert úgy vette észre, hogy Iván elmaradottságát már kezdi belátni. A mi pedig a dőzsölés iránt való rendkívüli hajlamot illeti, azt majd mérsékelni fogja a tanulmány és a tanulmányok által kifejlendő esztetikai érzék. Végre kereken kimondotta, hogy ő Ivánt török vagy szakad, meg fogja menteni.

Raabe, a ki egészen tűzbe jött a magas feladat kitűzése által, elhallgatott és némi önteltséggel vizsgálta a hatást, a mit szavai okoztak. Olga úgy látszott, mintha nem is hallgatott volna rá, a távolba jártatta szemeit, Márta himzéssel kezében gyorsan és izgatottan öltögetett. Viktor pedig derült arcával gyakran hangos nevetéssel szakította félbe az orvost.

- Önnek nincs hite az emberi képességekben Herr von Baan! - szólt nyugtalanul Raabe.

- Van, van édes doktorkám. Hát persze, hogy van. Ön úgy látszik nem ösmeri a magyar nemes embert, a kinek a feje lágya már benőtt! Erős dolog azt megpuhítani! Ha már egyszer lóra kapott, a csárdába bekukkantott, menyecskét forgatott, paripának a nyakát szegette, nem vesződik az már a maga esztetikájával. Miatta Chopin akár dudálhatott, Goethe akár kabátot szabhatott, Beethoven akár csepürágó vándor komédiás lehetett!

- Eigenthümlich! - kiáltott fel Raabe és magas homlokára ráncok gyüremlettek.

- Aztán meg többet ér ám az a keserves nótá Babaj Jóska rekedt hegedűjéből, annak a kemény koponyájú nemes embernek, mint a legcifrább fiorettura à la Paganini!

- Tudom, láttam! - felelt Raabe türelmetlen hangon. - Láttam, hallottam a gajári csárda, mikor Iván ur mulatja magát, - de ez nem teszi semmit! A nemes szif hajlandó a szépre, das ewig Schöne sohase nem téveszti hatás, és én tudom, hogy a Herr von Iván is, ha akar, rövid idő múlva behozza a mulasztás, és lesz belőle olyan ember, a ki lelkesülni fog, a kinek keble tele lesz, mit Wonne, ha a nagy meisterok classisch műveit fogja olvasni! Kérem, ezt nem lehet tagadni! Az emberi természetbe a Gottheit beleplántálta az örök szép megismerése iránti hajlam és az egész titok csupán abban van, hogy fel kell azt ébreztetni, - wecken - ez a nagy titok!

Raabe nagy hévvel szónokolt. Arca egészen kipirult, és midőn elhallgatott, meglepetten látta Viktor gúnyos hideg mosolyát, Olga közönyös tekintetét. Márta mintha nem is ügyelt volna a társalgásra, gyorsan izgatottan öltögetett a rövid himzőtűvel, és csak néha pillantott fel Raabera, mintha meg akarta volna köszönni az Iván érdekében elmondott védelmet.

- No igen! - folytatta Raabe. - A Herr von Ivánt sokan félreismerik! Van neki sok bátorság, van neki jó szif, de nincsen nagyon finomítva! Én nagyon szeretem, csakhogy vele kell bánni etwas zart, mert a természete érzékeny, el kell neki szokni a bor, a cigány muzsika, a ló kinezés, mert az egészség, a lélek egészen megromlik! Kell neki járni jó társaság - a jó Gesellschaft teszi meg mindent, nem szabad őt nevetni, mert aztán lesz makacs és vége! -

Raabe egyszerre csak azon vette magát észre, hogy saját magával vitatkozik. Viktor, finom bársony kezeivel dús szőke haját borzolta, néha gúnyosan mosolygott és egy szóval sem szakította félbe a mindinkább neki hevesedő orvost. Raabe, a ki magát ellenfél nélkül, erős vitába keverte, elszégyelte magát, elpirult és befejezés gyanánt nem mondott egyebet, mint:

- Ja, ja! So ist es!

Alig, hogy Raabe egy sohajtással befejezte a vitát, Iván kocsija, csupán két ló volt befogva, állott meg a terasse előtt. Iván könnyedén leugrott, és látszólagos vidámsággal a társasághoz közeledett. Arca kissé halvány volt, mintha beteg lett volna, midőn Viktornak kezet nyújtott, alig nézett a szemébe, Olgának remegő ajkakkal kezet csókolt. Viktor látható örömmel fogadta, Olga kissé zavarral feléje mosolygott, csupán Márta üdvözlésében volt őszinteség. Raabe felugrott és elébe sietett, kétszer-háromszor megrázta, megveregette Iván kezét.

- Nem is nyújtott alkalmat Iván, hogy megköszönjem, amiért a vihar alkalmával -

- Azt hittem beteg, nem akartam háborgatni! - felelt Iván erőltetett élénkséggel.

- Te ugyan szép gyerek vagy Iván! - szólott közbe Viktor. - Hét számra sem mutatod magad, az ember nem tudja, mit gondoljon -

- Hát tudod, dolgom volt, dolgom van -

- Hallom franciául tanulsz? Goethet olvasod? Igazán derék dolog! Hát töröd magad, mi?

Iván elpirult. Érezte, hogy a vér fejének tódult. Ajkába harapott, eszébe jutottak azok a komor arcképek, a melyek mielőtt hazulról ide indult volna, megintették, hogy ne hagyja magát a divatos kabát, a párisi nyakkendő által leteperni. Szégyelte magát, mert eszébe jutott a francia nyelvtan, melyet minden nap a kezébe vett, az a kínos két hét, mely alatt kénytelen volt nem egyszer beismerni, hogy ez a mihaszna cingár Viktor hatalmasabb, mint ő. Ajkába harapott, a szégyenérzet megadta neki a bátorságot, diófa színű szemeit rászögezte Viktorra, azután lassan, minden szótagot hangsúlyozva mondá Viktornak:

- Néha olvasok. Legtöbbször lövök, mert farkasra akarok vadászni!

Viktor gúnyos mosolya elveszett sugár bajusza alatt. Iván célzatos szavait mintha megértette volna, elhallgatott.

- Nem tagadni Herr von Iván! Láttam lőni, pompás lövések! Csakhogy ott volt ám az asztalon felnyitva a „Farben Lehre” is! Miért nem inkább olvasni a „Werthers Leiden”? Az egy igen szép történet! Die Epopea der schmach tenden Liebe! Ah milyen szép! - szólott Raabe, és egészen közel lépett Ivánhoz, kövér kezét rátette széles vállára és szeretetteljesen nézett a szeme közé.

Amint az orvos újra előhozta Iván olvasmányát, Iván újra zavarba jött, mert érezte, hogy őt itten most mindnyájan nevetik, és ő neki nem szabad elárulnia, hogy ő azt tudja, mert hiszen épen azt akarja és fogja bebizonyítani, hogy Viktor őt soha sem bántotta, hogy ő nem akar nevetséges lenni, és hogy Olga reá nézve egészen közönyös. Ha tenni akarna valamit, úgy egyik kezével nyakon fogná ezt a mihaszna Viktort és úgy, mint a hogy a kis macskákat szokás, beledobná az Arankába vagy a tóba, vagy meg is fojtaná három ujjával, de ezt nem teheti, nem akarja tenni! Ő be fogja bizonyítani ezeknek az embereknek, hogy mindnyájan, úgy amint vannak, egészen közönyösek előtte, azért hát tünie kell.

Raabe lehetőleg rövid vázlatban elmondta Ivánnak Werther keserveit, és kínálkozott, hogy olvassák együtt az érzékeny történetet. Ő különös bámulója Goethének, jóformán honfitársa, mert az ő apja is Frankfurtban született, és így eltekintve minden tárgyi indoktól, neki a Goethe-imádásra nézve még egyéni indokai is vannak. Megigérte Ivánnak, hogy megismerteti vele a nagy mester kiváló műveit, és különös engedelmet kért Olgától, hogy valamelyik este felolvasást rendezhessen a kastélyban, amikor is Hermann és Dorotheát akarja elszavalni, a társaság előtt.

- Mily gyönyörű ez a költemény! Ein echtes Meisterwerk! Hallgassa csak:

Und so fühl't er die herrliche Last, die Wärme des Herzens -

Trug mit Mannesgefühl die Heldengrösse des Weibes.

Milyen hatalmas, poetisch gondolat! Nagy gyönyörűség várni magára Herr von Iván!

Olga mosolygott, amint a neki pirult orvost félig-meddig deklamáló állásban meglátta.

Iván, mintha szemébe szállt volna valami, elkezdte keszkenőjével a szemét dörzsölni.

- Már azt hittük, hogy megharagudtál reánk! - szólott újra Viktor, kissé gúnyosan Ivánhoz, mintha újból szóharcra akart volna vele kelni. - Olga jóformán minden nap emlegetett, tiszta szerencse, hogy eljöttél, mert én már kifogytam, már nem tudom Olgát eléggé szórakoztatni!

Iván nem felelhetett Viktornak, mert Raabe észrevette, hogy Ivánt kellemetlenül érinti a társalgás, és szokott élénkségével elkezdett pillangó gyűjteményéről fecsegni.

Azalatt, míg Raabe legujabb pillangó fogásairól részletes és körülményes jelentést tett, a melybe bőségesen vegyített zoologiai ismereteiből, nem feledkezvén meg az átmeneti fajképződések érdekes jelenségeiről sem, Iván önkénytelenül, vonzatva egy ellenállhatlan hatalom által Olgára függeszté bágyadt szemeit. - Nem hallotta ő Raabet, nem látta ő Viktor gúnyos mosolyát, Márta sápadt arcát, ő csak Olgát látta, nézte, mintha Olga egy örök fényesség kútforrása volna, és ő épen úgy mint azok az ostoba lepék, mégis belenézett, habár tudhatta volna, hogy az a fényesség el fogja veszteni.

Kis idő múlva Olga indítványára sétálni mentek a kertbe. Raabe kikocsizott a pusztára egy beteg cselédhez, és azt igérte, estére visszajön.

A hársfa sor végén találkoztak a gyerekekkel. Marian, amint Ivánt megpillantotta, hozzá futott, nyakába kapaszkodott, és minden áron kergetőzni akart. Iván is megörült, amint a kis Marian nevető, sikongató hangját meghallotta. Viktor és Olga előre mentek.

Márta csibéinél maradt, Iván pedig a kis Marian csintalan akaratos szeszélye miatt kénytelen volt vele labdázni, a fűbe heveredni és mindenféle gyerekes és hangulatához éppen nem illő játékokat véghez vinni.

Márta leült egy padra, maga mellé vette gyerekeit, és akarata ellenére nézte, leste férjét és Olgát, a kik már jó távol voltak, amint az olajfa bokrok mellett elhaladva balra a platánok felé sétáltak.

Egy darabig nyugodtan ült gyermekei mellett. Nagy bágyadt szemeit azonban mindig többször és többször fordította az irány felé, a merre Olga és Viktor eltűntek. Utóbb lehetetlen volt neki onnan levenni szemeit; nem látta, csak érezte két kis gyermekét, a kik hallgatagon ölelték át derekát. A féltékenység ismét megrohanta, ismét marcangolta lelkét. Gyorsabban lélekezett, halvány orcái kipirultak; jobbról balról két piros rózsa égett. Szemeiből emésztő láz sugárzott, hirtelen ellökte magától két kis apraját és utközben többször megbotolva sietett a gyepen keresztül az olajfa bokrok felé, a honnan a platánfasort beláthatta.

Iván látta, amint Márta a gyepen keresztül futott, meghallotta a két kis leány elfojtott zokogását. A kis Mariant ölébe kapta és hozzájuk sietett. Szeretetteljesen ült a gyerekek mellé, remegő kezével megsimogatta szőke bodros fejüket, beszélt nekik mindenféle összefüggés nélkül való meséket, nyugtalan szemeivel Márta után nézett, a ki egyszerre csak eltűnt a bokrok között. Iván Márta gyors futásából, a két kis leány zokogásából, saját belső ösztönéből érezte, hogy Mártának valami baja van, és hogy e baj őt is éri, őt is érdekli. Nem tudott magának számot adni, hogy miért reszketett, fázott; gyűlölte magát, az egész világot, és undorral vette észre, hogy szíve sebesebben dobban. Felkelt, a gyermekeket maga köré vette és a kastély felé indult. A kis Marian vigan tapsolva előre futott, néha hátra, és nagy labdájával, a mikor csak érte, hátra dobta Ivánt.

Márta az olajfa sűrűjéhez ért, látta, amint Viktor és Olga karon fogva sétáltak a platánsoron fel és alá.

A nap már nyugovóban volt, a távoli bükkerdő koronái felett táncoltak utolsó sugarai. Amint Márta észrevette, hogy Olga és Viktor a platánok sötétlő árnyában feléje közelednek, félénk gyorsasággal meghuzta magát a bokrok között és lázas izgatottsággal lesett minden szóra. Néhányszor úgy tetszett neki, mintha nevét említették volna. A halálnak mind a két rózsája kivirított újra orcáin, amint nevét meghallotta. Csendesen, nesztelen a fűben elvesző lépésekkel követte őket a bokrok mellett, fel egészen a platánsor végéig, a hol a náddal fedett jégverem állott. Márta véletlenül a jégveremre nézett, megijedt, szíve sebesebben vert; a jégverem úgy tetszett az esthomályban, mintha egy óriási sír lenne, a melyben az eleven halál lakik.

A templomban estimára megcsendült a harang, utána Ave-ra a kisebbik; tisztán élesen hangzott minden kondulás, a bükkerdő viszhangozta a harangok zenéjét. Olga és Viktor egy percre megállottak, mintha gyönyörködnének a nyugodalmas est szépségében.

Márta félt, alig mert mozdulni, hátha véletlenül meglátják. Megbánta, hogy utánok jött, szégyelte magát, hogy utánok les. Ez nem méltó hozzá; ha Gábor bácsi tudná!

A kis torony elnémult, közelebb jöttek. Márta ismét hallotta nevét említeni. Viktor beszélt. Hallotta, amint mondta, hogy Raabe épenséggel nem köt semmi reményt Márta életéhez, hogy betegsége gyógyíthatatlan, és hogy a jövő ősz minden bizonytal - -

- Nem látsz te semmit a jégverem mellett? - kérdé Viktor. - Mintha valaki mozgott volna?

- Nem. Hanem, mintha az ajtót hallottam volna becsapódni. Nézd meg Viktor, ki jár ott?

Viktor a jégveremhez közeledett. Nem látott senkit.

- Menjünk innen! Olyan barátságtalan ez a jégverem - akár egy nagy sír! Nemde Viktor? Nézd, épen olyan hosszukás, olyan élben végződik, mint egy ujonnan ásott friss sír! - Olga visszaborzadt.

- Egy közönséges jégverem, a mely kitűnően tartja a hideget! - felelt Viktor szárazan.

Vissza sétáltak a kastély felé, Márta pedig megelőzte a hideg, fagyos őszt, reszketve minden tagjában szívta magába az öldöklő hideget, a mely fagyos lehelletével elhervasztotta orcáin a halál piros rózsáit, hogy másnap újra élénkebben pirosabban viritsanak.

Márta remegett, megijedt, hogy Viktor vagy Olga meg találja látni, bemenekült a jégverembe, és mikor hallotta, hogy Viktor a jégverem ajtaját nyitja, belenéz, reszketve vetette magát a fagyos zsupra, mely a jeget takarta és mind a két sovány karját kinyújtva, ott feküdt a gyilkos jégen.

Amint Viktor a jégverem ajtaját becsapta, fellélegzett újra, aztán elkezdett sirni.

Köhögött, a melle fájt, érezte, hogy a vér fejének tódult, elszédült, aztán keservesen nyögött. Milyen jól esett forró homlokának a hideg, milyen jól esett kiszáradt nyelvének az a kis jégdarab, melyet a szájába vett, menyire könnyebben érezte magát most!

Hideg borzongás futott rajta végig, fázott, keze olyan hideg lett mint a jég, arca pedig égett, szomjas volt és mohón szopta a jeget, aztán didergett a hideg miatt. Összeborzadt, eszébe jutott, a mit az elébb Viktor Olgának mondott. Milyen borzasztó dolog meghalni! Itt hagyni a kis csibéket - meghalni! Iróztató! Kilökte a jégverem alacsony ajtaját és kijött. Milyen édes volt a meleg áramlat, mely minden tagját körül lehelte, mintha szerette volna! Milyen édes az élet! Mohón, gyorsan szívta magába a szeretetteljes édes meleg levegőt! Most egyszerre milyen meleg, kellemes, kéjes zsibbadás vesz erőt minden tagján, a vér fejének tódul, kinos görcs fogja meg mellét, és meleg vér önti el a száját. Keszkenője után nyul. Csupa vér! Csupa meleg vér!

Rémület fogja el a szegény asszonyt; fut, szalad a kastély felé, fel a terasse lépcsőin, a hol az egész társaságot Raabe mulattatja élénk előadásával.

Iván elébe siet le a lépcsőkön, és izgatottan kérdi, mi történt vele. Márta leveszi ajkairól a keszkenőt, oda mutatja, s csak annyit tud mondani suttogó beteg hangon:

- Vér! Vér!

Olga, Viktor elébe sietnek, felvezetik a lépcsőkön. Mindenkinek arcán ott a rémület, csupán Viktor maradt nyugodt. Raabe sőt és meleg vizet parancsol izgatottan, türelmetlenül, és csak annyit súgott Iván fülébe, a ki mozdulatlanul, hallgatagon nézte a jelenetet:

- Phtysis! Phtysis! Nincs mentség!

Viktor, amint Mártát bevitték a szobába, kijött, hogy a síró gyermekeket megnyugtassa, azután odaszólt Ivánnak, hogy nem lesz semmi baj, ő ismeri neje betegségét, nincs mitől tartani, azután bekísérte a gyermekeket.

Iván mereven bámult utána, és amint a folyosón eltűnt, összeszorította ajkait és sugta:

- Kutya!

X.

Ködös ősre borult már az idő; a kartali park hársfáin már csak itt-ott pirult, sárgult néhány levél, előbb egyenként, azután nyalábonként tépte le őket barátiatlan hideg ujjával az ősz. Nesztelen, csendes temetés volt a bükkösben; nesztelen csendes temetés a parkban; nesztelen, csendes haldoklás a kastély egyik földszinti szobájában.

Raabe csak lábujjhegyen mert a folyosókon járni, homlokát a szokottnál többször törülgette, gömbölyű szemeivel minduntalan körültekintett és Viktort karonfogva csak annyit sugott a fülébe:

- Legyen erős! Sie sind ein Mann!

Amint azonban Viktor nyugodt, hideg arcát meglátta, szinte elszégyelte magát, bámulta azt a nagy lelkierőt, a mely Viktor arcában, modorában tükröződött. Felkereste azután Gábor bácsit, a ki hallgatagon bámult ki a hervadó kertre és alig látszott őt észrevenni.

- Es muss geschehen! Sind Sie gefasst! Az isten rendelésben megnyugodni, Gábor bácsi!

- Megnyugodni! - felelt Gábor tompán.

- Viktor ur csodálatos erős! Egy igazi férfi, nagy lelki erő van ott!

Elmondta azután, hogy ő mint orvos tulajdonképen szégyelhetné magát, mert egészen elérzékenyült. Bevallja Gábor bácsi előtt, hogy nem született orvosnak, hogy az orvosi tudomány merő hiábavalóság, mert ott, a hol igazán baj van, nem segíthet, hogy az egész tudomány tulajdonképen haszontalanság. Nem szégyeli ezt bevallani, mert hiszen okos embernek mondja. Százszor megbánta már, hogy orvos lett, mert minden haláleset igen leveri, elkedvetleníti, mert szerinte a halálban nincsen semmi vigasztaló, ez egy igen rút, utálatos állapot. Márta esete pedig, noha már régen el volt rá készülve, különösen lehangolja. Lehet, hogy a gyermekek, lehet, hogy az általános hangulat, az a néma fájdalom, az a néma részvét, mert hiszen mindenki hallgat, teperte le erejét, elég az ahhoz, néha úgy érzi magát, mintha sírnia kellene.

- A részvét néma; látom, tudom! - felelt Gábor tompán.

Az orvos azután valami ürügy alatt ott hagyta Gábor bácsit és felkereste Olgát, ki tudja hányadszor, őt is elő akarta készíteni a nagy csapásra. Olga azonban nem eresztette maga elé.

- Sie weint! - sohajtotta és nagy izgatottsággal szaladt fel az emeletre, megállott a gyermekszoba előtt, a honnan hangos nevetés, sivitás, élénk futkározás zaja hallatszott ki. Kövér kezét rátette a kilincsre, szíve sebesebben dobbant, hallgatódzott egy darabig, azután mintha megbánta volna szándékát, gyorsan, majdnem futva lesietett a lépcsőn és néhányszor ismételte:

- Die Freude ist heilig!

Igy járt-kelt az orvos szobából ki, szobába be, mert mindenki, mintha félt volna, került az alkalmat, hogy hosszabb ideig együtt legyen a másikkal.

Márta ingerlékeny, türelmetlen, indulatos beteg volt. Olgát nem tűrte meg maga mellett. Ha napközben egyszer-kétszer benézett hozzá, türelmetlenül elfordult tőle, és ha gyöngéden hozzáhajolt, elkezdett tehetetlensége érzetében sírni, és fojtott hangon követelte, hogy hagyja el a szobát.

Márta betegsége alatt hiu lett. Napközben gyakran előhuzta párnája alól a kis kézi tükröt és látható örömmel gyönyörködött piros orcái szépségében, bőre finom ragyogó fehérségében. Csokros fejkötőjét maga igazgatta helyre, karperecet tett sovány csuklójára és üres hangjával mindig emlegette:

- Csak az a láz! Az a láz!

Követelte, hogy Viktor éjjelenként mellette legyen, mulattassa, mert nem tud aludni. Leültette az ágya mellé, és sovány kezeivel megfogta Viktor kezeit és el nem eresztette, amíg csak ki nem merült. Megparancsolta aztán, hogy ne beszéljen, hallgasson; felült ágyában és lázban égő szemekkel nézte merően, hosszan férjét. Néha sírt, néha nevetett, és mindenféle terveket szőtt a jövőre nézve. Megígértette Viktorral, hogy tavasszal elköltöznek Kartalról azon ürügy alatt, hogy teljes gyógyulása végett melegebb vidékre kell utaznia.

Viktor megígért mindent! Márta jó kedve azonban nem tartott sokáig. Sokszor a kacagásból átcsapott a sírásba. Gyűlölettel lökte el férje kezét, lerántotta karperecét, eldobta gyűrűit, diszes, csokros fejkötőjét, és zokogva emlegette a halált.

Aztán ismét elhallgatott; egy darabig némán tekintett maga elé, sovány kezeivel elfödte szemeit, egyszerre ismét Viktor keze után nyult és kérte, beszélne neki valamit. Viktor most nem tudott mulattató, nevetető dolgokat beszélni. Nem jutott neki eszébe semmi. Ki volt merülve, és ábrándos szemei akarata ellenére is lecsukódtak.

- Beszélj Viktor! - esengett Márta halkán. - Mesélj valamit Viktor!

- Nem tudok Márta, már mindent elmondtam. Majd holnap!

- Az arab regékből egyet! Tudod, a hol a halálról - a mely - egy fekete teve alakjában jár -

- Nagyon szomorú történet! Bolondos rege, babonás déli származás.

- Nem Viktor! - mondta tompa hangon Márta; köhögött, köhögése rémesen visszhangzott a néma csendben. - Nem származás! A halál - olyan mint a fekete teve, minden küszöbnél letérdel, ugy-e így mondják az arabok?

Márta kifáradt ennyi beszédre, és újból elkezdett köhögni. Viktor felijedt a köhögésre, aztán megnézte, hány óra van? Még csak fél háromra volt! Mennyi idő van még reggelig! Talán sohasem lesz reggel! Ilyen kegyetlenség!

Márta is türelmetlen volt már; az izgatottság kimerítette, a türelmetlenség elbágyasztotta, elaludt egy keveset.

Fél ötkor ismét ébren volt, alig várta, hogy reggeledjék, és amint a gyerekek felébredtek, azonnal hozzá kellett őket vinni. Örült, mikor ágyához dőltek a kicsinyek, megcírógatta fejüket, megcsókolta őket egyenként, előbb a kicsit, aztán a nagyobbikat. Az öröm azonban nem tartott sokáig. Elkomorult és kiküldte a kicsinyeket, a kik egymás kezét fogva, lehorgasztott fejjel, szomorú szemekkel tipegtek ki a szobából. Alig mertek felpillantani szegénykék, még a gyermekszobában is hallgatagon ültek le egymás mellé, mert a mama elküldötte őket! Gyermekbánat, gyermeköröm nem tart sokáig; a kis nyelves Marian csakhamar előhozta óriás babáját, a mely majdnem akkora volt, mint ő, és elkezdődött újra a boldog önfeledt játék, a mely kiverte kicsi fejükből a beteg mama szomorú ábrázatát, könnyes szemeit.

Raabe nagy ügyességgel és furfanggal végre bejutott Olgához, hogy vigasztaló szavait, lélek erősítő mondásait, melyekre szerinte neki nagy szüksége volt, elmondhassa.

Olga halványan, szomorúan ült egy karos székben a nyitott kandalló előtt és elmerengve nézte a vékony lángnyelvecskéket, amint a rövid hasábokat körül nyaldosták. Odakint sűrű köd gomolygott le a бүккердö magaslatairól, mintha agyon akarta volna nyomni a kastélyt. A fák, a bokrok, a távolból ide fehérülő pavillon arányai, mintha megváltoztak volna a köd fátyola alatt; a kis cserjés bokrok nagy erdőknek tetszettek, az óriási hársfák mintha megkisebbedtek volna, a sűrűség mintha ritkult volna, a ritkás bokrok tömötteknek látszottak.

A sűrű köd, mint valami óriás polip, rátapasztotta alaktalan testét a kastély fényes ablakaira, mintha kíváncsian bele akart volna nézni a szobákba, rá akart volna lehelni az emberekre, hogy elrejtse őket, mintha érezte, tudta volna, hogy mindenki, a ki abban a kastélyban lakik, egyedül szeretne lenni, láthatlan akarna lenni, hogy a másikkal ne találkozassék.

Raabe lábujjhegyen közeledett Olgához a ki bágyadtan kérdezte tőle:

- Hogy van szegény néném?

- Fájdalom, igen jól érezni magát! - felelt egy sohajjal az orvos. - Miért nem menni hozzá?

- Nem merek orvos ur. Igen ideges, igen indulatos - elkerget - nem szenvedhet engem - istenem! -

Olga hevesen zokogni kezdett; nem birta folytatni. Az orvos egy darabig nyugodtan nézte, aztán, mintha egy szerencsés gondolat villant volna meg agyában, szólott:

- A betegnek szabad goromba lenni! Az a legnagyobb ur! Ott nincsen etiquette -

- Nagyon fáj, orvos ur! Nagyon fáj!

- Én érteni a fájdalom! Oh! volt nekem is! Oh! A halál olyan mint a fekete teve, minden küszöbnél letérdeli!

- Minden küszöbnél letérdel! Szegény Márta szokta mondani! Szegény Márta! - felelt halkan Olga.

Viktor gyorsan benyitott a szobába és alig ügyelve az orvosra, szinte lihegve mondta:

- Jöjj gyorsan! Márta kéret - igen jókedvű, azt mondta azonnal jöjj!

Olga megtörülte könnyező szemeit, és egész testében reszketve lesietett a beteghez. Először történt, hogy Márta hívatta.

Olga odafutott az ágyhoz. Márta mozdulatlanul, félig ülő, félig fekvő helyzetben várta.

Nagy szemei ragyogtak a láz miatt, a mely már hónapok óta sorvasztotta gyenge testét. Orcái tejfehérek, jobbról-balról két piros karika, egyik épen akkora, mint a másik. Sovány kiaszott nyakán az ütér láthatólag ver úgy, hogy az a vékony csipkefodor is megremeg.

- Ül le! - mondja Márta üres hangon, mintha a túlvilágról beszélne át. - Gábor bácsi maradjon - ne menjen ki!

Gábor bácsi leül az ablakhoz, és mintha egészen tehetetlen volna, szinte belesüpped a nagy karos székbe.

- Viktor - menjen - menj ki! - folytatta Márta. Szava minden gyengesége mellett úgy hangzott, mintha parancs volna. Viktor, a ki eddig az ágy végén állott, szóval kiment lesütött szemekkel.

- Jobban vagy néne? - szólt gyöngéden Olga.

Márta sovány hideg kezeivel megfogta Olga puha, meleg kezét. Ragyogó szemeit rámeresztette Olgára, pillái meg sem moccantak, úgy nézte őt, mintha hosszú évek óta most látná először és vizsgálná arcvonásait egytől-egyig. Sovány nyakán mindinkább jobban és jobban látszott az ütér erős verése; kis idő múlva megszólalt:

- Nagy köd van odakint! Hideg - a köd - az öl meg engem!

- Csak borult az idő. Elmulik délig!

- Nem. Én érzem. Én látom innen! Csunya - a köd - eltévedünk benne -

Márta elhallgatott. Szorosan fogta még mindig Olga meleg kezét. Arca most elhalványodott, olyan fehér lett mint a kréta, előre hajolt kissé, fellélegzett, azután gyenge hangon mondta:

- Olga! Szeresd csibéimet. Szeresd - helyettem - én - rád - bizom -

Heves görcs ragadta meg mellét, arca kipirult, elkezdett keservesen köhögni. Tompán, üresen hangzott a szobában köhögése. A melléhez kapott mind a két kezével és szótagonként ejtette ki:

- Vi-zet! Vi-zet!

Olga, amint Márta kidülledt szemeit, pirosra, fehérre változó arcát meglátta, rémülve futott ki, hogy az orvost hívja. Gábor bácsi hozzá sietett, és egyik karjával átölelve őt, vizet adott neki.

Viktor és az orvos sápadtan léptek a szobába.

Olga oda sietett Mártához, de ez tagadó mozdulatot tett sovány kezével; Olga letérdelt az ágy mellé és elrejtette síró szemeit.

- Most jól van! - szólt alig hallható hangon Márta. - Így van jól - sohajtotta még egyszer.

Körültekintett a szobában, szeme rámeredt az ablakra, mintha a ráneheződő ködben keresne valamit. Egy gyenge sohajtás szállt ki lihegő melléből, egy mosoly játszott vékony ajkain, aztán -

A fekete teve felkelt a küszöbről, és eltűnt a titokzatos ködben.

Viktor halványan, megkékült ajkakkal nézte Mártát. Az orvos az ágy vége mellett letérdelt és imádkozott. Gábor bácsi összeszorított ajkakkal, szemében hideg szigorral nézte Viktort, azután odalépett hozzá, vállára tette izmos kezét és Viktor önkénytelenül az izmos, becsületes kéz sulya alatt térdre esett.

Az ősz pap is meghajtá térdét, és hangosan imádkozta:

- Pater noster...

.....

Sötét nyirkos volt az éj. A kastélyban egymásután hunytak ki az éjbe bámészkodó világok. Nyugalomra hajtotta mindenki a fejét.

Sűrű köd nehezedett a kastélyra, és azok közül, a kik eltévedtek benne, csupán szegény Mártának volt pihenése.

XI.

A temetés után Raabe észrevette, hogy Iván igen levert, arca sápadt, szemei beestek, mintha beteg volna, nem akarta magára hagyni és elment vele Gajárra. Utközben mind a ketten hallgattak; a kocsi most nem repült, sáros volt az ut, nyirkos, hideg a levegő, kinek volna kedve temetés után legénykedni!

A meleg szobában azonban Raabe csakhamar magához tért, és részletesen beszélt el Márta utolsó napjainak lefolyását. Iván csendesesen, látszólagos nyugalommal hallgatta az orvost, egyszerre azonban ráemelte szemeit, azután lassan kérde:

- Hát ezután mi lesz?

- Hogyan, mi lesz? - kérde az orvos, a ki olyan gömbölyűre meresztette szemeit, mintha egyáltalában nem értené a kérdést. - Hát lesz sok bánat - sok sirás, kell neki szórakozás!

- Kinek?

- No, Olga és Viktor, a gyerekek nem érteni a csapás!

- Hát nem örülnek?

Raabe nem tudott Ivánnak válaszolni, a kérdés olyan profánnak, olyan barbárnak tetszett előtte, hogy szívében egy pillanatra harag támadt Iván iránt. Az asztalon boros palackok állottak, látta, hogy Iván mióta hazajöttek, majdnem egy egész palackkal megivott, látta Ivánt, a ki félkarjára támaszkodva az alacsony divánon végig nyújtózva feküdt, arca kipirulva, tömött haja rendetlenül, szemei szikráztak - azt hitte, megértette a barbár kérdés indokát. Szemrehányólag tekintett a kiürített boros palackra, azután Ivánra és azt hitte, azzal adja neki vissza a durvaságot, hogy nem felel neki a kérdésre sem így, sem úgy.

Elmondta aztán még egyszer Márta halálának részleteit, ügyesen beleszötte, hogy az ő meny-asszonya, Mathilde is éppen olyan csendesesen, éppen olyan szépen halt meg, az is phtysisben szenvedett, és hogy mind a két nő kimulása, ha lehet ezt a kifejezést használni, költői - poetisch - volt. Azután csodálkozását fejezte ki Viktor hősies lelke felett; ő nem volt olyan erős, ő bevallja, hogy a fájdalom levágta őt - hat mich niedergeworfen - és hogy másnapra megbetegedett. Viktor nem csak hogy nem betegedett meg, de a mi tiszta szerencse, Olgának valódi támasza, vigasza volt.

Végre áttért a hiányok pótlásának kérdésére és nagy kerülőkkel kifejtette Iván előtt a rendszert, a melynek segítségével a kitűzött célt gyorsan és biztosan elérheti. A rendszer, melyet ajánlott, igen egyszerűnek látszott. Mindenek előtt az alapot kell megvetni, s csak azután lehet építeni, csinosítani. Az alapot megadja majd az a kis könyv, melyet holnap el fog küldeni és a melyben az „örök szép” - das ewig Schöne - van meghatározva, alaptörvényei levezetve és kellőleg megbirálva. Ezt a kis könyvecskét, mint a mely „kulcsa az egész eszményi világ csarnokainak”, különösen és ismételten a lelkére kötötte Ivánnak.

Iván lomhán nyult a boros üveg után, félig megtöltötte poharát és kiitta; aztán visszafeküdt a pamlagra, mosolyogva ránézett az orvosra és kérdezte:

- Hát aztán?

Az orvos felállott a székről és fel és alá sétálva a szobában nagy hévvel beszélt tovább, hogy ha ezt a kis alapot magáévá tette, a többi aztán magától jön. Ő segítségére lesz, neki, szerény kis könyvtárát felajánlja, sőt arra is vállalkozik, hogy a nehezebb szerzőket együtt fogja vele olvasni, meg fogja neki magyarázni és aztán egy-két esztendő alatt éppen olyan jártas lesz, mint Viktor. Ő sokat tart Viktor jártasságáról az irodalomban, a szép művészetekben, de

tagadhatatlan, hogy némely kérdésben nagyon profán, nagyon franciás a felfogása. Viktor kritikai nézetei néha sértik is őt, mert nincsen benne érzék az eszményi - Ideál - iránt. Szabad-elvűsége néha a profán hitetlenségig megy - de ez nem baj, mert ezt csupán vitatkozási ingerből teszi. Ha Iván megfogadja tanácsát, rövid idő múlva épen olyan lesz mint Viktor.

Iván újra a palack után nyult, töltött és ivott. Arca veres volt, kigombolta mellényét, rábámult az orvosra, aztán röhögni kezdett, miközben kérdezte:

- Mit gondol doktorkám, bevárják-e oda át, míg a gyászruhát lerágja az esztendő? Vagy talán hamarabb össze bujnak?

- Hogy érteni Herr von Iván? - szólt csodálkozva az orvos, mert azonnal belátta, hogy Iván nem az ő rendszerén törte a fejét, és hogy ez a néhány pohár bor olyan hamar megártott neki.

- No! Hát mikor lesz lakodalom Kartalon, a kastélyban?

- Ha Olga megfogadni szegény Márta tanács és kívánság, ha Viktor respektálni a gyerekek jövő, úgy lesz lakodalom bizonyosan!

- Márta tanácsolta? No jó! Aztán hallotta ezt a tanácsot doktorkám? - felelt Iván, miközben bort töltött az orvosnak is, magának is. - Koccintsunk öregem! Nem haragszik ugy-e?

- Miért haragudni? - Az orvos félig itta meg borát, száját megtörülte, aztán folytatta:

- Én nem hallottam, de Viktor ur beszélte nekem, mikor mondta, hogy milyen nemes lélek lenni a Márta! Utolsó kívánsága volt neki, hogy vegyen el Olgát, szeressen őtet helyette is! Wie edel! Milyen Karakter!

Iván két könyökre támaszkodva, kidüllesztett szemekkel, félig nyitott szájjal, bémész tekintettel nézte az orvost. Diófa színű szemeiben volt valami a gyűlöletből, valami a butaságból, valami abból a vészt jósló haragból, amit csak a szem fejezhet ki. Az orvos megijedt, amint Ivánra nézett, önkénytelenül a pohár után nyult, a mely tele borral előtte állott és maga mellé tette; nyilván félt, hogy Iván azt is megissza, aztán valami baj lesz, mert hiszen szegény fiu nagyon gyöngye, hamar megárt neki az ital! Haragudott magára, hogy ennyit is engedett neki inni - mert ez a fiu csakugyan rosszúl néz ki. Az üveg után nyult, mintha magának akarna tölteni, aztán nagy ügyetlenséggel letette maga mellé a földre.

Iván még mindig rábámult az orvosra, a ki most felkelt és aggódva viz után nézett.

- A fejem fáj doktorkám! Átfáztam az uton, a temetésen! - szólt Iván tompán, lesütötte szemeit, mintha szégyelte volna magát.

- Volt nagy köd! Hát persze! Inni egy kis viz, mindjárt jobban lesz! - sietett a válaszzal Raabe. - De én nem látok itt viz? Hol van itt viz? Nincsen viz?

Halk kopogtatás hallatszott az ajtón, és a vén fogatlan Lukács belépett. Egyenesen Iván felé ment, minden vénsége mellett katonásan megállott, apró kék szemeivel körülnézett a szobában, és mikor megtalálta Iván édes apjának az arcképét, ott felejtette tekintetét, mintha annak akarna jelenteni, nem pedig ennek a gyerekeknek. Talán haragudott valamiért, azért nem nézett a gyerekekre.

- Mi baj Lukács? - kérdé hidegen Iván és a boros pohár után nyult.

- Hát kérem ássan az, hogy miért nem szállítottuk a mult héten Batára a buzát? - felelt Lukács és érdes markával fogatlan szája körül babirkált.

- Miféle buzát Lukács? Igyál öreg Lukács! - Iván tele töltötte a poharat borral és feléje nyújtotta.

- Köszönöm ássan, már ittam! - felelt Lukács zavarral és mutató ujjával a szeme végén kereskedett, mintha beleesett volna valami, aztán bizonytalan hangon folytatta:

- Itt volt ám a vörös zsidónak a Dolfi gyereke! Lármázott és aszondta -

- No mit mondott Lukács?

- Hát asszondta, hogy most már nagyon lement a búza ára, hát aszondja, ha nem vittük be neki a stációra csütörtökön, hát aszondja most már nem köll neki, vagy pedig öt forinttal ócsóbban - hát azt mondta a Dolfi -

- Csak az a baja neki Lukács! - felelt közönnyel Iván.

- Ez hát. Mér' nem mondta meg a téns ur, hogy bevigyük, hát bevittük volna, mert igen haragos ám a Dolfi! Azt is mondta - Lukács körülnézett és mert az orvos jelen volt, elhallgatott.

- Mit mondott no? Hogy adjam vissza a pénzét? Ugy-e ezt mondta a vörös Dolfi gyerek?

- Igen is kérem, azt mondta! - felelt halkán Lukács, és megint az Iván apja arcképe tekintett, mintha annak akarná elpanaszolni ezt az egész bajt, a mit Iván csinált azzal a Dolfi gyerekekkel.

- Hát mér' is nem vittük be, ha a Dolfi csütörtökre akarta? A marha ugy is hevert, a búza ki is van rostálva szépen, az út is jócska volt -

- Rosz idő járt Lukács! Nem lehetett azt bevinni, ködös volt az idő Lukács. Olyan sűrű volt a köd, hogy az öklét sem látta az ember, öregem! - szólt kedvetlenül Iván. - Aztán meg nem is gondoltam én Dolfira - nem is lehetett azt bevinni -

- Hát már most mit csináljunk a buzával?

- Vigyétek el neki Batára. Holnap majd beszélék vele, aztán - bánom is én Lukács -

Lukács ráfüggesztette apró kék szemeit, mintha hihetetlen volna az, a mit most neki Iván mondott, és utközben kifelé csak azt ismételte, motyogta maga elé:

- Hát 'iszen jól van! Jól van no!

Iván kedvetlenül dörzsölte meg szemeit, mintha álomból ébredt volna fel és utána kiáltott Lukácsnak.

- Holnap az egész erőt be kell fogni, és elvisszük Dolfinak a buzát. Jó lesz öregem? No hajtsd fel ezt a borocskát, öregem!

Lukács egy csendes „jó egészség” mellett felhajtotta a bort, és biztatgatta Ivánt, hogy majd csak elvállalja Dolfi a buzát, ha szépen megkérlik. Aztán érthetlen szavakat, ugymint rendetlenség, összevissza, sár, ökör kinzás s több eféléket motyogva az istálók felé baktatott.

- Jó lélek! - szólt Raabe Ivánhoz. - Eine ehrliche Haut! Bizonyosan van sok kár Herr von Iván?

- Van! Van doktorkám! De hát miből gazdagodjék meg Rozgonyi? Nagyon jó ember, váltig kínálgat a pénzével, csak a fia, a Dolfi, az nagyon latolgat mindent!

- Hja! Pontosság az első!

- Eh! Bolondság az egész. Elfelejtettem a napot - egy hét föl vagy alá, az mindegy! - szólt kedvetlenül Iván. - Ugy is ki tudja, meddig él az ember - lám Márta is milyen váratlanul -

- Az egészen más! Én tudni már régen a haláleset! Phtysis ist der Tod!

Iván ismét lefeküdt a pamlagra és az alacsony boltíves szoba egyik szegletébe bámult, a hol családja bőrkötésű vaskos, csatos könyvei állottak, porosan, mogorván.

Iván behunyta szemeit, az orvos azt hitte, elaludt, mert nem érdekelte sem a tüdővész természetére vonatkozó előadása, sem az érzékeny történetek, melyeket egyes költők műveiből nagy hévvel elmondott. Pedig milyen léleknedvesítő volt mindenik! Aztán feltűnt Raabenak, hogy Iván körülbelül egy óra óta egyetlen egyszer sem ivott. Nyilván alszik, gondolta magában.

Már esteledett, a szobában lassan sötétedni kezdett, az orvos csendesen oda lépett Ivánhoz, és sokáig szemlélte sápadt arcát. A szájalom ott ült Raabe nagy kifejezésteljes szemeiben, mintha mondogta volna: Szegény fiu, barátod vagyok, melletted maradok! Szegény fiu! Lábjegyen elhagyta a szobát.

Amint Iván észrevette, hogy az orvos kiment, hirtelen felugrott, csendesen oda ment az ajtóhoz és megfordította a kulcsot. Néhányszor fel és alá sétált a szobában, azután megállott az ablak előtt, a honnan a falu kéményeiből lassan felgomolyodó fehéres szalmafüst oszlopok, egy-egy távoli paraszt konyhából kivillanó veres fény kacérkodott a közelgő éjjel. A tél csendjében tompán hangzott a falu legmesszebb határából néhány kutya szaggyatott ugatása, mire aztán a kartali völgy, a kartali hegy viszhangja úgy megdöbbszörözte a tompa ugatásokat, mintha egy egész falka kelt volna versenyre.

A lombtalan eperfáról az utolsó veréb is fészkébe rebbent, a fa tehetetlen alsó vékony ágai csendesen ringatództak a rebbenés után. Iván összefont karokkal bámult ki a homályba. Egészen besötétedett, csak az eperfa törzsét, alatta az asztalt, meg az alacsony kerítést látta. Hányszor ült ő a virágos tavasz idejében e fa alatt, hányszor nézett a kerítésen át a kartali országútra, a mely a hegyre kapaszkodik? Milyen szép álmok voltak azok, a melyeket neki valami tündér sugott, valahányszor az eperfa alá ült és a kartali hegyre bámult! Bár száradt volna ki gyökerestől a fa, bár omlott volna gödörre az a hegy, bár -

Eh! Bolondság!

Gyertyát gyújtott, lefüggönyözte az ablakot és egy könyv után nyúlt. A fekete vászonba kötött arany vágású könyv legtöbb lapja tiszta volt. Csak itt-ott volt egy levél írónnal tele irva, némely lapon egy-két mondat odavetve. Leült és lapozni kezdett. Némely lapnál elpirult, és türelmetlenül lapozgatott tovább, némely lapnál megállott és könyökére támasztva boglyas fejét, elmerengett. Aféle napló jegyzetek voltak ezek, mindenféle pontosság, mindenféle képleges kifejezések nélkül. Olga vette rá a nevetséges napló vezetésre, mert mindig kérdezősködött, hogy feljegyezi-e kedves gondolatait, érzéseit. Iván az ő kedvéért hozzá is látott a jegyzeteléshez, de nem tudott pontos lenni. Néha két, három hétig egy árva sort sem írt, egészen elfelejtette, hogy megigérte ezt a haszontalan írka-firkát, aztán ismét nagy pontossággal utána látott, és ismét abban hagyta. Nem tudta belátni, hogy mire való ez a dolog, de ha ő akarja, hát legyen! Sokszor restelkedett, mikor írni kezdett, mert egyáltalán semmi sem jutott eszébe, azért hát csak rövid mondatkákat jegyezgetett fel, mert valamit csak kellett írni, ha Olga úgy akarta!

Mindjárt a könyv elején ez állott szép gömbölyű bötűkkel:

„Március 29. Husvét vasárnap. Meg vagyok győződve, hogy szeret. A könyvtárszobában megszorította a kezemet. Reszketett, mikor az ura bejött. Este, mikor elindultam, ezt a virágot adta.”

Ennél a lapnál ott feküdt egy kis megfakult ibolya-csokor. Iván kezébe vette a száraz virágot, sokáig nézte, forgatta vastag ujjai között, aztán egyszerre csak összemorzsolta, de nem dobta el. Nézte, elmerengett a március 29-ik napnál, aztán elővette vékonyra hegyezett kis irónját, mosolygott keserűen és aláírta: Ostobaság.

Fordított néhány lapot. Május 1. állott a tetején. Megállott, gyengén bólintgatott fejével, diófa színű szemei elborultak.

„Kázmér bácsi oda van. A konsiliumban azt mondták a pesti orvosok, legfeljebb egy hónapig viszi. Szegény Kázmér bácsi oda van. Megijedtem, mikor megláttam verejtékes arcát, már alig tud nyögni. Minek is szenved? - Jobb volna - -”

Itt az írás össze-vissza volt törölve, nem lehetett olvasni egy bötűt sem. Iván kétszer is elolvasta, ajkaiba harapott, mintha szégyelte volna magát.

Iván ismét fordított néhány lapot.

„Október 30. Ma irt Olga. Két hét óta vannak Sorrentóban. Azt izente, hogy legyenek ott, mikor a rózsákat takarják. Az a cudar német kertész már elpakolta őket. Megírtam neki. Csak már jönnének haza! Nehezen mulnak a napok, de majd aztán -”

Ismét törlések. Iván tovább lapozott.

„Junius 3. Tegnap este megjöttek. Milyen szép lett! Nagyon szégyellős, alig nézett rám, és mikor kezet csókoltam neki, elpirult. Nem is kérdezett tőlem semmit. Hiába - sokáig nem látott, hát szégyellős!”

Iván elpirult, aztán nevetett, aztán elővette az írónt és oda bigyesztette alája: Szamárság!

Aztán fordított még, fordított sokáig, olvasott, irt, aztán becsapta a könyvecskét, odaült a kályha elé és sokáig nézte az izzó parazsat. Még egyszer végig lapozta a könyvecskét, aztán bele dobta a tűzbe. Lassan kezdett égni, fehérös füst támadt előbb, alig fért a kályhába, aztán egy lobbanás, a mire Iván szinte összerezzen és a könyvecske égett.

- Vesszen az emléke is! Hanem azért nem fog nevetni rajtam! - mondta halkan.

Bágyadtan visszacölt a karosszékre, valami mondhatlan kín szállta meg lelkét, szoritotta össze szívét, ott vergődött a fájdalom karjaiban, elhagyottan, tehetetlenül.

Ujra eszébe jutott neki Viktor az ő gúnyos mosolyával, újra eszébe jutott neki, hogy a multkor is milyen nevetséges volt, érezte, hogy ő nem való az Olga fényes szobáiba, ő nem való olyan körbe, a hol az emberek mindig azon törik a fejüket, hogy micsoda a legujabb divat, ki komponál, ki ír, micsoda francia író párbajozik és micsoda salonba gyülekeznek a nevezetes emberek.

Ha arra gondolt, hogy most már az a mihaszna Viktor elveszi Olgát, állatias düh vett rajta erőt. Szemei kidüledtek - és gyorsan kezdett fel és alá járkálni a szobában. Elhatározta, ott lesz az esküvőjén, mulatni fog vigan, nem szabad azt senkinek sem észrevenni, hogy őt bántja, neki fáj a szerelem! Furcsa! Gombház, ha leszakad lesz más! Ott lesz, ott fog mulatni azon az esküvőn! Hiszen gyerekségétől kezdve otthon volt ő a kartali kastélyban, Kázmér bácsi az ölében ringatta, - aztán meg hát csak azért is át fog járni Kartalra. Majd megjön annak az ideje, mikor erősebb lesz, annál a vigyorgó mihaszna békánál!

Iván kimerülve dőlt le a pamlagra. Az álom lassan körül ölelte, körül lehelte minden tagját. A gyertya egészen leégett, pislogó lángja néha felvágódott és akkor újra láthatókká lettek az alacsony, boltíves szoba bátyaszerű falai, a sötétes képek mogorva orcái.

Szemben Ivánnal függött a falon édes anyja arcképe. Félig ébren, fél álomban a pislogó gyertya feléledő lángja mellett, úgy tetszett neki, mintha az a kép megelevenednék, nesz-telenül kikelne a rámból, hozzá lépne. Forró homlokán, mintha valami kellemes hideget érezne, aztán, mintha lecsukná valaki nehéz szempilláit, aztán - -

A gyertya kialudt. A tél csendjében tompán hangzott néhány kutya szaggatott ugatása, siralmas vonítása.

XII.

Gábor bácsi csak ritkán járt a kastélyba. Minden hívásra tudott valami kifogást, de sem Olgát, sem Viktort nem bántotta az öreg ur idegenkedése, mindössze csak annyit mondtak, már nagyon öreg, hát szeszélyes.

Olgát Márta halála igen leverte. Egész napokat töltött szobájában és sírt. A fájdalom olyan erővel támadta meg kedélyét, hogy Raabe többször figyelmeztette Viktort, találna ki valami módot ő nagysága vigasztalására, mert ez a szertelen sírás kimeríti, megtámadja idegeit és ki tudja, milyen bajnak lehet az alapja. Viktor minden lehetőt elkövetett, hogy Olgát megnyugtassa, de nem volt meg benne az a képesség, hogy vigasztalni tudott volna. A vigasz szavai feltételezik a jóság bizonyos tökéjét, bizonyos hajlamot a költészetre; Viktor pedig elvesztette valahol azt a kis tökét, a költészetre való hajlamát pedig elfojtotta, mert nevetségesnek találta.

Olga kétségbeejtő fájdalma nem tartott sokáig, néhány nap múlva azon vette magát észre, hogy Viktornak valami hóbortos megjegyzésére elkacagta magát, azután meg, hogy valami ellenállhatlan vágy lepte meg a korcsolyázás iránt. A tó tükör simára fagyott, milyen gyönyör lehet repülni rajta! Szegény Márta úgy is sokat szenvedett, látszott, hogy neki az élet teher volt már; megszabadult a tehertől, ő most boldog. Viktor is mindig azt mondja, és tulajdonképpen neki igaza is van. A mardosó fájdalom, a mely néhány napig a sötét kétségbeesés határán kinozta őt, lassan visszaeresztette az élet verőfénye alá, mintha megunt volna hiábavaló munkáját. A szerelem felülkerekedett szívében. És az élet jogait ki merné tagadni? A halottnak nincsen semmi joga, az feküdjék békével a földben és ne háborgassa a bolondját járó embereket idefent.

Viktor és a mindennapos Raabe is örömmel tapasztalták, hogy Olga most már vidámabb, néha maga is tréfál, és hogy minden korcsolyázás után mintha egy adag új életkedvet hozna magával a szabadból.

A gyerekeket Viktor hajas babákkal, bégető és karikákon járó báránnyokkal, tömérdek tarkabarka cukorkákkal békitgette, és azt beszélte nekik, hogy a mama küldi ezeket egy másik országból, hova gyógyulni ment. A gyerekek eleinte sírtak, aztán ölelgették bábuikat, bárányaikat és összes gyöngédségüket, a mellyel anyjukat szokták volt elárasztani, lassan átvitték a hajas babákra, meg a karikás báránnyokra. Mikor Raabe látta ezt a gyöngéd bábu-, bárányszeretetet, sokszor mondta szánakozó mosollyal:

- Ah ja! Die Kinder müssen lieben!

Néhány hét múlva egészen kiderült a kastélyban minden, mintha soha sem lett volna benne sötét. A téli nap épen úgy ragyogott be az ablakokon, a kályhákban épen olyan élénken pattogott a tűz, épen olyan kellemes, kéjes meleg áradt, hullámozott a szobákban, mint azelőtt. És Olga gyászos ruhában, rózsás arccal épen úgy nevetgélt, mint azelőtt. Talán restelte is néha ezt a nevetgélést, de mikor olyan könnyen tudott sírni és nevetni!

Most már nem rémült meg arra a gondolatra, hogy szereti Viktort, szívesen engedte át magát az ábrándnak minden nap, minden órán. Ez az ábránd üzte el azt a mardosó fájdalmat is, a mely a kétségbeesés határán gyötörte volt. Milyen szerencse, hogy szeretett! Talán kétségbeesett volna, de ez a szerelem megóvta őt.

Voltak azonban kellemetlen pillanatai is. Sokszor eszébe jutott neki, hogy talán meg is szólják, mert Viktor nála lakik. Boszankodott ilyenkor a szomszédokra, a kik pedig tudhatnák, hiszen ő egy tehetetlen asszony, hogy Viktor tulajdonképpen a gazdaságot vezeti, és mégis lehet, sőt bizonyos, hogy megszólják.

Elhatározta, hogy ügyesen előadja aggodalmait Viktornak, és hogy megállapodik vele, mit kellene, mit illenék tenni a rossz világ nyelvének elnémitása végett.

Viktor azonnal megértette Olgát, és azt ajánlotta, hogy elutazik néhány hónapra, talán egy évre, mert csakugyan a rossz nyelvek, ki tudja mit, ki tudja milyen képtelen dolgokat fognak beszélni. A szomszédság csakugyan szereti a pletykát, és ő úgy találja, hogy legjobb volna, neki egy időre elutazni Kartalról.

Most meg úgy érezte Olga, hogy Viktornak elutazása tulajdonképpen fájdalmat fog neki okozni, mert már a pusztá terv is megijeszti őt.

Viktor még többször ismételte a rossz nyelvű szomszédokat, a kedvetlen Gábor bácsit, a neveletlen, tudatlan Ivánt, a kiknek véleménye nagyon is számba veendő, mert hát ők jogosítva vannak ítélkezni.

- Talán nem úgy van? -

Olga egészen elszomorodott, nagy szemeit Viktorra emelte és halkán mondta:

- A szomszédok! Mégis, talán jó volna, ha maga -

Elhallgatott. Egy idő óta nem tudta Viktort tegezni, mindig magának szólította. Ugy tetszett neki, mintha e megszólításban több bizalom, több melegség, gyöngédség volna, mint abban, hogy te! Megszokta a tegezést, és mert Viktor most már nem volt neki sógora, úgy érezte, hogy a „maga” többet fejez ki.

- Ha maga elmegy - hát jó! Igaza van. Mikor akar elutazni?

- Egy hét múlva Olga! - felelt hidegen Viktor.

Most elkezdtek egészen nyugodtan, hidegen, minden kedélyesebb szó nélkül tanácskozni. Megállapodtak, hogy Viktor a jövő vasárnap elutazik. Az előkészületekről kezdtek gondoskodni.

Viktor megígérte, hogy minden hónapban haza jön, hogy minden héten ír, hogy sokat fog majd Kartalra gondolni. Olga viszont megígérte, hogy minden levélre bőven fog válaszolni, és hogy ő is sokat fog gondolni Budapestre. Beszélgetés közben keserű megjegyzéseket tettek a rossz világra, különösen a szomszédokra, a kik nem hogy a maguk bajával törődnének, de elég kegyetlenek a mások dolgait bírálni. Olga nem vette észre, hogy Viktor tulajdonképpen gúnyolódik, mert valójában egészen nevetségesnek és fölöslegesnek tartotta ezt az egész utazást. Nem is akart ő utazni, hanem azért kegyetlen hidegséggel tárgyalta a kérdést, mert látta szegény Olga vergődését, a ki százszor is megbánta, hogy szóba hozta a rossz nyelveket, az elutazást, és most már nem akarta visszavonni. Ha Viktor nem próbálja őt lebeszélni, ő nem teheti!

Közeledett a vasárnap. A véletlen úgy hozta magával, hogy az urasági korcsmárost, Tömpe urat, Pillér Gábor elverte.

Raabe, a kit azonnal a beteghez hívtak, hozta meg a hirt. Az orvos nagy izgatottsággal beszélt, hogy Tömpe igen aggasztó állapotban van, mert Pillér Gábor jókora sebet hasított a fején, hogy felgyógyulásához kevés a remény. Elmondta azt is, hogy Pillér Gábor azért verte meg Tömpét, mert ez elég meggondolatlan volt csufolódni vele, amiért szeretője, eine gewisse Sofi, elhagyta, és hogy a faluban minden ember Pillérnek ad igazat, mert Tömpét mindenki csufondáros száju gonosz embernek tartja.

Viktor azonnal a helyszínére sietett, és mindenről részletes jelentést tett. Olga nagyon megijedt, és könyörgött, hogy Viktor most ne utazzék el, mert őt a félelem megöli, hogy hátha Tömpe meg talál halni, mit fog ő akkor tenni, mert végre is az ő korcsmárosa. Viktor azonnal

belátta, hogy Olgának igaza van, és bizonytalan időre elhalasztotta az utazást. Olga nagyon megörült; félig mosolygó, félig szemrehányó tekintettel ránézett Viktorra és mondta:

- Lám! Maga csúnya! Még itt hagyott volna engem egyedül!

Viktor megfogta kicsi kezét és megcsókolta. Az nap nem is beszéltek többé sem Tömpéről, sem az elutazásról. Látszott, mind a kettő örült, hogy a véletlen elhalasztotta az utazást. Ha Tömpe esete nem jött volna közbe, Viktor kitalált volna más okot.

Az elutazást azután még többször elhatározták, de az mindig csak határozat maradt, anélkül, hogy Viktor csak egy napra is elhagyta volna Olgát.

Ivánt Viktor gyakran szóba hozta, és nem egyszer csufolódott, hogy Olga milyen jól venné ki magát, mint Iván felesége. Olga eleinte a sértettet játszta, később maga is nevetett, mikor Viktor gúnyolódott.

- Hát nem szerette? - kérdé élénken Viktor.

- Nem, nem! Én nem szeretek senkit! Még magát sem, tudja!

Igy tréfáltak, nevetgéltek heteken keresztül, anélkül, hogy Mártát csak egy szóval is előhozták volna. Később a szomszédokról sem beszéltek, és a világról csak Raabe útján kaptak híreket.

Iván nagyon ritkán járt Kartalra. Raabe azonban mindennap hozott róla híreket. Elmondta, hogy Ivánnak milyen kára volt, mert búzáját nem szállította rendes időre, hogy Rozgonyi Dolfi milyen méltánytalanul bánt vele emiatt. Szidta Rozgonyit, piócának, eleven ördögnek, a vidék csörgő-kigyójának nevezte el, mert Ivánnak olyan kárt tett.

Viktor hiában bizonyitgatta neki, hogy Rozgonyi Dolfinak igaza van, mert végre is lement a búza ára, hogy az kereskedő, a ki spekulál, a ki a maga kárára nem lehet más könnyelműsége miatt méltányos! Mi az a méltányosság? Nevetséges! Szállította volna a búzáat rendes időben, a kötés értelmében, most nem volna kára.

Raabe elmondta, és ezt kedvetlenül, keserőséggel mondta el, hogy Iván ahelyett, hogy a kárt takarékoszággal igyekezett volna pótolni, még tetézte, mert a Rozgonyitól kapott összeget egy éjszakán elverte a városban.

- Mikor a pénzt megkapta, nevetni egy jót, és be a városba! Elverjük doktorkám mondta! És mikor én inteni őtet, nagyot nevet és mondja: Eh! Több is veszni Mohác, vagy ein ähnliches Wort mondta nekem. Én nem érteni, mi az, mi köze ennek a városnak az Iván pénzéhez? Mi az a több is veszni Mohác?

Viktor hangosan elkacagta magát, eldobta félig leégett szivarját, gondosan ápolt kezével megveregette az orvos széles vállát, aztán így szólott:

- Az egy nemzeti törvény, a mely nincsen ugyan írásba foglalva, nem is hozták országgyűlésen, nem is volt latin szövege soha, de azért átment a vérünkbe és azt jelenti, azt rendeli, hogy: igyunk tovább! Búfelejtés, ha úgy tetszik vigasztalás, ha úgy tetszik hengegés!

- Also ein Wahnsinn! - szólt az orvos bámulva. - De Mohác, miköze Mohác? Ah! Halt! Halt! Már tudom! Mohác, háború, király veszteni, ergo Alles verloren, ergo: Verzweiflung! Pszsz! Én már most érteni! Szegény Iván úr! Also Verzweiflung!

Az orvos nagyot sohajtott. Egészen elkedvetlenedett és nagyokat fujva járt kelt a szobában.

- Hát a tanítvány szorgalmas-e? - kérdé Viktor. - Megmagyarázta-e már neki, hogy Goethe nem volt szabó? Hogy Manon Lescau nem volt divatárusné, és hogy Faust nem öklöt jelent?

Raabe nem felelt, hirtelen megállott Viktor előtt, merően a szemébe nézett, mintha valami haragost akart volna neki mondani, azonban mosolyra huzta foghijas száját és szólott:

- Iván meglepően haladni! Nekem nagy öröm, mert én őt megmenteni!

- Mitől doktorkám? És minek?

- A magasabb civilizáció! Elszokni a sok tivornya, a részeges iszákság, és lesz egy igazi Edelmann!

Olga ügyes tapintattal más tárgyra terelte a társalgást, és ezt már olyan sokszor tette, hogy Raabenak is feltűnt. Az udvarias orvos persze kerülte az alkalmat, hogy újra szóba hozza Ivánt, pedig kedvenc tárgya volt neki az ő magas hivatásáról beszélgetni. Így mentek, multak a napok egymásután és az ür, a melyet Márta hagyott, csakhamar eltűnt. Mosoly ismét mosolyt szült, tréfa tréfát, és Olga és Viktor is egyszerre azon vették magukat észre, hogy egymás karjaiban találták egymást, és hogy fejük felett lobogó lánggal égett valami. Talán szerelem volt?

Még egy hónap sem mult el a temetés óta és ők már szőtték, fonták azt a himes fátyolt, a mely alatt olyan sok ember álmodik a boldogságról, olyan sok ember ébred a keserűségre, és olyan sok ember futó bolond holta napjáig. Ők csak szöttek, fontak vígan, serényen!

Megállapították az esküvő napját is. Elhatározták, hogy nem esküsznek meg Kartalon, mert az öreg úr igen mogorva, félnek tőle mind a ketten, és mert nem is akarná őket a gyászszertendő letelte előtt összeadni. Viktor pedig olyan türelmetlen, olyan kiállhatatlan, hogy nem akar várni, mintha féltene.

Nem is mondják meg senkinek, hogy ők férj és feleség, elég idő lesz akkor, ha a gyász év le-telt. De ezt Olga határozottan ellenezte. Miért titkolni? Hiszen Márta maga akarta, maga kívánta, hallotta Gábor bácsi is, tudja minden ismerős, hiszen már is beszélnek erről a házasságról széltiben!

Gábor bácsit meg fogják vele lepni, aztán vége. Lakodalom nem lesz már csak a gyász miatt sem, mert ők gyászolni fogják Mártát, úgy amint illik.

Sok alkudozás után végre megállapodtak február harmadikában. Ez volt Olga születése napja, ugyanazon a napon akart ujjá születni, amint mondta.

Az alatt, amig ketteskén a jövő örömeinek rajzolásával bibelődtek, Olga sokszor előhozta Gábor bácsit, a ki most már valósággal haragudni látszik, mert még mise közben sem néz fel a chorusra, pedig azelőtt teli marokkal szórta feléjük az áldást. Templom után alig engedi meg-csókolni a kezét, pedig azelőtt szívesen engedte. Gábor bácsi néma haragját eleinte szeszély-nek, később bánatnak, végre pedig valóságos haragnak vették. Viktor ugyan gyakran ismételte, hogy nekik semmi közük hozzá, végre is, Olga a patrona, és Gábor bácsi, ha az ember szigoruan veszi, olyan távoli rokon, mindössze is a cimerük egyforma, hogy tulajdonképen nem is tartoznak neki semmiféle különös tisztelettel.

Az ősi család, ezelőtt ki tudná hány száz évvel három ágra szakadt, más megyékbe vonult és ha a véletlen nem hozta volna őket össze Kartalon, azt sem tudnák tulajdonképen, hogy ki fia.

Olga azonban nem elégedett meg ezekkel a fontos érvekkel és minduntalan sürgette Viktort, hogy menjen a paróchiára és tudja meg, hogy Gábor bácsinak tulajdonképen mi baja van.

Olga gyakori sürgetésére végre elhatározta, hogy lemegy Gábor bácsihoz. Olga utána intett keszkenőjével az ablakból, mintha ki tudná, milyen messzire menne.

A plébánia alacsony kis épület volt, minden ablakával a mohás támoszlopos templomra. Rendkívüli tisztaság a folyosón, rendkívüli tisztaság az udvaron, mintha külsőképen is ki akarta volna fejezni, hogy ebben a csendes, minden lépést visszhangzó házban minden tiszta, épen úgy, mint a bent lakó lelkek.

Viktor szinte nem jól érezte magát, amint könnyű lépésekkel a folyosón végig tipegett.

Gábor bácsi nem volt egyedül. Dahó Sámuel leánya, a göndörhajú Ágnes állott előtte könnyező szemekkel.

Gábor bácsi hideg udvariassággal fogadta Viktort és ülésel kínálta meg. Viktor egy nagy fekete bőrrel bevont karosszékbe vetette magát épen szemben Ágnessel, a ki alig tudott beszélni az izgalom miatt.

- Mióta van roszul az édes anyád? - kérde gyöngéden Gábor bácsi.

- Dél óta! - felelt zokogását elfojtva Ágnes.

- Eszméletlen van még?

- Igen. Kétszer mondta, hogy gyónni akar. A német doktor azt mondta - hogy talán -

- Azonnal megyek leányom!

Gábor bácsi bement a másik szobába s azalatt, míg odabent magára vette a mindig kéznél tartott fehér ingecskét, papi sipkát, Viktor egyedül maradt Ágnessel.

Viktor el volt ragadtatva a leányka szépsége által. Láta, hogy könnyes szemei milyen ragyogón feketék, hogy ajkai milyen üdék, termete, melle milyen formás. Göndör szőke haja kikandikált piros kendőcskéje alól, és szeszélyes hullámokban árnyalta be alacsony homlokát.

- Mi baja a mamának? - kérde szelid hangon Viktor.

- Már régen beteg! - felelt Ágnes anélkül, hogy ránézett volna.

- Mi baja?

- Nem tudom!

Ugy tetszett, mintha feleleteiben egy parányi dac is lett volna, mert Viktor nagyon közelre hozzá lépett és hosszan nézte az arcát.

A lányka zavarba jött és az ablakhoz lépett. Érezte, hogy Viktor még mindig nézi, még mindig rajta nyugtatja szemeit. Szinte összeborzadt Viktor kék szemeinek hatalma alatt. Viktor parfümjé, hangja, nézése okozta-e azt a kellemetlen érzést, a mely elfogta, nem lehet meghatározni. Láthatólag megörült, mikor Gábor bácsi kijött a gyónás szentségéhez teljesen felkészülve.

- Ha közlendőd van velem, várj meg, vagy jöjj később! - szólt Gábor bácsi és barátságosan köszönve, elment Ágnessel együtt.

Viktor elhatározta, hogy ha már egyszer itt van, hát megvárja, a gyónás úgy sem tarthat sokáig. A könyvszekrényhez lépett, kivett egy könyvet és olvasni akart, de csak lapozott benne, unalmas szent életű emberek története volt. Az a göndör hajú leány nem ment ki a fejéből. Micsoda szemek, micsoda termet! Aztán meg úgy látszik, hogy begyes teremtés, hogy elfordult, milyen röviden felelt! Nem is hitte volna, hogy annak a bozontos szemöldökű Dahónak ily gyönyörű kis hajtása van! Hát azért rejtegette, azért dugdosta a vén kópé! Milyen begyes a kicsike!

Letette a könyvet és járkálni kezdett a szobában. Olga bizonyosan nyugtalankodni fog, hogy olyan sokáig oda marad, de ha ide kényszerítette a mogorva zsémbes paphoz, hát most már itt marad. Nem volna jobb szépen haza menni és be sem várni az öreget?

Ki tudja, mit fog mondani az öreg, és ő nem olyan ember, a ki mindenféle leckéket elfogadjon. Leckét? Miért leckét? Ő bizony nem engedi, hogy neki prédikáljanak. És tulajdonképpen kinek mi köze az ő ügyeihez? Kiállhatatlan vén pap, aztán vége. Majd gondoskodni fog róla, hogy ezután nem fognak egymásnak alkalmatlankodni.

Viktor gyors, kimért lépésekkel járta végig a szobát. Vén bolond! gondolta magában.

Gábor bácsi visszajött.

- Talán már későn érkezett? - kérdé érdeklődve Viktor.

- Későn! - felelt Gábor bácsi halkán és levetette magáról a papi inget. - Mivel szolgálhatok?

Ez a hideg hang meglepte Viktort, megállott, azután kissé izgatottan mondta:

- Olga kért meg, hogy tudjam meg, miért kerül most minket. Találgattuk, tanácskoztunk -

Elhallgatott, mintha megbánta volna, hogy így minden bevezetés nélkül egyenesen a kényes kérdéssel állott elő.

Gábor bácsi íróasztalán keresett elrakni valót; majd az olló, majd a tollszárak, majd a tinta-tartó, majd ismét a pecsétviasz akadt a kezébe, és úgy tett, mintha isten tudja mennyire el volna foglalva a rendezkedéssel. Semmi sem volt helyén, elvette meg visszatette; minden figyelmét a rakosgatásra fordította, mintha Viktor ott sem lett volna.

- Találgattuk, tanácskoztunk - ismétlé Viktor a szobában fel és alá járkálva.

Gábor bácsi most a könyvszekrényhez fordult és azalatt, míg egy vastag bőrkötésű könyvet a helyére állított, mondta:

- Minek? Mártát eltemetted. Nos?

- Igen eltemettem!

- Lakodalomra hívsz? Nem megyek! Hagyjatok nekem békét. Menj utadon, öreg vagyok már én a komédiára! -

- Nem tartozom ugyan magyarázattal, de -

- Kérlek, egy szót sem erről! Elmult!

- Értsen meg kérem! Teljes életemben utáltam a vértanukat -

- Nem bánom, ne törődjete velem!

- Ön roszul fogja fel helyzetemet!

- Nagyon öreg vagyok én már ilyen beszédekhez!

Az öreg ur, anélkül, hogy Viktorra nézett volna, bement a szomszéd szobába és betette maga után az ajtót. Viktor a szégyentől kipirulva utána nézett, aztán mosolyogni akart és kalapja után nyulva azt mondta:

- Vén bolond!

Amint kiért a parkba, a kastély elé, meglátta Olgát, a ki az ablaknál állott és várta. Szeretetteljes mosollyal köszöntött fel, Olga elébe sietett és mintha a világon senki más nem élne, csak ők ketten, és mintha mind a ketten gyermek-emberek volnának, a kik most először szeretnek, egymást karjaikba ölelték, kacagtak, csevegtek vigan, önfeledten.

És Gábor bácsi?

Az egy vén bolond, ki fog róla beszélni, ki fog vele törődni? Ha haragszik, hát haragudjék. A szerelmes emberek nem törődnek senkivel a világon.

XIII.

Raabe ígéretéhez képest ellátta Ivánt a szükséges segédeszközökkel, a melyek arra voltak hivatva, hogy őt a magasabb műveltség fokain felsegítsék. Kicsi könyvtárának összes remekeit lassanként átvitte Ivánhoz, és hogy a föld kerekiségén jobban tájékozhasssa magát, a mi szerinte a magasabb felfogáshoz nélkülözhetlenül szükséges, áthozta meglehetősen régi és kopott globusát is, a világrészek fali abroszaival együtt.

Iván türelemmel, jóságos mosolylyal nézte az orvos fáradozásait, a ki lehetőleg gyöngéden és bizonyos lelkesültséggel akarta magasztos hivatását teljesíteni. Az oktatási kísérletek olyan őszinték, olyan szeretetreméltók voltak, hogy Iván az orvos jóakarátát a világért sem tudta volna megsérteni. Mindössze azt tette meg, hogy hozzá sem nyult az üdvösséget biztosító könyvekhez, hanem annál derekasabban ivott.

Raabe hetek, hónapok multával arra a meggyőződésre jutott, hogy Iván épenséggel nem tud, vagy nem akar haladni. Valahányszor Gajarra jött, a globust épen azon a helyen, a pamlag előtti asztalon találta, a hová első alkalommal tette volt, mindössze azzal a különbséggel, hogy néha három, néha öt üres boros palack állta körül a földgömböt. Ez a batteria sehogyan sem tetszett az orvosnak. A könyvek érintetlenül egy karosszékben heverték, nem nyult hozzájuk senki. Ivánt legtöbbször a globus előtt találta két könyökre támaszkodva, mintha isten tudja, milyen eget verő gondolatokon törte volna fejét.

Raabe néha szomorú arcot mutatott, mintha azzal akarta volna Ivánnak értésére adni, hogy neki ez a dolog sehogyan sem tetszik. Iván azonban annál szilajabb lett, és váltig erőszakolta az orvost az ivásra, mintha az orvos lehangoltsága ingerelte volna. Gyakran megesett, hogy a fogságból kikerült Pillér Gábort is ott találta, ami az orvosnak rettenetesen visszatetszett. Észrevette azonban, hogy valahányszor előhozta a kartaliakat, Iván mindannyiszor hangosan felkacagott, ivott, aztán még danolt is! Goromba, durva megjegyzéseit pedig, a melyeket Iván csak úgy tréfából mondott, épenséggel nem értette.

Néha azonban úgy tetszett Raabenak, hogy Iván megjegyzései tisztán az ő durva jelleméből következnek, és hogy ez az ember tökéletesen elveszett. Végre arra a meggyőződésre jutott, hogy nyilván a faj, nyilván az átöröklött vadság oka mindennek, hogy Ivánnak épenséggel nincsen hajlama a magasabb kulturára, és hogy az ilyenős-emberből, a kinél a phisikum hatalmasa leszoritja a szellemi erőket, a leggondosabb ápolás és iparkodás mellett sem lehet semmi. Részeges, goromba, pazarló, ez az egész! Ő nem tehet róla szegény, a faj oka mindennek. A faj még nem forrt ki magát, és csak a kivételek alkalmasak a magasabb műveltségre.

Iván észre sem vette, hogy az orvos egy idő óta szokatlanul komoly, és hogy gyakran percekig rája függeszti szemeit, mintha lelkébe akarna látni. Iván aféle tehetetlen, önfeledt életet élt egyik napról a másikra. Gyakran bejárt a városba, és csak néhány nap múlva jött haza, persze mindig félig betegen, üres zsebekkel. Egyszer pedig az is megtörtént vele, hogy négy ló helyett kettővel jött haza.

Lukács szinte megijedt, mikor Marci két lóval állított be a kapun.

- Hát a másik kettő hol van?

- Elittuk! - felelt Marci röviden.

Néhány nap múlva aztán újra azon vette észre magát Lakács, hogy Dolfi kihajtott négy ökröt az istállóból.

- Hová viszi azt az ökröt?

- Haza!

Lukács izgatottan szaladt a gazdához, a ki a globus előtt ült és egészen neki pirulva félig fekve, félig ülve épen a második üveg borhoz látott. Már megint az ördögök praktikája előtt ül, gondolta Lukács. Verje meg az isten azt a golyóbist, ugyan mit bámul rajta! Gyilkos tekintetét elkapta a globusról, mert meg volt győződve, hogy ez a rézpántos fekete fa lábakon álló ákombák irással megrakott golyó, a mely kétszer akkora, mint a Marci feje, minden fonáságnak az okozója. Hátat fordított tehát a globusnak, és félig remegő hangon kérdé:

- Minek viszi el Dolfi az ökröt?

- Elittuk öregem! Igyál no!

- Nem kell! - felelt Lukács mogorván, megvakarta vedlett fejét és szomoruan kiballagott a kapu elé, ernyő formára kanyarította száraz kezefejét a homlokára és hosszan nézett az ökrök után, amint Dolfi bérese hangos biztatóval maga előtt hajtotta.

- Nyilván az a német doktor rontja! - motyogta maga elé Lukács egy sohajjal, aztán bement az istállóba és végig verte valamennyi ökröt, némelyiket azért, mert feküdt, némelyiket azért, mert állott.

- Ne üsse kend az ökreimet! - szólt vigyorogva Dolfi. - Tartsa inkább jól sarjuval, úgy is nemsokára értük jövők!

Lukács nem akart felelni, a vasvilla nyél, majd hogy kiesett sovány kezeiből, haragosan vetette kék szemeit Dolfira, aztán a szénatartóhoz lépett és meg nem állhatta, hogy ne mondja:

- De 'iszen! Inkább megölöm őket!

- Lesz még maga nálam is cseléd Lukács bácsi! Minek ez a nagy harag?

- Ne sokat lármázzék az ur, mer' ha meghallják odabent megint lyukas fejjel mehet haza az apjához!

- Ha sok pénze van a tekintetes urnak csak üssön! Ezer forint nem a világ! - legénykedett Dolfi. - Minden pofon száz forint, adott öt pofont, adott ötszáz forintról írást!

- Béka! - förmedt rá Lukács megvetéssel, és vén létére nem restelte hegyes nyelvét Dolfira ölteni.

Dolfi persze az öreg háta mögött számár füleket mutatott neki, a melyekért Marci a rezes ostornyéllal rá is vágott szeplős kezeire.

Ehhez hasonló jelenetek gyakran ismétlődtek Iván udvarán. A cigány, a bor, a városi multságok igen sokba kerültek, és ha elfogyott a pénze, Rozgonyi mindig kész volt valamit megvenni tőle. Ha nem volt épen szüksége ökörré vagy lóra, adott kölcsön, és mindig nagy örömmel.

Raabe meg nem állhatta, hogy ne figyelmeztesse Ivánt, hogy ez a Rozgonyi nem is ember, hanem valóságos csörgő kigyó, vampir, a ki tönkre fogja őt tenni, amint a bataiakat is tönkre tette. Iván nagyot nevetett és csak annyit mondott:

- Jótevő doktorkám! Jótevő!

Raabe a megbocsáthatlan hibák dacára sem tudott Ivánra haragudni. A dőzsölésre való hajlamot öröklött bajnak tartotta, a melyért nem ő, hanem a faj felelős, a szokatlan féktelen jó kedvet és a szokatlan búbánatos hangulatot pedig, mint a végletes lélekállapotok nyilatkozatát, a melyek egy félig-meddig öntudatra kelt lélek disharmonikus jelenségei könnyen érthető betegségnek tekintette. Azt is természetesnek találta, hogy Iván nem szeret Kartalra járni, hogy gyűlöli Viktort, mert hiszen épen ott ébredt annak ismeretére hogy micsoda az a

finomabb képzettség, az a magasabb műveltség. Ennek a különbségnek felismerése szülte a gyűlöletet és azokat a goromba megjegyzéseket. Még nem mondott le minden reményről, és ha csak tehetette, átment Ivánhoz, és órákig beszélt neki külföldi utjairól, különösen Frankfurt-ról, Weimarról, ahol minden helyet ismert, és ahol az ő kedvence, Goethe élte legboldogabb napjait.

Raabe egy délután a szokottnál sebesebben nyitott be Ivánhoz. Alig tette le kabátját és kérdezte:

- Tudja mi ujság? Kartalon megvolt a lakodalom!

Iván egyszerre elpirult, szemeit rámeresztette az orvosra, aztán hangosan felkacagott.

- Ugy-e megmondtam! A finom úr! A derék sógor!

- Igazán egy kicsit hamar ment! Egész titkot csinálni belőle! Már három hete férj és feleség! Nagyszerű! Miért olyan halvány Herr von Iván? Talán beteg? Ismét volt a városba, a Mohácnál mi? Hej Mohác, Mohác! Nem jó város magának, egészen oda van!

- Na jó! Kutya nép az asszonyép! Csak aszondom öregem, ne higgyen egyetlenegy asszonynak sem, még akkor sem, ha akkora mint ez a butella!

Raabe odalépett az asztalhoz, kövér kezét rátette a globusra, aztán sokáig nézte Ivánt, a ki két könyökre támaszkodva bámészkodott maga elé.

- Megint sokat inni, ugy-e? Látom, itt a sok üveg! Hej, Mohác, Mohác nem jó város magának!

- Nincs énnekem semmi bajom. Fázom egy keveset! A falánk kutya!

Iván felkelt és elkezdett a szobában járkálni.

Az orvos azon álló helyében maradt, úgy tetszett neki, mintha a fejében valami halvány világosság gyúlt volna ki, épen úgy, mint mikor a bükkös mögül a nap buvik elő. Nézte sokáig hosszan Ivánt, a ki nagy lépésekkel mérte végig a szobát.

- Hát nem tetszik magának, hogy Viktor -

- Már hogy ne tetszenék doktorkám, hát persze, hogy tetszik! Már régen tudtam én azt, de mi közöm hozzá? Ugy-e? Semmi közöm hozzá? A falánk kutya!

Az orvos alig mert felpillantani. Micsoda hang ez? Micsoda változás ez egyszerre, gondolta. Egészen elképedt, mikor Iván a pamlagra vágta magát. Itt nagy baj van, gondolta magában, és aggódó tekintetével nem akarta zavarni Ivánt, azért elfordult, az ablakhoz lépett, és zürzavaros gondolatokba mélyedve elkezdett az ablakon kövér ujjával dobolni. Micsoda tehetetlen ember ez! Mintha nyelve, mind a két keze meg volna kötve, micsoda tehetetlen ember, gondolta magában. De hát tulajdonképpen mit is kellene neki tenni? Mit? És miért? Miért is hozta elő a kartaliakat? De miért ne hozta volna elő? Az orvos most elhatározta, hogy végére jár a dolognak; egyenes merev tartással, egészen komoly, félig meddig ünnepélyes arccal oda lépett az asztalhoz, kövér kezét rátette a globusra, azután így szólott Ivánhoz:

- Iván! Nekem van joga őszinteség kívánni. Micsoda baj van magának?

- Semmi! Egészen jól érzem magam!

- Az nem lehet!

- Hát ha épen tudni akarja, nincsen pénzem, Rozgonyi nem ad -

- Nem. Nem hiszem!

Az orvos most széket vett és oda ült Iván mellé.

- Iván ur szeretni egy hölgy! Nem tagadni! Pszsz! - szólt suttogva és fontoskodva az orvos.
- Nem bolondultam meg!
- A Frau von Baán! Oh én tudom!
- Nem bolondultam meg! Eh! - Iván elpirult mint valami gyermek.
- Azért nincsen energia! Azért van maga gyenge! Ah én ösmerni a Liebe! Az nagy fájdalom! Ott az energia Null!
- Ördögöt Null! Csak pénzem volna! Csapnék olyan helyre egy napot, a ki angyala van annak az asszonynépnek -
- Inni, mindig csak inni! - sohajtotta az orvos.

Elhallgattak mind a ketten. Az orvos szomorúan meresztette szemeit a globusra, aztán a könyvhalmazra, aztán ismét a globusra és csendesen ismétlé:

- Inni, mindig csak inni! Tudja mit jelent ez mindig inni?

Iván nem felelt, hallgatagon, bámész tekintettel nézett maga elé.

Szemei fénylettek, arca majd sápadt, majd vérvörös lett, néhányszor megsimította haját, aztán a nyakacsigájára szorította izmos tenyerét, mintha le akarta volna szorítani a fejének tóduló vért.

- Mindig inni, tudja mit jelent? Az annyi mint Verzweiflung! Ah, én most érteni sok mindent!

Iván szégyelte magát, érezte, hogy el van árulva. Talán ez is ki fogja nevetni! Milyen borzasztó helyzet! Ez az ember sajnálja őt! Valami állatias düh szállta meg, ajkai kékes fehérek lettek, izmos karja reszketett, fázott. A szégyen hogy lefegyverzi az embert!

- Szegény Iván úr! Ha Olga tudná -
- Ha elárulsz, megfojtalak!

Iván mint valami örült felugrott, oda rohant Raabe-hoz, megfogta a nyakát, fakó arca elvörösödött - aztán térdre esett előtte, elfedte tenyerével arcát és alig bírta kinyögni:

- Bocsásson meg! Részeg vagyok!
- Édes jó Iván! - szólt szeliden Raabe, halvány arcában rémület, részvét, szeretet tükröződött egyszerre. - Édes jó Iván! Jól van, nincsen semmi baj - legyen erős, látja én is szenvedni, mikor Mathilde meghalt - a maga hölgy is meghalt! Lám, lám, így jól van - nincsen semmi baj!

Iván az orvos segítsége mellett a pamlagra feküdt és az orvos kezét el nem eresztette. Milyen jó a jó ember meleg keze, bátorító tekintete!

- Mit kell most tenni? - kérde halkan az orvos. - Hm, hm! Nehéz, hát persze! Én vak, én öreg bolond, nem látni, tapogatni és semmit sem látni! Botorkázni a ködben, mint a vén bolond!

Az orvos elhallgatott. Iván eleresztette kezét, és mind a két tenyerét arcához szorította. Olyan volt, mint a gyermek, a mely mert szégyeli a könnyeket, szeme elé szorítja kezét.

Az orvos felkelt és hátrafont karokkal sétált fel és alá a szobában. Azon tanakodott, töprenkedett, hogy mit kellene tennie ebben a válságos pillanatban. Megállott a könnyvek előtt, mintha azoktól akart volna tanácsot kérni. Hányszor vigasztalták már őt ezek a könnyvek! A lélek gyógyszere valamennyi! Ott fekszik Faust, fekete bőrkötésben, kopottas aranyos metszettel, hányszor forgatta, hányszor vigasztalta! Ott fekszik Werther, hányszor békítette ki

a saját keservével; ott Don Carlos a szerencsétlen szerelem hatalmas szomorujátéka! Mennyi vigasz, mennyi részvét mindenik sorban!

- Majd elővesszük Faustot! Én majd magyarázom neki, ő fog rám hallgatni, én mellette maradok és Goethe megmenti őt is, épen úgy mint engem! A Poesie orvosság! - gondolta Raabe, és kezébe vette a kis fekete bőrkötésű könyvecskét. Micsoda kopott, használt kis könyvecske volt ez! Ugy nézett ki, mint valami összezsugorodott anyóának a kopott orcája! Mikor Raabe a kezébe vette, kövér ujjai bizonyos gyöngédséggel lapultak kopottas kötéséhez, mintha nem akarta volna valami nagyon erősen megszorítani. Nézésében volt valami gyöngédség, mint mikor egy régi jó barátját látja az ember.

- Édes jó Iván! Én már tudni, mit kell most nekünk tenni. A Poesie nagy orvosság, mikor a lélekben van disharmonia! Én is voltam már így! Van nekem egy jó könyv - de hallgatni is engem édes Iván?

- Hallgatom! Jöjjön mellém!

- A Poesie, a jó példával meghozza a léleknek a Frische! Ad sok energia, és minden attól függ, kinek mennyi energia van! A finom Poesie ad a léleknek erőt, mert a ki nem ismerni aztat, az nem bírja magába a Kraft regenerálni és vége. Olvasni ezt a könyv az én kedvemért - igen? Jó lesz?

Raabe ott állott Faustjával kezében Iván előtt, a midőn hangos beszéd hallatszott a folyosón. Raabe figyelmes lett, úgy tetszett neki, mintha ismerős hang lett volna. Nehány másodperc múlva belépett vig, derült arccal Viktor.

Raabe, amint Viktort megpillantotta, hamarjában nem tudta mit csináljon. A szó elakadt torkán, nem tudott még csak köszönni sem. Iván mint a villám felugrott a pamlagról, kezével a homlokához nyúlt, mintha aludt volna.

- Talán háborgatlak? Ah! Doktorként ön olvas! Mindig a régi! Ismét Faust? Beteg vagy Iván? No! Milyen veresek a szemeid!

- Nem! A fejem fáj! - felelt Iván és kellenetlenül nyujtotta kezét Viktornak. - Aludtam. Az orvos úr talán elunta magát - olvasott.

- Igen! Iván úrnak van hiperemia a fejben. Az nagyon fáj. Aludt, igen aludt. Én csakugyan olvastam, tudja Herr von Baan meine alte Schwäche, ha tehetem, hát -

- Mindig csak Faust!

- Nem izgatni magát Iván úr! Különben nagy baj! A hiperemia igen veszedelmes baj. Most kell magának sok, nagyon sok nyugalom, alvás szükséges. A világért sem izgatni magát!

Raabe egészen közel ment Ivánhoz, beszédközben néhányszor elköhintette magát, mert úgy tapasztalta, hogy amugy egyszerre nem bírná kimondani, a főfájás ellen való óvszereket. Iván nyugalma azonban mégis meglepte, mert ekkora nyugalomra nem tartotta őt képesnek.

Iván izgatottságát mindössze az árulta el, hogy nyakán a viszerek kissé kékebbek, kissé duzzadtabbak voltak, és hogy a nyaküterek rövidebb időközökben, de erősebben, szinte láthatólag vertek. A szégyen érzete, a makacs öröklött erő, a mely inkább halálba kergeti az embert, semhogy csak egy pillanatra is gyengének lássék az előtt, a kit gyűlöl, legyűrte fájdalmát, legyűrte gyűlöletét anélkül, hogy Viktor minden emberismerete mellett csak sejtelmével birt volna annak a nagy harcnak, a mely Iván lelkében lezajlott.

- Két okból jöttem hozzád Iván! Először, hogy megtudjam, hol vagy, merre vagy, már ezer esztendeje, hogy nem láttalak, mert egészen büszke lettél, másodszor, mert Rozgonyi Dolfi azt beszélte, hogy eladod az ostorhegyest, a Lepkét!

- A Lepkét már eladtam!

- Sajnálom komám, igazán sajnálom. Hát nem tudad megizenni, vagy átjönni magad? Tudod, mióta feleséges ember vagyok, nagyon szeretnék egy csinos négyest! A Lepke nagyon beleillett volna. Épen az ostorhegyes hiányzik!

- A Lepkét már eladtam!

- Kinek?

- Nem tudom. Már elfelejtettem!

- Hiszen az istállóban áll még!

- Pár nap múlva jönnek érte.

- Miért nem látogatsz meg gyerek? A feleségem nem akar sehová sem járni, egészen egyedül vagyunk abban a kastélyban; igazán elunja az ember! Aztán meg mindig egyedül, mindig a mézes hetek, az sem járja! Egy kis változatosság csak elkelne! Az ördögbe Iván! Csakugyan bajod van? Igyál vizet az istenért!

- Feküdni le Herr von Iván, feküdni -

- Eh! Bolondság, nincs énnekem semmi bajom!

Iván megtöltött egy poharat borral és egyszerre megitta.

- Most már jól érzem magam. Akár verebet is fogathatnának velem!

- No lám! - szólt Viktor és a homályos tükör elé állott, hogy nyakkendőjét helyre igazítsa. - Látszik, hogy nem vagy hiu! Olyan szomorú ez a tükör, mintha pityeregne! Igaz, ismered a Dahó leányt, az Ágneszt?

- Láttam!

- Csak láttad! Na te ugyan szép legény vagy! Hogy lehet csak látni és nem ismerni! Igazán ez a tükör kétségbeejtő! Egészen szétszedi az ember arcát. Hanem hallod, ez a Dahó leány igazán gyönyörű gyerek!

- Oh die Dahóische! Szép, nagyon szép leány! Sajátságos ember az öreg! Én alig érteni a Dahó, mikor beszél! Van neki olyan nyelve, a mit én nem érteni. Nagyon szomorú, mikor meghalt a felesége! A leány olyan szép, wie eine Narzisse!

- A vén Dahót most gyakran meghívjuk. Az ember már azt sem tudja, mit csináljon unalmában!

- Hát unod magad?

- Nem épen nagyon, tudod, de mégis. Az örökös magány, az örökös egyhanguság, már majdnem egy hónapos férj vagyok, az ember hamar megszokik mindent. De ni! Hiszen cimborám itt egy egész iskola van! Globus, mappák, könyvek - hát csakugyan töröd magad?

Iván elpirult, ránézett az orvosra, aztán zavarral mondta:

- A doktor úr - gondolom az iskolának akarja ajándékozni -

- Mit? Hogyan? Nekünk ez mulatság, ez nekünk ein Genuss!

- Ördögöt mulatság! - felelt indulatosan Iván. - Ez a mulatság la! - ismét töltött a borból. - Bánja az ördög ezt a sok ostobaságot!

Raabe ámulva nézte Ivánt. Micsoda szélsőségek ezek? Faustot, mintha féltette volna a sértésektől, melyeknek itt a bor között ki van téve, ügyesen öblös kabátja zsebébe rejté.

- Ne mentegesd magad Iván! Látom itt az asztalon a biztosítékokat; a globust ellensúlyozzák a butellák, a könyveket hatalmas jó kedved. Te gyerek? Már szeretnék egyszer veled amugy isten igazában mulatni, úgy, tudod, a hogy te szoktál, akárhol, nem bánom, a faluban vagy akárhol!

- Mulatni?

- Hát persze! Mikor látogatsz meg? Ne légy olyan büszke! Most már nálunk is másképen megy minden. Fesztelenebben mulathatunk; addig mig vendég voltam, tudod, hát mégis! Dahóék is gyakran feljárnak, a feleségem igen megszerette Ágnes, mióta anyátlan, minden héten néhányszor elhívjuk. Dahó persze még mindig a régi ünnepélyes, téged sokszor emleget, - szóval igen pompás lesz, ha te is eljössz! Hallod-e, hanem aztán békét hagyj ám annak a tüzes szemű kis lánynak! Nem szeretném, ha valahogyan elcsavarnád a fejét! Most pedig gyere, ha nem jössz, viszlek!

- Iván úr beteg! Iván úrnak nem szabad kocsikázni, Iván úr itthon marad! - szólt kemény, határozott hangon Raabe.

- Nem vagyok én beteg! - felelt Iván daccal. - De azért nem megyek, majd máskor!

- Mit máskor? Na most kimondom, egyenesen a feleségem akarja, nem leszesz talán udvariatlan? Ugy-e doktorkám, maga is velünk jön?

- Udvariatlan? A feleséged akarja, becsületszavadra mondod?

- Na hát persze, szavamra mondom! Ott lesznek Dahóék is, meglásd, milyen gyönyörű egy leány, valóságos Narzisse, mint az orvos úr mondja!

- Hát nem bánom! Gyerünk!

- Iván úr! Sie richten sich zu Grunde!

- Bánom is én!

Kimentek az udvarra, ahol Viktor kocsija, két pompás kis fejű sárga volt eléje fogva, állott. Felültek, Viktor kezébe vette a gyeplőt és sebesen kihajtott a Kartal felé kigyózó országútra.

Raabe kiment a kapu elé, és hosszan utána nézett a kocsinak. Lehorgaszott nagy fejét, bement az udvarra, körültekintett, mintha életében most először járt volna benne, azután bement az alacsony boltíves szobába, ahol a globus, a könyvek heverték, ahol a pityergő tükör függött a falon, és elkezdett pakolni.

Összeszedte valamennyi könyvét; a globusra ráhuzta a vászon zacskót, a mappákat leszedte a falról és gondosan összegöngyölgette. Fogatott, és felhívta Lukácsot, hogy vigye kocsijára a holmikat.

Lukács nagy örömmel fogott a kihordáshoz; a globushoz bizonyos mistikus félelemmel nyúlt, mert arról volt meggyőződve, hogy az az ákombák históriákkal telepingált golyó nyilván valami ördögi praktika, és hogy ez okozza az egész bajt. Sokszor látta előtte Ivánt, amint rábámészkodott, haragudott, gyűlölte azt a globust és most örült a lelke, hogy kiviszik a házból. Csak hogy elviszi már egyszer, morogta maga elé. Csak hogy megszabadulunk tőle!

Az orvos azalatt, míg Lukács harmadszor is a kocsihoz ment, nyugtalanul sétált fel és alá a szobában.

- Keine Energie! - motyogta magában. - Er ist verloren!

Aztán kiment, felült rozoga szekerére és búsan haza hajtatott.

Iván akkor már elérte Viktorral a kartali ereszkedőt, és ment azon az uton, a honnan nincs többé visszatérés!

XIV.

Viktor, mióta Olga férje lett, egészen megváltozott. Lehet, az a tudat, hogy ő most egyszerre gazdag ember lett, lehet, Olga túláradó szerelme idézte elő a változást. Nagyon biztosnak érezte magát, és ezért Olga gyöngédségét nem viszonzta mindig gyöngédséggel.

A házasság után néhány hétre, mikor egy délután Olga kérte, ülne mellé, csókolná meg, Viktor kijelentette, hogy a csókolódzás nem minden időben kíváncsú, de azért mégis megcsókolta. Olga elpirult és nem akarta engedni, de utóvégre, mert Viktor nagyon kedvesen tudott hizelegni, mégis megengedte. Aztán meg, dacára a kedvezőtlen időjárásnak egyszerre szenvedélyes lovas és vadász lett. Sokszor elment reggel, és csak épen délben jött haza, azt mondta, hogy a mozgás nagyon egészséges, és hogy annál édesebb a viszontlátás.

Olga minden alkalommal aggódva leste, várta, elébe sietett, megölelte, megcsókolta, és aféle gyöngéd szemrehányásokat tett neki, hogy most már nem gondol vele, most már jobban szereti a paripákat, a puskát meg a vadakat, mint őt. Viktornak eleinte jól estek ezek a nyilatkozatok, de később úgy tapasztalta, hogy a szemrehányások, a kötődések nagyon egyhangúak, sőt néha unalmasak is.

Olga túláradó szerelmében néha igazán gyermekes dolgokat vitt véghez.

Egyszer például, mikor a harmadik szobából hallotta, hogy Viktor keresi, elbújt a himzett kályhaellenző mögé, és nevetését pici öklébe szorítva, leste, hogy Viktor szobából ki, szobába be keresi. Mikor másodszor is keresztül ment a szobán, ahol a pillangókkal kivarrt kályhaellenző állott, hirtelen előugrott és hátulról megölelte őt.

Ez a meglepetés azonban Viktornak épenséggel nem tetszett.

- Micsoda gyermekes dolog volt ez! Már nem vagyunk sem huszonkét, sem huszonhárom évesek, nem szeretem a meglepetéseket!

Olga lecsüggeszté két karját, mint mikor a beteg madarak leeresztik szárnyukat, vékony piros ajkát kissé lebigyeszté, szemeit lesütötte, és úgy állott Viktor előtt, mint valami bűnös.

Volt ismét eset, hogy Viktor elfelejtette poharában hagyni azt a kis ujjnyi bort, a melyet mindig Olga szokott volt azelőtt meginni. Olgának fájt ez a feledékenységek, mert Viktor szoktatta volt reá, és most meg már ő felejté el, a szemrehányásra pedig azzal felelt, hogy félig megtöltötte borral Olga poharát.

Az öt hónapos magányt Viktor tiszta szívéből megunt.

- Nem találod Olga, hogy itt Kartalon unja magát az ember?

- Édes Viktor, én nem találom. Én nagyon boldog vagyok. Bár soha se jönne hozzánk senki, hadd lennénk mindig együtt, mindig egyedül, mindig egymás mellett, mindig -

- Mindig még a mennyben sem jó lenni!

- Te azért mindig mellettem maradsz, ugy-e? Mindig úgy szeretsz mint eddig, mindig -

Olga oda simult hozzá, átkarolta derekát, megcsókolta arcát, szemét, aztán még a kezét is!

Viktor, mintha egészen tehetetlen lett volna, hagyta magát, látszott a nézésén, az arcán, hogy megunt ezt a túláradó, tulédes szerelmet.

A gyerekek naponként csak egyszer kerültek Olga szeme elé, mert a mama most nagyon szerelmes volt, nagyon boldog volt, és a gyerekek kellemetlen emlékeket idéztek fel emlékében. Marian nagyon hasonlított a köhécselő Kázmérhoz, a másik kettő meg nagyon hasonlított

Mártához. Különösen a kisebbiknek, Fürjemnek nézése épen olyan bágyadt volt, mint az első feleségé.

Viktor sem kívánczozott utánok, naponként megveregette nekik orcájukat, aztán kérdezősködött a babák egészsége után, és ez volt az egész. Ez is elég volt tőle.

Viktor unalmában aztán felkereste az öreg, özvegységre jutott Dahó Sámuel hajlékát, a ki nem tudott hová lenni a nagy tisztesség miatt. Leültette, nagy bocsánatkérések között megkínálta borral, a mely szerény nézete szerint nem volt ugyan felséges, de azért nem épen az utolsó fajta.

Dahó Sámuel az ilyen látogatások alkalmával, valami ürügy alatt mindig kiküldötte fekete szemű leányát, a ki, hogy-hogy nem, mindig talált valami dolgot a szobában és úgy tett, mintha nem is látná Viktort, mintha nem is hallaná kellemes nevetését.

Dahó ezt az örökös ki- és bejárást oktalan kandiságnak tekintette, és valahányszor Viktor elment, mindig különösen kiemelte az uraság rendkívüli finomságát, előkelőségét, és különösen hangsúlyozta, hogy ilyen előkelő urat, az oktalan asszonyi kandisággal igen könnyen meg lehet sérteni, a mi pedig nem épen kívánatos.

Dahó tanításai azonban kárba veszttek, mert Ágnes úgy látszik, mire Viktor ismét eljött, hogy édes parfümjével beillatozza az egyszerű kis hajlékot, hogy finom szivarjával, illatos apró füstfelhőcskékkal tele füstölje az alacsony kis szobát, egészen elfelejtette a tanításokat.

Ágnes alig merte kinyitni azokat a tisztaságtól ragyogó kis ablakkákat, hogy az édes illat ki ne repüljön, a kékes füstfelhőcskék világgá ne oszoljanak. Nem tudta miért, de valami sajátságos remegés fogta el, mikor Viktor kellemes hangját meghallotta, amint az udvaron az édes atyjának köszönt. És milyen szépen, milyen leereszkedően köszönt! Dahó bácsinak szólitotta az öreget, kezét fogott vele, és milyen türelemmel hallgatta hosszadalmas, körülményes előadásait. Milyen előkelő, milyen leereszkedő úr! Aztán meg ő utána is kérdezősködött, aztán bejöttek a szobába, és aztán Ágnes nem tudta miért, de kiszaladt a tenyérynyi kis kertecskébe virágot ültetni, gazt tépni, és csupa véletlenségből néhány szál rozmarint tépett ki tövestől! Elszégyelte magát valami miatt, és hirtelen apró kis kezével belegyömöszölte a rozmarin szálat a földre, de az másnapra, harmadnapra kiszáradt!

Viktor persze minden alkalommal megkínálta Dahót szivarjaival, és gyakran megesett, hogy ott felejtette illatos selyem keszkenőjét, vagy cimeres sétatotját, néha bagaria bőrből készült szivartartóját.

Dahó igen megtisztelve érezte magát a látogatások által, noha minden látogatás után volt valami szóváltás közte és Ágnes között. Egyszer azért, mert az öreg úgy találta, hogy a bagaria illat igen kellemetlen, lehet mondani undorító, Ágnes meg abban a véleményben volt, hogy az kellemesebb még a szegfű szagánál is; máskor meg azért, mert az öreg azt állította, hogy mégis csak jobb az a dohány, melyet ő a patikárius úrtól kap, mint azok a külföldi szivarok, a melyekkel Viktor megkínálja, de Ágnes határozottan azt állította, hogy a különbség ég és föld, mert a patikárius dohányja egyszerűen kiállhatatlan szagú, a szivarok pedig illatosak, akár a rezeda!

Viktor egy alkalommal észrevétlenül fültanuja volt egy ilyen vitának, a mely a bagaria illat kérdése körül forgott és mosolyogva hallgatta a nyitott ablakon át a bagaria illat védelmét Ágnes részéről. Be sem ment, hogy magával vigye az ott felejtett szivartárcát, mintha csak tudta volna, hogy Ágnes egész nap köténye zsebében fogja hordani, és hogy éjjelre talán még a párnája alá is fogja rejtteni!

Valahányszor Dahóéknál volt, ügyesen kerülte az alkalmat, hogy a halálesetet, mely a Dahó házat sujtotta, szóba hozzák. Minek a halottak nyugalmaát háborítani? A kik meghaltak,

végezzék kötelességüket a sírban, porladjanak, bomoljanak a természet rendje szerint, és ne háborgassák az emlékezettel az élők kedélyét! Minek az a kölcsönös udvariatlanság? Alig történt meg kétszer, hogy Dahónét sirjában háborgatták volna. Dahó illetlenségnek tartotta saját baját minduntalan hánytorgatni, Viktor az első részvétnyilatkozat óta feleslegesnek tartotta a dolgot előhozni. Ágnes pedig, ha Viktor a háznál volt, tudja isten mire gondolt.

Hanem, ha az éj leszállt, ha a kis szobában rákezde a tücsök, Dahónénak kedvenc muzsikusa a zenét, mikor a kis fali óra gyors ketyenései élesen hangzottak a csendben, mikor a szobában a homály, a sötétség hatása alatt Dahó és leánya úgy látta, mintha Dahóné székében valami sápadt arcú, sovány öreg asszony ülne, akkor aztán titokban a párnák közé rejtett sohajokkal meglepte őket a fájdalom, az emlékezet, és ott ült az ágyak szélén addig, amíg az édes álom gyöngéden le nem fogta pilláikat.

Az öregnek a viszonzítás örömeit rajzolta pihenő agyába, Ágnesnek mutogatott fitogtatott fényes napsugárban majd homályos ködben egy deli termetű, szép szőke embert, a kinek nyájas volt a hangja, leereszkedő a modora, de a kinek nevét Ágnes a világért sem merte volna kimondani.

Viktor néha elmondta, néha elhallgatta Olga előtt e látogatásokat, de minden nap előhozta a derék, becsületes tanítót, a ki igen mulatságos ember és a kit nézete szerint többször kellene meghívni a kastélyba.

Olga, a ki minden szeszélyeit örömeteljesítette, a ki minden figyelmét oda fordította, hogy még gondolatát is ellesse, azt hitte, örömet okoz férjének, ha Dahóékat lehetőleg kitünteti. Alig mult el egy hét anélkül, hogy Olga valami kellemes dologgal meg ne lepte volna Dahóékat. A leánykának minduntalan küldött valami kedves kis csecsebecsét, az öreg úrnak pompás borokat két-három ezüstös, aranyos nyakú palackkal, melyeket Dahó alig tudott kibontani, olyan átkozott keményen voltak bedugaszolva. Minduntalan elküldte az inast egy levélkével, melyben kérte, jönnének el ebédre vagy vacsorára.

Dahó sokszor igen kényelmetlennek találta ezeket a meghívásokat, de nem merte visszautasítani, mert illemérzéke egész határozottan tiltakozott az ilyen gorombaság ellen; aztán meg olyan előzékeny, olyan jó lelkű volt Olga a tanító iránt, hogy az öreget szinte zavarba hozta. Ágnest persze a legtöbbször odahaza hagyta, mert a házat még sem lehet egészen egyedül hagyni. Milyen jól esett a bánatos lelkű tanítónak, hogy az uraság, az előkelő uriaszony nem egyszer kijelentette előtte, hogy nincsen kedvesebb a világon, mint egy egyszerű jó falusi ember, és hogy mennyire örül annak, hogy Dahó úr jól találja magát körükben.

Olga képes volt férje kedvéért az öreggel sakkot játszani óra számra, mert úgy vette észre, hogy Viktor nagyon megszerette Dahót, és utóbb maga is azon vette magát észre, hogy nem csak az öreget, a ki elrejtett bánatával igen furcsán nézett ki, de a kedves fürge Ágnest is, a ki minden naivitása mellett rendkívüli fogékonyságot tanúsított a jó izlés iránt, tiszta szívből megszerette.

Elszigetelten éltek, nem fogadtak társaságot, Olga nem is kívánczolt élénkség után, mert Baán Kázmér rideg visszavonuló féltékeny ember volt, aztán következett a szerelmes időszak, és az még tart folytonosan, mindig növekedő édes kinnal. Minek neki a társaság!

Raabe és Dahó elég szórakozást, elég kárpótlást nyújtanak, mert igen kényelmes vendégek, a kik előtt az ember eleget foglalkozhatik saját magával, anélkül, hogy valaki ellen udvariatlanságot követne el.

Egyedül Iván társaságával nem volt megelégedve Olga. Kérte is többször Viktort, hogy ne hívja meg, ne keresse fel minduntalan, hiszen azelőtt sem szerette, gúnyolta és sokszor mondta, hogy terhére van, de ő erre azt felelte, hogy félreismerte Ivánt; most sem becsüli, de neki

mulatságra van szüksége, Iván pedig amióta nem olyan feszes, nem is olyan bosszantóan nevetséges. Igaz ugyan, hogy sem ruházatában, sem kifejezéseiben nem valami válogatós, de éppen azért mulatságos.

Olga végre Iván látogatásai ellen sem tett kifogást, hanem nyugodtan tűrte a kényelmetlenségeket, a melyek ezekkel a látogatásokkal jártak.

Iván néha nagyon is fesztelenül viselte magát, néha pedig alig beszélt, szórakozott volt, sőt indulatos is, de Olga úgy tett, mintha nem vett volna észre rajta semmi változást és fesztelen szívélyes volt, úgy mint azelőtt, noha Iván durva hahotái, bortól kipirult arca, gúnyos nézése gyakran sértette őt.

Viktor mindig szorgalmasabb látogató lett Dahóéknál, és Olga nem tudta felfogni, hogy Ágnes miért idegenkedik tőlük, holott nemcsak ő, de Viktor is olyan szívélyesek iránta. Egy szép tavaszi estén elhatározták, hogy meglátogatják őket.

Ágnes kis locsolóval kezében a kertben öntözte virágait és valami bús nótát dudorászott, Dahó pedig a kertajtó mellett viritó orgona bokor alatt ült és pipázott. Amint a vendégeket megpillantotta, feltette nagykarimájú kalapját, hogy legyen mivel külsőképen is kifejezni mély tiszteletét és elébük sietett. Nagy hajlongások között üdvözölte őket, úgy, hogy kalapja majdnem a földre ért, és egyenesen be akarta őket vezetni a vendégszobába. Olga azonban a kertbe akart menni, ahonnan Ágnes nótája hangzott.

- A leánykám, engedelmet kérek, mostan a virágok táplálásával nagyon elfoglalt, és úgy hiszem a víznek miatta nem úgy néz ki, hogy nagyságtok udvarlására alkalmas lenne!

- Oh! Az nem tesz semmit, éppen semmit, én is magam öntözöm rózsáimat; menjünk csak a kertbe! De kicsoda szép dalt énekel a kicsike!

- Egy idő óta kérem szeretettel, valóban igen bús dallamokat hangoztat Ágnes; szinte elszomorít velük, nem úgy mint azelőtt - igen kérem, azelőtt sok minden másképen volt, még csak tavaly ilyenkor is - -

Az öreg Dahó hirtelen elhallgatott, mert félt, hogy a keserű visszaemlékezésekkel terhére talál lenni a nagyuri vendégeknek.

Beértek a kertbe. Dahó nagy óvatossággal háritotta félre a kiálló orgona bokrok galyait, hogy Olga minden baj nélkül haladhasson előre a keskeny utacskán a virágágyak felé, ahol rezedák illatoztak, primulák viritottak, violák, árvácskák nyitottak.

Viktor nem akart tovább menni; leült az orgona bokrok közé, a mi által zavarba hozta a tanítót, a ki most már nem tudta, hogy mi illik inkább, Olgát tovább kísélni, vagy pedig Viktor mellett maradni. Ment is, maradozott is, amig végre a pünkösdi rózsákhoz értek, hol Ágnes nagy serényen öntözött, pedig locsolójában már régen, mióta a vendégek a kapun bejöttek, nem volt egy csepp víz sem.

Szegény Ágnes, amint Olgát megpillantotta, nem tudott egy árva hangot sem szólani. Elpirult, és lesütött szemekkel nyult Olga keze után, hogy megcsókolja.

- Nem kicsikém! Adja ide az arcát; ámbár nem érdemli, hogy megcsókoljam, mert már nagyon régen nem látogatott meg bennünket, kis gonosz!

- A sok dolog, - a kert -

- No bizony! Hát esténként, vagy vasárnap délután, mi?

Ágnes kiejtette kezéből a locsolót, aztán hirtelen a keszkenője után nyult, a mely bodros fejét takarta, mosolyogni iparkodott, elpirult és nem tudott felelni.

Olga most átölelte és kérte, adna neki virágot. Ágnes látható örömmel futott a rezeda-ágy felé és izgatottságában gyökerestől tépett ki néhány szálát.

- Hiszen maga kárt csinál kicsikém! Köszönöm! Így. A mellemre tűzöm őket. Aztán mondja csak - igaz, amit hallottam? Már férjem is tudja!

- Nem kérem, nem!

Ágnes összerezte.

- Ej, dehogy nem! Aztán igazán tetszik magának, mi? Tökéletesen az én izlésem -

- Nem kérem, nem!

- Minden lány szerelmes, hiában tagadja; aztán meg nem olyan nagy baj ám az a szerelem! Tudja már az öreg ur?

- Nem kérem, nem!

- Jól van kicsikém! Az öreg urnak nem is szabad a dolgot egyelőre megtudni. Hanem tudja-e, hogy a bús dalok árulók, azt is megmondja velük az ember, a mit nem akar! Oh, én tudom azt, hogy a dalok árulók, azért tanácsolom - ha már kell dalolni, - úgy legyen a dal vig!

- Nem tudok én vig nótákat!

- Hát igazán szerelmes, mi? No, nézzen a szemem közé!

Ágnes elfordította arcát, félt Olga szemébe nézni.

- Hiszen én is nő vagyok, miért fél tőlem kicsikém! Látom csakugyan szerelmes, nem hozom többet elő! Jó lesz?

Ágnes nem felelt, hanem utközben, amint az orgona-bokrok felé mentek, a kereszt utak szegletein illatozó rozmarin bokrok begyeit csipkedte, tépte. Viktor felállott, és kezét nyújtott Ágnesnek; érezte, hogy a leány keze remegett az övében.

- Menj leányom, gyujts gyertyát, bemegyünk a szobába! - szólt fontoskodva Dahó.

- Ne, ne menjen. Inkább idekint maradunk, úgy-e Viktor?

Ágnes gyorsan elsietett; Viktor utána ment, hogy majd visszahívja.

- Menjünk mi is! - szólt Olga.

Dahó a padon felejtette kalapját és Olgával együtt a ház felé mentek. Viktor fele uton már elébük jött. A szobában még mindig sötét volt.

- Nem gyújtott gyertyát az a leány?

- Sír! - felelt Viktor fojtott hangon. - Az édes anyja jutott eszébe. Ne háborgassuk!

- Szegény Ágnes! - szólt Olga részvéttel és besietett a szobába, a hol Ágnes az édes anyja karosszékeiben ült és kötényével eltakarva arcát, hevesen zokogott.

Viktor, Dahóval az ajtó előtt maradt.

- Nem tudom hallgatni a leány sirását! - szólt Dahó kék keszkenője után nyulva. - Rettenetes csapással látogatott meg az isten! Szegény hitestársam!

- Menjünk!

Olga még egyszer odament Ágneshez, megölelte, megcsókolta és megígérte neki, hogy holnap érte jön, elviszi magával a kastélyba, ahol sok mindenfélét fog neki mutogatni, beszélni, ami mulattatni fogja.

Viktor anélkül, hogy köszönt volna Ágnesnek, kiment. Dahó kikisérte vendégeit, aztán lassan, lehorgasztott fejjel bement a szobába.

Sokáig ültek kettecskén a sötét szobában. Nem jutott eszébe egyiknek sem világot gyújtani. A kis fali óra minden ketyyenése élesen hangzott a szobában, a tücsök elkezdte egyhangú muzsikáját, hűs szellő surrant be az ablakon, és olyan néma, olyan csendes volt minden.

Sötétben lefeküdtek anélkül, hogy egy szót váltottak volna.

Az urasági toronyban tizenegyet ütött az óra, utána erős rezgéssel a kis fali óra teljesítette kötelességét, és ütött olyan gyorsan, hogy alig lehetett volna megolvasni.

- Alszol leányom?

Ágnes nem felelt, még mindig zokogott csendesen. Nagyon égette az a csók, melyet Viktor a szájára nyomott.

- Alszol leányom?

- Nem! - szólt zokogását elfojtva Ágnes.

Elhallgattak mind a ketten. Az álom elkerülte őket, nem tért be a kicsi szobába. Az egyik ágya mellett ott virrasztott a vigasz nélkül való elvénhedt, üres szemű fájdalom, a másik ágya fölött ott repkedett az ifjú, áloműző aranyos szárnyú szerelem, és birkózott az elgyengült fájdalommal. Rárepült Ágnes ajkára, a ki újra és újra érezte a forró, édes csókot, a mely miatt elpirult, pedig nem látta senki. Már éjfél is elmúlt, mikor Dahó újra kérdezte:

- Alszol lányom?

Szegény Ágnes összerezzent, amint az öreg szelid hangját meghallotta.

- Sokat forgolódol! Beteg vagy lányom?

- Nem!

- Milyen derék ember az uraság! Az isten áldja meg őket. Holnap el kell menned a kastélyba, úgy bizony! - szólt az öreg és fordulás közben hosszan ásított.

Ágnes nem felelt. Ismét ütöttek az órák, Dahó suttogva olvasta az ütéseket. Csak két óra! Mikor lesz reggel! Talán soha sem virrad!

- Alszol lányom? - Az öreg figyelni kezdett, csendesen ismétlé: - Alszol lányom?

Kis szünet múlva halkan mondta:

- Már alszik!

XV.

Iván, mióta Raabe hazavitte könyveit, globusát, nagyon üresnek, ridegnek találta otthonát. Megszokta néhány hónap alatt, hogy ott lássa asztalán a globust, a széken a könyveket és jól esett neki a barátságos arcú németre gondolni, a ki ezeket a hiábavalóságokat elébe rakta. Szégyelte magát, elkeseredett maga iránt, ha eszébe jutott, hogy az ő egyetlen barátja is elfordult tőle. Ugy tetszett neki, hogy nevetséges színben tűnik fel az orvos előtt, a ki kitalálta bolond szenvedélyét, a ki előtt nem tagadhatta el, hogy csakugyan szereti azt a fényes dámát, a ki őt azzal a mihaszna férjével együtt kineveti. Csak legalább azt ne tudná, hogy kinevették, hogy ő aféle visszautasított, kikacagott szerelmes.

Ilyen gondolatok gyakran gyötörték Ivánt, de hála szerencsés véralkatának a küzdelem soha sem tartott sokáig. Arra a tapasztalatra jutott, hogy neki nem jó egyedül lenni, hogy neki kerülni kell a magányt, mert ha ezt nem teszi, akkor tönkre megy, ő pedig nem akar tönkre menni, nem akarja, hogy Viktor Olga előtt mindig kérdezze mi baja, miért olyan kedvetlen. Odahaza naponként alig töltött néhány órát, azt is csak azért, hogy mámoros állapotát ki-aludja.

Kerülte az alkalmat, hogy Lukácscsal szóba álljon, mert az öreg szemrehányó kék szemei, célzatos szavai, melyek a rendetlen gazdasági viszonyokra vonatkoztak, jóformán zavarba hozták Ivánt. Történt azonban, hogy Lukács minden kerülés dacára megszorította, úgy hogy Ivánnak nem lehetett kitérni a szóváltás elől. Iván ekkor hallgatott egy darabig, érezte, hogy Lukácsnak csakugyan igaza van, és mikor már annyira volt, hogy a nyakába borul az öreg Lukács bácsinak, akkor egyszerre csak kitört, összeszidta az öreget, kikergette a szobából, és ráparancsolt, hogy ő vele ne törődjék.

Lukács ilyenkor kiment az istállóba és úgy összeveszett Marcival, akkora zenebonát, lármát csapott a többi cselédekkel, hogy a galambok ijedten repültek ki az eresz alól a háztetőre, a még megmaradt két ló hegyezett fülekkel szűkölt, mintha érezték volna, hogy a nagy haragból nekik is jut valami.

- Elittátok a lovakat, elittátok az ökröket, elittátok még a vetőmagot is, nem sokára már engem fogtok elinni!

- Hát tehetek én róla? - motyogta Marci.

- Hát ki van vele, mi? Hát ki a kocsisa, mi? Hát kinek a kötelessége vigyázni rá? Menjen kend a pokolba! Egy meszely borért eladná kend még a menybeli jussát is! - vágott vissza Lukács megvetéssel.

- Én már régen levettem róla a kezemet! Bánom is én akár mit csinál! Én elhajtok még a pokolba is, ha parancsolja, a többi az ő dolga!

- Szégyen szemre el kell pusztulni!

- Csak lármázzék kend, épen jön a kartali uraság Pistája, legalább meghallja az is!

- Az ördögök hozzák ezt is!

Viktor kocsisa csendes léptetve az istálló felé hajtott. Marci elébe sietett, hogy a vendég kocsiát, a vendég lovakat illendően fogadja, és lehető sietséggel segített kifogni.

- Van itt hely elég! Ugy látom kifogyott az istálló! - szólt kevélykedve a kartali uraság Pistája.

- Mi közöd hozzá? - förmedt rá Lukács. - Ha van, hát van!

- Hát abrak lesz-e? Mert a multkori nagyon szemetes, söpredék volt, két hétig köhögtek tőle a lovaik! Ne ijedjen meg Lukács bácsi, nem pusztítom a kendtekét, hoztam magammal egy zsákkal. A kendtek sárgáját is megetetem, jó lesz?

- Akár téged meg a gazdádat is megtömjünk abrakkal, nemcsak ezt a két gebét! - Az öreg Lukács keményen söpört. A söprésbe szokta volt elfojtani mérgét.

- Minek söpör kend? Olyan tiszta itt az istálló, akár soha sem lett volna benne ló!

Ezt már nem bírta elszivelni az öreg, köpött egy nagyot és kiment a kertbe ögyelegni, de amint Ivánt és Viktort a nagy diófa alatt megpillantotta, elfordult és a tyukokat kezdte riogatni, göröngyökkel hajigálni.

Iván fészületlen borzas fejét Lukács felé fordította, aztán elröhögte magát.

- Valahányszor haragszik, mindig a tyukokat üldözi!

- A feleségem épen olyan! Ha sokáig kimaradok, vagy mikor mulatunk valahol, akkor a papagályt kinozza, a kanárit boszantja. Te nem is képzeled cimborám, hogy milyen féltékeny az én feleségem!

- Adj egy szivart! Így la. Elég okot adsz neki a féltékenységre, mindig a lányok után kerget az isten nyila, pedig azelőtt kezes galamb voltál!

- Minden vőlegény bolond, hogy aztán mint férj józan legyen! Aztán meg tudod, elunja az ember a sok nyalakodást!

- Kezes galamb! Nagy ördög vagy te cimborám! Akár a pokolból szalajtottak volna ide. He? Mivel bolonditod magad után az asszonynépet, he?

- Praxis komám, praxis! Apropos! Te ismerős vagy Zsófiával, tudod Szenté Péter felesége, a ki azelőtt Pillér Gábornak volt a szeretője -

- A fehérlábu macska! Hohó! Talán bizony megtetszett mi?

- Nagyon szép menyecske! Azt mondják, hogy tönkre mentek, szeretném az urát megfogadni valamelyik tanyára hajdúnak!

- Ugy látszik, te számon tartod a vidék valamennyi szép asszonyát? A Dahó lányát már hirbe hoztad - hogy fölnevelte neked az a vén marha -

- Csekélység! Nem lesz neki kára benne. Hanem, tedd meg nekem kérlek, beszélj azzal a Péterrel vagy Zsófiával, mondd meg nekik, hogy jó sorsuk lesz nálam, te jól tudsz a nyelvükön beszélni. Kell még szivar? Ne, itt van még egynehány! Ugy-e jó szivarok? Milyen pompás alkalmatosság ez a te kis kastélyod, olyan mulatságokat lehetne benne csapni, hogy no! A korcsmák nagyon nyilvánosak, az egész falu megtud mindent, a városból nem lehet senkit sem kihozni. Nem gyujtasz rá?

- Add ide no! Hát alkalmas a házam ugy-e?

- Kitűnő! Te pedig a legvidámabb csókolni való gyerek vagy a világon!

- Hát aztán a feleség? - röhögte Iván, és szinte vérvörösre pirult a nagy örömtől.

- Nem kell annak mindent megtudni!

- Te kezes galamb, te!

- Bolondság! Hát megígéred ugy-e, hogy beszélsz Zsófiával? Vagy tudod mit, hivd egyszer ide -

- Majd elhivom!

- Te Iván! Nem haragszol meg ugy-e, ha küldök neked egy pár üveg bort?

- Csak küldj! Hát ezért jöttél hozzám, mi?
- Látni akartalak, aztán meg nem akartam épen hazudni a feleségemnek, mert Dahóéknál is voltam. Az öreg Dahó tudod, otthon sakkozik -
- Vén marha!
- Miért? Az öreg igen jól érzi magát nálam, aztán a feleségem is szereti, örökösen tömi, itatja -
- Vagy úgy! - morogta Iván.
- Mikor jössz hozzánk?
- Majd!

- Te! Ha néhány forintba szükségem van, hát csak szólj, előttem ne restelkedj! Adok én!

Iván elpirult és bambán bámult maga elé. Vastag ujjával az inggallérjához nyult, mintha egyszerre szűk lett volna, a gomb lepattant és látni lehetett izmos nyakát, szőrös mellét.

- Aztán adj nekem hirt, ha beszéltél Zsófiával! Most pedig pá!

Iván kocsijához kísérte Viktort, a ki könnyedén felugrott a bakra, csettentett nyelvével és kihajtott az országútra.

Iván körülnézett az udvaron, mintha nem is a saját telkén lett volna, hanem valami idegen helyen, végig simitotta borzas fejét, és leült az eperfa alá. A piszkos tollú borzas gólya ott állott ismét a kerítés mellett és kitartón rántogatta fel vedlett szárnyát. Mintha nem is vette volna észre Ivánt, nyugodtan bámult le az Aranka völgybe, fel a tiszta levegőbe, ahol csendesen, szárnylebbenés nélkül usztak nagy körökben a gólyák. Iván könyökére támaszkodva nézte a vedlett tollú rab madarat, a kartali országutat, mialatt csendesen füttyörészett. Észre sem vette, hogy diófaszinú szemeiből két köncsepp pergett végig barna arcán, csak midőn a kezére pottyant, ijedt fel, mintha égette volna.

Lukács az eperfa körül ögylgett, mintha különös dolga lett volna ott. Mindig közelebb és közelebb huzódott az eperfához; apró kék szemeit élénken jártatta a földön, mintha keresett volna valami apró kis tárgyat, a mely máshol nem vesztetett el, mint az eperfa alatt. Végre Iván elé ért. Megállott előtte, érdes kezét fogatlan szájához emelte, mintha vissza akarta volna tartani a szavakat, a melyek szájából kiesni készültek. Később levette rongyos karimájú kalapját és forgatta, gyürte, és mikor egy-egy lyukhoz ért, megállott és rábámult. Elhatározta, hogy most alázatos lesz.

- No? - förmedt rá Iván.
- Könyörgöm alásan, megpiszkoltak bennünket!
- Kicsoda?
- A kartali uraság Pistája! Aszondja hogy hát - -
- No?
- Aszondja, hogy rossz bőrben vannak a csikók, mert aszondja nincsen abrak, a mi pedig van aszondja, az még a tyukoknak is alávaló!
- Hát honnan vegyem az abrakot, mi? Lopni járjak -
- Instálom alásan, nem jól vagyunk!
- Ördögöt nem!
- Aszondom, hogy hát a kartali uraság Pistája, ha még egyszer megpiszkol, hát akkor nem állok jót magamér', mer' én nem nézem vendég, nem vendég, de én isten engem, leütöm!

Lukács egészen összegyűrte rongyos kalapját, és kis szünet mulva, anélkül, hogy apró kék szemét levette volna Ivánról, folytatta:

- Könyörgöm alássan, szegények lettünk, és ha a tekintetes úr -

Ennél a szónál megakadt Lukács. Most történt először, hogy Ivánt tekintetesnek szólította, úgy tetszett neki, hogy ez a hideg szó a torkán akad.

- A tekintetes úr barátkozhatik a kivel tetszik, de én leütöm, ha még egyszer megpiszkol! Ezt akartam bejelenteni, hát bejelentettem!

- Menjen kend tyukokat kergetni, jobb lesz!

Iván szemeire szorította tenyerét, hogy ne lássa a vén Lukácsot, aztán ismétlé:

- Menjen kend tyukokat -

- Hát 'iszen jól van! Már most kend, hát jól van, legyen kend, elmegyek én tyukot kergetni, ha parancsolják, engedelmes cselédje voltam mindig, már most kend vagyok, hát 'iszen én megyek no, ha parancsolják, tyukokat riogatni!

A vén Lukács szégyenkezve elsompolygott, kopasz fején néhány szürke hajsza, mint a him gém toll-koronája libbent utána, és kis vártatva már hallotta Iván azt az éktelen káromkodást, a mit az öreg az istállóban véghez vitt.

Iván nem bírta az öreg Lukács káromkodásait hallgatni, bement az alacsony szobába, ott sem volt maradása, a mogorva képek kikergették onnan, mintha hallották volna, hogy mit beszélt a diófa alatt azzal a finom gavallérral, a ki különb legény mint ő, a ki finom, eszes, pompásan tud öltözködni, és a ki neki bort, pénzt is ígért! Pénzt! Mintha minden arckép, minden butor-darab, a falak, az ablakok azt kiáltozták volna a fülébe: pénzt ígért, pénzt!

Esteledett már, és Iván kalap nélkül bolyongott az elhagyott dudvás, gazos kertben. A bokrok kiálló ágai megfogták kabátját, a bojtortján belekapaszkodott nadrágjába, a gazos út beharmatozta csizmáit, és minden fából, minden bokorból hallotta, amint valaki súgta feléje: Viktor ad pénzt! pénzt!

Leült a diófa alá, de ott sem volt maradása; izgatott fejébe lerajzolódott az elmúlt két esztendő minden napja. Láta magát és szégyenkezve gondolt azokra a pillanatokra, midőn Viktor kinevette őt nyakkendői miatt. Eszébe jutott, mikor Olga az ostoba lepkéket emlegette, mikor Raabe tanítgatta, mikor Viktor csúfolódott. Most már nem csúfolódik, most már letépette, most már arra kéri, beszéljen Zsófiával, hogy a háza milyen alkalmas a cécora, most már bort küld neki, pénzt akar neki adni, mert tudja, hogy neki nincs, hogy Rozgonyi már nem ad neki kölcsön! A diófa minden suhogása, a bagoly, a mely a magas háztetőről kuvikol, még a röpkedő denevérek is, azt csapkodják házban égő fejéhez: Pénz, pénz!

Iván az istálló ajtó elé ment, ahol Marci illatos fűre terített bundán mélyen aludt. Csendesen felrázta álmából és sugta neki:

- Fogj be!

Marci ijedten felugrott, megdörzsölte szemeit és fogni kezdett. Iván segített neki.

- Csendesen te, hogy az öreg meg ne hallja! Régen lefeküdt már?

- A méhesbe huzódott! - felelt suttogva Marci.

Iván csendesen bement kalapjáért és kezébe vette a gyeplőt. Csendes léptetve hajtott ki a nyitott kapun.

- Hová megyünk?

- A városba. Elisszuk ezt a két dögöt!

Szép, csillagos nyári éj volt. Az Aranka völgyében erősen kvákoktak a vadkacsák, füttyentettek a fekete szalonkák, és messziről hallatszott, amint Iván kocsija robogott a széles országúton.

A vén Lukács kisompolygott a méhesből, a honnan a bús gazda minden lépésére lesett. A bürök bokrok árnyékában, az istálló fala mellett húzódott a kocsiszinig, ahol meghallotta, hogy Iván ismét a városba megy.

Kiment, megállott egy ingben, hajadon fővel a nyitott kapu előtt, úgy nézett ki így éjfél tájban, mint valami kísértet, és mind a két öklét vén szemeihez szorítva sírt, mint valami gyerek.

XVI.

Olga észre sem vette, hogy jó anya kezdett lenni. Sokat volt egyedül, és unalmában aztán nem maradt más hátra, mint a gyerekekkel bibelődni. A gyerekek pedig kitűnő gondüzők; bohókás kérdéseik, gondtalan fecsegésük, vidám nevetésük eloszlatják a borongó fájdalmat épen úgy, mint mikor a nap sugarai keresztül törnek a sűrű köd homályát.

Viktor, mintha csak kicserélték volna, már nem volt szerelmes. Olga már alig mert hozzá közeledni, pedig mennyire vágyott gyöngéd szavára, szerelmes beszédére! Nem tudta elgondolni, hogy mivel játszotta el szerelmét, hiszen épen semmi okot sem adott a közönyre! Túlságos gyöngédségével, odaadó szerelmével, lázas, önfeledt, szerelem ittas beszédével talán terhére volt?

Olga a nap legnagyobb részét egyedül, a gyermekek társaságában, lent a parkban, az árnyas fák alatt tölté, és észre sem vette, hogy minduntalan a paplak felé indult, mintha valami különös vágy kergette volna Gábor bácsihoz, a kivel már olyan régen nem beszélt. Leült egy padra, ahonnan a fehér kis paplakot láthatta, és ha nem félt volna Viktor neheztelésétől, beszaladt volna, hogy Gábor bácsi karjaiba boruljon és jól kisírja magát. Szeretett volna sírni anélkül, hogy egészen bizonyosan tudta volna miért.

Sokszor elment a gyerekekkel együtt szegény Márta sírjához, a mely a kert egyik zugában, közel a templomhoz, mindjárt a családi sírbolt mellett feküdt, és mikor a nyelves kis Marian lármát kezdett csapni, ráparancsolt, hogy legyen csendes, mert Márta néni megharagszik, ha nem hagyja aludni.

Klárka meg a Fürjem karjukon egy-egy hatalmas babával ott ültek a sír mellett a számukra készített kis padocskán egymás mellett és moccanni sem mertek. Így ültek négyecskén sokszor egy egész óráig a sír mellett, anélkül, hogy egy hangot is szóltak volna.

Olga a keszkenője után nyúlt és megtörülte könnyező szemeit. A gyerekek észrevették, hogy sir, aztán maguk sem tudták miért, odahúzódtak Olgához, átkarolták derekát és hangosan zokogtak. Marian és Klárka elejtették babáikat a földre, csupán a kis Fürjem szorongatta egyik kezével az ő babáját dobogó szivecskéjéhez, míg a másikkal Olga karjába kapaszkodott.

- Miért sirsz mama? Ne sirj! - szólt Marian, Olga arcát csókolgatva. - Már elég volt! Ne, ne sirj már!

- Én éhes vadok! - pötyögte a kis Fürjem könyes szemeit kicsi öklével dörzsölve.

- A mama néz bennünket az égből, és örül, ha itt vagyunk a sirja mellett. Ő mindent lát, mindent tud ám! Ugy bizony kicsikéim! - szólt Olga és megcsókolta Márta gyerekeit.

- Én éhes vadok! - szólt újra pötyögve Fürjem és szájacskáját olyan görbére húzta, hogy szinte öröm volt nézni.

- A mama is mindig csak sir, aztán maga sem tudja miért! - szólt Klárka és fölkapta a földről babáját.

A baba, mikor Klárka leejtette volt, a sírkő egyik szögletén eltörte porcellán orrát. Amint Klárka észrevette a szerencsétlenséget, mosolyra derült orcája elkomorult, szivecskéje összeszorult a nagy fájdalom miatt és nagy kék szemeiből kigurultak a könnycseppek, a melyek épen olyan őszinték, épen olyan igazak voltak, mint az a fájdalom, a mely hat esztendő szivecskéjét a babaveszedelem miatt meglepte.

Marian meg Fürjem szivszorongva tapogatták meg babájuk orcáit és elképedten, alig mertek lélekzetet venni a rémület miatt, nézték a gyászos jelenetet. A kis Fürjem szorosan magához

ölelte az ő Vilmáját, az ő egyetlen drága babáját, hirtelen megcsókolta, mintha biztosítani akarta volna, hogy amíg kicsi karjai között van, nem éri veszedelem, mert ők ketten értik egymást, ők szeretik egymást, és illik, hogy gyöngédek legyenek egymás iránt. A néni vagy mama nem szereti őt úgy, mint a baba, ezt ő érzi, hát mért ne féltene a kedves Vilmát, mikor az olyan kedves, szép, jó baba!

Klárka leült a földre, ölébe tette a törött orrú babát és keservesen zokogott. A kis Fürjem is elfelejtette az ozsonna idejét, nem jutott eszébe sem a tejecske, sem a foszlányos hófehér kalács, csupán azt a nagy csapást látta, a mely szegény Klárikát érte. Lassú, apró lépésekkel oda tipegett a siró testvékéhez, a ki mellett már Olga ott guggolt a földön és csókoltatta, aztán félig meddig csurgóra álló ajkakkal Klárka felé nyújtotta Vilma babát és pötyögte:

- Neted adom, ne!

Erre a kínálatra Klárka még jobban elkezdett sírni, és egészen vigasztalhatlannak látszott.

- Hát - neked mi - marad? - szepegte Klárka.

Fürjem egyszerre csak kitérte picit száját, úgy nézett ki, mint egy fészekbeli kis fecske, mikor tátott szájjal az anyját várja, és elkezdett ő is sírni. Marian odaguggolt Olga és Klárka közé, és most már ő is elkezdte kínálgatni babáját.

Olga nem értette azt a művészetet, a melylyel a sorsukkal harcban álló kis embereket ki lehet békíteni. Mindenféle elcsépett fogáshoz folyamodott, de hiában volt minden, ezt a gyerekfájdalmat, mert igazi volt, nem birta elsimitani.

Szerencsére jött Dahó Sámuel, a kinek kuszált szemöldökei, halvány arca után ítélve nem lehetett valami vidám napja, de azért csakhamar helyre billentette a gyermekek hangulatát. Mindenek előtt ölébe vette Klárikát és ravasz fufangossággal bebizonyította neki, hogy a baba megérdemelte azt a keserű sorsot, mert amint tegnap a mamától értesült, a baba igen rosszul viselte magát a fésülésnél és hogy most, miután ilyen rosszul viselte magát és szándékosan eltörte az orrát, nem is érdemli meg, hogy Klárka sirassa. Azt ajánlotta neki, hogy ajándékozza el a kertész kis Pannájának, a ki nagyon fog örülni neki. Ez az eszme annyira megtetszett Klárikának, hogy Mariannal és Fürjessel azonnal utra is keltek, Pannikát felkeresni.

- Ön nagy művész, Dahó úr! - szólt mosolyogva Olga és feléje nyújtotta kezét.

- Csak mesterség, kérem szeretettel! - felelt Dahó és hideg, szőrös kezével gyöngéden meg-
rázta Olga kacsóját.

- Tanítson meg engem is erre a művészetre, én azt hiszem, hogy szükségem van rá!

- Tisztelettel legyen mondván, az ember soha sem tudhat eleget.

Dahó hatalmas, kampós botjával a kavicsokat piszkálta, turta, anélkül, hogy Olgára tekintett volna.

- Hogy csinálja azt Dahó úr, hogy önt minden gyermek szereti?

Dahó hirtelen felkapta fejét, mintha álomból riasztották volna fel, aztán elmosolyodott és így szólt:

- Mesterség, kérem szeretettel!

Dahó kampós botját véletlenül kiejtette csontos ujjai közül, és amint utána kapott, hosszú kabátjának egyik zsebe oda ütődött a padhoz, úgy hogy erősen koppant. Dahó ijedten kapott zsebébe és kivett onnan egy pompás bagaria bőrből készült ékszertokot és maga mellé letette a padra.

- Micsoda szép ékszer! Szabad megnézni?

Olga kíváncsian nyult az ékszer tartó után, és mikor a pompás gyémánt gomb fülbevalók, a fényes zománcos rekesz-munkával készített karperec felcsillogott szemei előtt, elragadtatva felkiáltott:

- Remek! Gyönyörű! Mennyire fog örülni ezeknek Ágnes! Remek!

- Kérem szeretettel, ez a drágaság, nem illetvén meg a mi szegénységünket, visszahozám rendeltetési helyére, nagyságod saját kezei közé, igen!

Dahó, mialatt ezeket mondta, kihúzta kék keszkenőjét és nehányszor megtörülte vele verejtékes homlokát. Csontos kezei reszkettek, mialatt összegöngyölgette, majd ismét kibontotta a keszkenőt.

- Nem illetvén a mi szegénységünket, visszahozám nagyságod saját kezei közé, igen, én visszahozám!

Olga elhalványodott, az ölébe ejtette kezeit és félénken kérde:

- Hogyan? Nekem? Miért épen nekem?

- Alázatosan esedezem, mi szegény emberek vagyunk, a becsületet hirdetjük és hirbe keveredtünk. Igen, mi hirbe keveredtünk!

- Kik? Nem értem édes Dahó! Kik?

Olga elpirult, letette a ragyogó gyémántokat, és önkénytelenül Márta sírkövére tekintett.

- Nem értem édes Dahó! Kik?

- Mi! Én és lánykám! - felelt Dahó, miközben ismét a kavicsokat piszkálta kampós botjával.

- Nem értem! Valóban nem értem!

- Hasonlatosan én sem értem a szóban forgó ügyet. Az iskolából erős főfájás miatt hamarabb haza kénytelenítettven menni, megleptem leánykámat, a ki egész ártatlansággal próbálgatá a kezeink között levő drágaságokat.

- Aztán?

- Leánykám pirulása, ijedt orcája, a drágaságok szokatlan ragyogása megijesztett. Tisztelettel és bizalommal legyen mondva, leánykám még nem romlott és egészen szüzies természetű, és a hazugságra egyáltalányosan nem hajlandó. Kérdőre vonám tehát, és a dolognak némi nemű csürése csavarása után töredelmesen bevallá, hogy a drágaságokat kapta.

Olga mialatt Dahó beszélt, mintha a homlokára csüngő apróra nyirt haját kellett volna igazgatnia, folytonosan ott babrált.

- Nos?

- Most jön, hogy úgy mondjam a baj. A drágaságokat a nagyságos ur, nagyságodnak igen tisztelt férje adá leánykámnak anélkül, hogy előbb nekem hirül adta volna. A faluban, tisztelettel legyen mondva, igen könnyen gázolják az ember becsületét; a nagyságos úr ellen nincsen kifogásom, nem is hiszek a pletykának, mert leánykám szüzies természetű és nincsen hajlandósága semmi rendetlenség eránt, hiszen a saját nevelésem, de a sok látogatás, a sok úri beszéd megrontja, kérem szeretettel, az egyszerű emberek elméjét. Aztán meg kérem, tetszik tudni, mióta keserves özvegyiségre jutottam, nem lévén a háznál anya, vagynak, a kik talán szántsándékkal félremagyarázzák leánykám szives szavait. A mi pediglen nagyságos férje tréfálgató természetjét illeti, hogy úgy fejezzem ki magam, félreértjük. Beszédje, nézése, célozó szavai, melyeket a kertben az illendőség korlátján belül fél füllel meghallgaték,

tisztelettel legyen mondva, egyáltalányosan nem alkalmasak egy olyan polgári leánykához, a kinek dolgozni kell még talán kapácskával is!

Dahó szünetet tartott; újra elővette kék keszkenőjét és újra megtörölte verejtékes homlokát, kipirult arcát. Olga kifeszítette, majd ismét összezsápta legyezőjét, révedező tekintettel nézett jobbra és balra, aztán ismét Márta sarkóvére, ismét legyezte magát, aztán így szólott:

- Édes Dahó, ön téved. Szándékosan engedtem, hogy kibeszélje magát. Igen.

Alig tudta folytatni. Összeborzadt egy keveset, de amint Dahó fakó arcát, beesett szemeit, deres haját meglátta, megsajnálta az öreget és folytatta:

- Igen édes Dahó, ön téved. Ezt a kis ékszeret férjem az én tudtommal adta Ágnesnek. Mindössze abban hibázott, hogy születésnapja előtt adta neki, és hogy nem jelentette be önnek az ajándékot. Különben is holnap lesz Ágnes születése napja, és így miután az ékszer ma adta át, a hiba nem is oly nagy, mert estére úgy is meglátogattuk volna önöket. És férjem és én megkértük volna önt, hogy engedje meg Ágnesnek e csekélységet elfogadni. Igen, így volt. A mi pedig a többit illeti, édes Dahó -

Olga felállott és indulni készült. Dahó félig nyitott szájjal hallgatta Olgát és többször törölte keszkenőjével arcát.

- A többire nézve édes Dahó csak azt akarom megjegyezni, hogy az ön atyai szeretete olyan nagyító üveg, a mely nevetséges torzokat mutogat önnek. Nem tudom, hiuság-e, nem tudom mi, csak azt tudom, hogy ön férjemet olyan színben tünteti fel előtttem, a mely nemcsak őt, hanem engem is megaláz. Beláthatja, hogy ezt nem tűrhetem, ezt nem szabad tűröm. Ön téved édes Dahó, és jobban tenné -

- Kérem szeretettel, én csak kötelességemet tevék, csak kötelességemet mint apa, mint polgár. Nem akartam senkit sem megsérteni, ébenséggel senkit - mindössze visszahozom a szegénységünkhöz nem illő drágaságot! A becsületek kérem -

Olga hirtelen megfordult és ott hagyta az öreg fakó arcú Dahót becsületekkel együtt a hársfa sor végén. Dahó utána nézett Olgának, egy nehéz sohaj tört ki melléből; kampós botját csontos kezébe szorítva, ment erős, biztos lépésekkel a hársfa soron végig a barátságos, derült hangulatot keltő kastély felé. Utközben néhányszor megállott, mintha motyogott volna valamit maga elé. Láta amint Olga a lépcsőkön felszaladt és úgy vette észre, mintha Olga egy fehér keszkenővel törölte volna meg az arcát.

Marian, meg a Márta kis csibéi elvitték Pannikának a törött orru babát és épen visszaindultak a kastélyba. Amint Marian észrevette Dahót, hirtelen elbújt egy vastag törzsű hársfa mögé a másik két gyerekkel együtt, és amint az öreg mellettük elhaladt, megrohanták őt mind a hárman hangos örömmel, ujjongó kedvvel. Az öreg szinte megijedt, amint a három gyermek körbefogta. Fakó arca azonban nem derült mosolyra és türte tehetetlenül, hogy Marian kicsavarja kezéből hatalmas botját és elnézte, hogy a leányka fiu módjára lábai közé veszi a botot és hogy virgonc szökésekkel körülugrálja őt. Engedte tehetetlenül, hogy a gyerekek belekapaszkodjanak csontos ujjába, hogy Marian megragadja hátulról hosszú kabátját és hogy szaladásra nógassa úgy, mint ahogy a lovakat szokás.

Beértek a kastélyba. Egy inas fogadta az öreget azzal a kijelentéssel, hogy ő nagysága rosszúl érzi magát, és hogy nem fogadhatja.

- Kérem szeretettel, kegyeskedjék megmondani ő nagyságának, hogy fontos közlendőm vagyon, hogy ez a bizonyos dolog félreértés is lehet!

Az inas elmosolyodott és eltűnt a folyosón. Dahó Sámuel pedig levett kalappal sétált a márvány kockákkal kirakott folyosón, és minden lépése úgy koppant a kövezeten, mintha

csupa fából volna a lába; arca pedig olyan fakó, vonásai olyan merevek voltak, mintha feje is faragott fából lett volna, mintha nem érezett volna semmit. A gyerekek elhuzódtak tőle, mert nem felelt nekik egyetlen kérdésükre sem, még akkor sem, mikor Marian ritka szaporasággal elmondta, hogy a kis Pannika, a buta, hogy össze-vissza csókolta a babát, pedig láthatta volna, hogy el van törve az orra.

- A nagyságos asszony nem fogadhatja! - szólt az inas hidegen.

- Haragszik úgy-e?

- A hogy vesszük mester úr! - Az inas megveregette Dahó vállait. - A nagyságos urral könnyebben beszélhetne, ezelőtt egy órával láttam oda indulni! - szólt az inas és bal szemével kacsintott egyet.

- Oda? Hová? - kérde tompa üres hangon Dahó.

- Hát oda, ahol mester úr lakik. Vagy nem tudja, hová szokott ilyenkor a nagyságos úr járni? -

Az inas mutató ujjával megbökte homlokát, mintha arra akarta volna figyelmeztetni az öreget, hogy van ám neki is esze, és hogy ő nem afféle tökkel ütött borjút, a ki se lát, se hall.

Dahó remegő kezével belenyúlt kabátzsebébe és kivette az ékszer-tokot.

- Sziveskedjék ezt a portékát általadni ő nagyságának, mivelhogy ott felejtette a kerti padon!

Dahó félig botorkázva kikopogott a folyosón, le a terrasse lépcsőkön és kisietett a parkból. A kavicsok csak úgy ropogtak erős léptei alatt.

Az inas vállat vont, elmosolyodott, megnyomta az ékszer-tok kicsi sárga rugóját; a gyémántok csak úgy villogtak a napsugarak fényében, aztán becsapta a tokot és szánalmas mosolygással morogta:

- Vén számár!

Olga bezárta magát szobájába és keservesen sírt. Elhatározta, hogy elrejtí bányát, nem fogja elárulni, hogy neki fáj a csalódás. Már régen érezte, hogy Viktor nem a régi, a sejtelem most már bizonyosság, ő már nem kell, őt már megunta. Megunta! Milyen keserű, hideg szó!

Olga vergődő bánatában egyik végletből a másikba esett. Voltak pillanatok, midőn a féltékenység megragadta szívét. Nem tudott sírni, csak nyögött és úgy érezte, mintha a kastély, az egész világ üres volna, mintha férje megmérhetlen távolságban futna előle, és neki nincs ereje, hogy utána fusson, hogy utolérhesse. Milyen üres, milyen hideg minden, még a bükk erdő lombjain táncoló napsugár is sérti szemeit, még az is fáj. Csak legalább volna, a kinek panaszkodni lehetne, de mikor a butorokkal nem lehet beszélni, a tükör is legfeljebb csak nevet és gúnyolódva veti a szemére, nem vagy elég szép, már megunt.

A nap már lenyugodott, midőn Viktor valami vidám dallamot füttyörészve a terrasse lépcsőin könnyed lépésekkel felment. Olga a nyitott ablakon át meghallotta, hogy jön. Gyorsan az ajtóhoz sietett és kinyitotta a zárt. Nehány perc múlva belépett Viktor és nyájasan szólott:

- Homályban kis feleség? Kerestelek a kertben és ime te itt ábrándozol!

- A fejem fáj!

- Most jer szépen a szabadba, majd elmulik. Nem csókolsz meg? Ej! Hát így is tudsz, mi? Így, most már jól van, így szeretlek!

Az inas gyertyákat hozott.

- Hiszen te sírtál kicsikém! No, mi bajod?

- Semmi Viktor! - szólt Olga erőltetett mosolylyal. - Nagyon fáj a fejem! Már elmúlt, menjünk a kertbe!

Viktor karon fogta szerelmes feleségét, megveregette kicsi kezét, útközben megcsókolta arcát és lement vele a kertbe.

- Hallom itt volt ma délután az öreg Dahó! Hogy mulattál vele? Sakkozatok ismét, mi?

- Nem!

- Hát?

- Beszélgettünk.

- Nagyon röviden beszélsz ma velem Olga. Talán már meguntad? Hát jó. Nem bánom. Meglátjuk, ki bírja tovább. Ha tetszik, én is tudok röviden beszélni, sőt hallgatni is. Nincs borzasztóbb, mint egy szeszélyes asszony. Épen olyan szeszélyes vagy, mint Márta. Csak rajta!

Olga megállott, és mikor szemei már tele voltak könnyekkel, akkor odaborult férje mellére és hevesen sirt.

- Igazi gyermek-asszony vagy! Nem szégyeled magad! Most meg sirsz. Eh! Ez az okatlan érzékenység igazán nevetséges!

- Ugy-e szeretsz még Viktor? - kérdé fuldokló hangon a szerelmes asszony.

- Milyen kérdés! Hát persze, hogy szeretlek. Hogy lehet ilyesmit kérdezni! Hagyd abba, most már elég volt a sirásból!

- Elég? - sohajtotta Olga és csüggedten vont le férje derekához tapadt gömbölyű karjait.

- A kertész is megláthat, nem restelnéd?

- Nem! - felelt halkan Olga. - Az egész világ előtt sem restelném!

- Nagyon romantikus vagy édes feleségem. Ha azt akarod, hogy szeresselek, mondj le ezekről a regényekbe való kifejezésekről. Holnap reggel korán elmegyek s csak késő este jövök haza.

- Csak este? - suttozta Olga.

- Ivánhoz ígérkeztem. Talán nem tetszik?

- Nekem mindegy!

Viktor másnap csakugyan elment, és Olga ismét egyedül maradt a kastélyban. Reggel, mikor felkelt, játszani próbált a gyerekekkel, de a játék sehogy sem ment, a gyerekek hamar elunták a mulatságot és nyafogni kezdtek. Azután a zongorához ült, de azt is csakhamar megunt; majd ismét olvasni akart, de alig olvasott egy-két lapot, abban hagyta.

- Megfésüljem nagyságos asszony? - kérdé Róza.

- Majd magam - nem kell!

- Melyik ruhát parancsolja?

- A feketét add ide! Vidd el a tükröt, nem akarom magamat látni!

- Beteg a nagyságos asszony? Olyan halvány!

- Mikor ment el az úr?

- Hatkor! Dahó ur még tegnap behozta az ékszer-tokot, oda tettem a többi közé!

- Hozd ide!

Róza elhozta az ékszert és letette Olga elé az asztalra.

- Édes Róza, te mindig hűséges szobalányom voltál, neked adom az ékszereket emlékül. Hanem kikötöm, hogy előttem sohase viseld.

Róza sugárzó arccal csókolta meg Olga kezét.

- Így, most jól van. Ha keresne valaki, lent vagyok a pavillonban. Ha Dahó jönne, mondd meg neki, hogy nem fogadom!

Olga, kezében kis napernyővel lement a kertbe, felkereste azokat a helyeket, a hol Viktorral azelőtt ülni szokott, végig járta a fasorokat, de sehol sem volt maradása. Mindenütt kísérte, mindenütt üldözte őt a mardosó fájdalom. Az „Olga”-pavillon mellett, mintha egy paraszt fiut látott volna ögyelegni, a ki, midőn megpillantotta őt, elbujt a bokrok közzé.

Olga egyenesen feléje tartott és megszólította.

- Mit akarsz itt? Kinek a fia vagy? -

- Som Petyi vagyok! Megcsipett a csalány, fene egye meg! - felelt szepegve a gyerek, miközben meztelen veres lábait dörzsölte.

- Mit akarsz?

- Az urat lesem. Hát maga kicsoda?

- Mit akarsz az urral? Gyere ki a füből, ne félj, nem bántlak!

- Nem bánt? Hát jó, kimegyek - szólt a borzas gyerek, és piszkos kezével az ingében kaparászott.

- Mit keresgélisz Peti?

- Egy cédulát hoztam az uraságnak! - válaszolt Peti. - Itt van, la! Adja neki, mer' én mán nem várom, Jóska mán azóta kifogta halaimat.

- Micsoda halakat?

- Hát az Arankába! Halászni akarok! A cédulát ne mutassa ám senkinek, mer' Ágnes megver -

- Hoztál már máskor is cédulát Petikém?

- De hányat! Mindig kaptam egy szép ezüst hatost. De aztán odaadja ám a cédulát, mer' elgyüvök a hatosomér!

Som Peti felhúzta vékony lábszárain a gatyaszárákat, és a tó felé kerülve elvágatott.

Olga a legközelebbi padra ült és remegő kezekkel bontotta fel a gyűszűvel lepecsételt levélkét, melyben meglehetősen rendetlen írással ez állott:

„Rejtsen el a világ elől. Apám most még nem tud semmit, de minden pillanatban elárulhatnak neki, mert tegnapelőtt este meglesett bennünket Penge. Nem tudnám átélni, ha apám megtudná, hogy - -. Elmegyek akárhová, csak itt maradni nem bírok. Esküszöm, hogy nagyon szeretem, jobban mint az életemet, ne hagyjon el, az istenre kérem. Vigyen el innét, mert apám házában nincs többé maradásom. Miért is jött el tegnapelőtt este! Mit tett velem! Ne hagyjon el engem, mert meghalok.

Ágnes.”

Olga kezében remegett a kis levél, amint a kuszált sorokat újra és újra elolvasta. Könyek tolultak nagy fekete szemeibe, pedig nem akart sírni. A levélkét elrejté keblébe és gyorsan, mintha kergették volna, a gyepen keresztül, elkerülve a gyermekeket, a kik a hársfák alatt

játszottak, kergetőztek, a kastély felé sietett. A terrasse alacsony lépcsőin alig tudott feljutni, nehányszor megbotlott és csak midőn szobájába ért, törtek ki könnyei.

Szemei megveresedtek a sirástól, és még sem enyhítettek fájdalmán. Már nem tudott sírni. Gondolkozni kezdett helyzete fölött. Mit kell tenni? Szakitani Viktorral? Elválni tőle? Nem, arra ő nem képes. Legalább most még nem! De valamit csak kell tenni, mert ez a helyzet kétségbeejtő. Elővette még egyszer Ágnes levelét, és elolvasta újra. Hátha ő is írna Viktor-nak? Hátha Ágnes levele mellé tenné az övét is? Talán megtérne! Talán megsajnálná? Talán!

- Szegény leány! - sohajtotta Olga, az íróasztalához ült, elővett egy kis gyűszűt, újra lepecsételte a levélkét, és oda tette Viktor asztalára.

Elhatározta, hogy ír Viktor-nak. Ha egyedül volt, néha azt hitte, hogy van ereje, hogy képes Viktor-nak szemrehányásokat tenni, hanem mert most nem akarja a szóváltást, majd ír neki. Aztán meg levélben jobban tudja magát kifejezni. Viktor nem szólhat bele, kénytelen őt végig hallgatni, annyira pedig még nincsenek, hogy egyszerűen eldobja levelét!

Leült és remegő kézzel írni kezdett. Háromszor is újra kezdte, eltépte és ismét újra kezdte a levelet, míg végre összehozta. A levél így hangzott:

„Édes Viktorom! Már hónapok óta érzem, látom, hogy nem vagy a régi. Közönyöd okát nem akarom kutatni, elég nekem tudnom, hogy már nem vagy az enyém. Nem zugalódom, mert érzem, hogy nincsen jogom a zugalódásra. Azt hiszem, megérdemeltem sorsomat. Balgaság volna azt állítanom, hogy nem szeretlek. Igen, én szeretlek; igen, nekem fáj a te közönyöd; igen, te mindenem vagy nekem, és én elvesztettelek téged.

Megvallom Viktor, hogy szívesen türom sorsomat. Iparkodni fogok, hogy meggyőzzem magam arról, hogy te szeretsz. Csak egyre kérlek! Ne éreztesd velem közönyödet. El fogok felejteni mindent, nem foglak szerelmemmel üldözni, a mint mondani szoktad, csak légy irgalmas irántam. Látod, olyan kevés ez, a mit én tőled kérek, hogy könnyen megteheted, ha akarod. Ne kinozz, kérlek, és hazudd néha, hogy szeretsz, én a látszattal is megelégszem.

Utazzunk el innen egy időre, nem bánom akárhová, a hová akarod. Csak idehaza ne maradjunk. Legalább egy félévet töltsünk másutt; én azt hiszem Viktor, hogy az nekem, neked és még valakinek is hasznára lesz.

Nem beszél belőlem sem harag, sem féltékenység, sem keserűség. Én reád még akkor sem tudnék nehezteni, ha megvetnél vagy elűznél magadtól. Nagyon fáj nekem a te közönyöd Viktor! Lásd, ez az egész!

Ha megteszed kérésemet, ha szeretsz még néha, úgy kérlek, ne említsd leveletem. Égesd el, és ne felelj, ne említsd egy szóval sem. Éreztesd velem, hogy megértettél, hogy még szereted bús feleségedet.”

Olga összehajtotta a levelet, és oda tette Ágnes levele mellé, Viktor íróasztalára. A levélke megírása azonban nem nyugtatta meg. Azután is úgy zsongott, úgy égette a fájdalom, mint azelőtt. Kiment az emeleti erkélyre, onnan nézte a távoli országot, nem látja-e már Viktort jönni; felment a kastély tornyocskájára, és sok fáradságába került, amíg a távcsövet Gajár felé tudta igazítani, hogy meglássa messziről Viktort. Látott porfelhőkbe burkolt kocsikat, szántó parasztembereket, látta a kartali ereszkedőt, onnan balra Gajár apró házait. Már esteledett és Viktor még sem jött.

Szomorúan, csüggedten lement a kertbe, a kapu elé, maga köré csalogatta a szelindek kutyákat, megveregette apró kezeivel bozontos hátukat, megcirógatta fejüket, aztán mintha véletlenül jutna eszébe, kérdezte a kapuban ácsorgó Gyurkától:

- Nem látod, jönnek-e már?
- Csókolom kezét, nem látok semmit!
- Már késő van! Még baj történhetik, ugy-e Gyurka?
- 'Iszen ott van Pista!
- Talán haza sem jönnek, ugy-e?
- Biz' a meglehet!

Olga kiment a kapu elé és sokáig nézte, fürkészte a Gajár felé kigyózó országutat. Csendes volt minden; a fehérló országuton nem zörgött egyetlenegy kocsi sem, olyan rideg, olyan dermedtő volt ez a némaság, hogy szegény Olga szinte összeborzadt. Már sötét volt, midőn Olga visszament a kastélyba. Ott is vergődött fájdalmában a szerelmes asszony a haldokló pillangók módjára.

A kartali kastélyra ismét ránehezült a lelket ölő köd; szegény szerelmes Olga ismét eltévedett benne és nem volt pihenése sem éjjel, sem nappal.

XVII.

Melegen sütött a déli nap az öreg Lukács fejére, amint a kapu előtt várakozott Ivánra. Frissen kaszált illatos füvet vitt az istállóba, tett a jászollétrákba, hogy illendően fogadja a sárgákat. Szalmacsutakat is készített, hogy legyen mivel megdörzsölni az izzadt, tajtékos lovakat. A csöbrökben már készen állott a víz, nehogy nagyon hideg legyen, ha a sárgák lábait kell majd áztatni. Az öreg már izgott-mozgott, midőn végre Iván és Marci, Raabe kocsiján befordultak a kapun.

Lukács elhalványodott és feléjük sem ment, hanem tette magát, mintha észre sem vette volna őket.

Leszálltak. Marci bekerült az istállóba, rézpántos ostornyelét bedobta a jászolba, és amint az üres istállóban körülnézett, szinte elképedt az üresség láttára.

Lukács, rongyos kalapját szemére húzva, egyszerre csak az istállóajtóban termett. Szája félig nyitva állott, mintha kérdezni akart volna valamit, de nem szólott egy hangot sem.

- Elittuk! - bökte ki hetykén Marci, pedig ez a hetykeség nagyon furcsán állott fakó ábrázatához. Belebámult pipájába, mintha bagót keresett volna benne, pedig olyan tiszta volt, akár egy úri pohár. Lukács még mindig hallgatott.

A két vén cseléd odament a jászolhoz. Ott állottak a lovak helyén, egy darabig némán bámulták egymást, aztán újra megszólalt Marci:

- Mit kérdezi kend, hová lett!

Marci alább hagyott a hetykeséggel, hangja tompa volt, mintha neheze esnék minden szó, mintha mindegyiket előbb meg kellene rágnia.

- Hát ott van, ahol a többi. Eztán majd gyalog, a ki angyala van, járunk no!

Lukács vén ember léte, majd hogy el nem bődült. Szája széle megrándult néhányszor, inge ujjával megtörülte ráncos ábrázatját, apró világos kék szemeit, aztán mintha eszeveszett volna, kirohant az istállóból és elbujt a méhesbe.

Iván és Raabe azalatt beértek a szobába, ahol az asztal meg volt rakva boros palackokkal. Raabe elkedvetlenedett, amint az üvegeket megpillantotta, észrevette, hogy azok a Baánék pincéjéből kerültek ide.

Iván kedvetlenül járt-kelt, és amint véletlenül a pityergő tükör elé került, elpirult. Meglátta piszkos, poros ruháit, haja rendetlenül összekuszálva boglyasodott, arca piros, szemei kidagadtak.

Raabe odatipegett hozzá, megfogta kezét és mondta neki:

- Üljön le édes Iván! Nekem van valami jó terv! Elmondok mindjárt!

- Hát ki vele! Ugyan mi lehet. Ha már hazacsalt, hadd lássuk hát no!

- Tegnap voltam a városban, azt maga tudja, az alispán úrnál, talán már mondtam is a korcsmába -

- Hát aztán!

- Kaptam egy passus külső országba, mert én megyek az én szülőföldem meglátogatni. Gondoltam magamba, Iván úr jönni velem! Ott leszünk két-három hónap, fogunk látni sok nagy ország, tömérdek műkincs, borzasztó nagy Kunszt és muzeum - ez lesz magának nagy szórakozás!

- Hát a pénz öregem! Mi a ménkűt csinálók én odakivel? Nem nekem való az a sok német! Még agyon talállok ütni egynehányat, aztán becsuknak!

- Pénz? Azzal nem törődni Iván! Van nekem néhány forint, aztán én már sokat kóborolni a világon és tudom keveset költeni és sokat látni! Elmegyünk Bécsbe, aztán Drezda, aztán szépen egy kis kerülő nach Frankfurt, onnan visszafelé nach München. Nagyszerű lesz. Ide-haza marad Lukács, én adok neki egy pár száz forint, rendbe hozni a gazdaság, aztán szépen haza jönni és gazdálkodni okosan, aztán pompás házasság csinálni, egy csinos, gazdag szép leány a házba, aztán minden jó van! No?

Iván elröhögte magát, oda állt az orvos elé, a ki derült nyájassággal tekintett kipirult arcába.

- Hát aztán van-e egy fölösleges tiszta inge?

- Tiszta inge? - kérde meglepetten az orvos.

- No igen. Mert látja nekem nincs, aztán holnap vizitet kellene csapnom odaát! Így pedig csak nem mehetek, ugy-e nem mehetek?

- Van nekem tiszta inge - de minek oda menni?

- Mert kell oda mennem! Mert már beszéltem Zsófi-val, már kicsináltam annak a mákvirágnak, mert már megvettem neki az ágyat -

- Ki az a Sofi?

- Eh! Jobb ha nem tudja!

- Hát édes Iván wir reisen! Nyolc nap mulva utazunk - én már mindent rendbehoztam, és én esküdni, érti Iván én esküdni, hogy jó lesz minden!

- Mondom, hogy nincsen tiszta ingem! Aztán látja, a mákvirág bort is küldött, aztán meg az ágyát vetem meg neki; ő pénzt ad nekem ezért a munkáért, hát már csak le is kell fektetnem, hogy ne mondhasa, hogy rosztul szolgáltam meg érte!

Az orvos homlokát dörzsölte kövér kezével és némán rábámult a boros üvegekre. Hallgattak mind a ketten, és mire Iván az ablakoz lépett volna, hogy megnézzze, ki hajtattott be a kapun, Viktor már bent volt a szobában, könnyedén köszönt az orvosnak és egyenesen Ivánhoz lépett.

- Fontos közlendőm van veled! Jöjj kérlek a kertbe. Az orvos úr nem fogja rossz néven venni, ha -

- A világért sem! Csak tessék! - szólt az orvos hideg közönnyel.

Viktor karonfogta Ivánt és kiment vele a kertbe, a diófa alá.

- Egy szivességre akarlak kérni Iván! Képzeld, azzal a kis Ágnessel nagyon meggyült a bajom!

- A te bajod? Hát nem az ő baja? - szólt Iván a combjára csapva.

- Vedd, ahogy tetszik! Elég az ahhoz, el kell kerülnöm az elkerülhetlent bármibe kerül. Az a vén hóbortos apja, pedig épenséggel semmit sem tudott meg, tegnap amint hallom -

- Konvenciót kért magának vén napjaira, és egy házat a kis kedves számára!

- Ej dehogy! Nagy zenebonát csapott, úgy hogy a lány kétségbe van esve. Tegnap magamhoz hívtam Pengét, hiszen ismered, azt a hórihorgas vékonyhangú segédtanítót, és megalkudtam vele a lányra nézve!

- Hát megveszi?

- Várj kérlek. Megegyeztünk, hogy elveszi. Én adok a lánynak hat ezer forint hozományt készpénzben Penge kezeihez; ezenkívül kap Penge még egy házat, és használatul hat hold földet az én birtokomból!

- Elég sok egy ilyen nyiszlett leányért!

- A leány azonban nem akar tágitani. Erőnek erejével szökni akar az apai háztól. Én természetesen ezt nem igen ellenezhetem, és úgy gondoltam, legcélszerűbb lesz, ha te olyan szíves leszel, és megengeded, hogy a lány mindaddig nálad legyen, amíg én az apjával és Pengével rendbe hozom a dolgot.

- Hát aztán? - kérde Iván durcásan.

- Az apjának lesz annyi esze, hogy nem hieszteli a dolgot; Penge pénzért mindent megtesz, te pedig megteszed nekem azt a szivességet, hogy beszélsz a leány fejével, és józan útra téríted. A leány tudod, igen elszánt, makacs természetű, én ismerem, fájdalom, annak vasakarata van, és ha ilyen módon nem segíték a dolgon, még bolondot tesz, megöli magát. Nézd csak mit irt!

Viktor kivette zsebéből Ágnes levelét és megmutatta Ivánnak, a ki mosolyogva végig futotta a sorokat.

- Hát az a másik levél? Azt is ez a majom írta?

- Dehogy! A feleségem. Azzal is meggyült a bajom. Majd megöli a féltékenység; annyira viszi a dolgot, hogy szinte utálat!

- Nem a'!

- Hát számíthatok reád? A leányt még szóval tartom néhány napig, hátha észre tér. Ha nem, úgy nem marad más hátra, mint a leány romantikus hajlamainak engedni, és végig játszani vele egy komédiát, lehető ügyesen, mert végre is Pengéné lesz belőle. Ez a természet rendje, a józan ész kikerülhetlen parancsa! Ezzel tehát rendben volnánk. Mit szólsz a vereshez, izlik?

- Micsoda vereshez?

- Hát nem ittál még belőle?

- Még nem, hanem beszéltem Zsófiával! - szólt Iván mogorván, és nagy tenyerével agyoncsapott combján egy legyet. - Azt mondta, hogy nem bánja, hát jó!

- Kitűnő gyerek vagy Iván! Hát mikor? Hogy? Csókolni való gyerek vagy igazán, és hozzá nagy kópé!

- Azt mondta, hogy holnap este -

- Átjöjtek?

- Igen.

- Ide hozzád?

- Hát nem akarsz ide jönni? Hát nem azt mondtad? - Iván felegyenesedett, nagy szemei kimeredtek, fakó arca szinte megveresedett.

- Hiszen megkértelek rá! A te házad a legkitűnőbb alkalmatosság, a melyet valaha láttam. Csak olyan veszett könnyelmű ne volnál - no, majd csinálunk valamit, hogy Rozgonyi

valahogy bele ne kerüljön. Ne félj semmit Iván, csak átessünk ezen az eszeveszett lányon! Minden rendbe jön, ha józan útra téríted Ágneszt, ha asszonyt csinálsz belőle - tudod mit! Pompás eszmém támadt! Ha a lány nem akarna Pengéhez menni, talán jó volna, ha te -

- Majd holnap este! Most ne - ne beszéld tovább!

- Szép leány, remek leány és kitűnő gazdasszony! Mondd csak Iván, miért veszed olyan könnyen a dolgot, te egészen elhanyagolod a gazdaságot, elhanyagolod a házad, mindent arra a vén számár Lukácsra bízol -

- Ne törődj vele!

- Igazán hallod, egy jóra való gazdasszony, a kinek keze van, nagyon elkelne melletted. Csak rendbe volnék már azzal a leánnyal! Nem képzeled mennyire izgat engem ez a dolog. Az ördög hitte volna, hogy olyan bogaras feje van neki! Egészen a nyakamra nőtt, sápitózó apjával együtt! Hogy jajgat az öreg! Hidd meg, hogy gyönyörű teremtés, csupa élet - aztán milyen gazdasszony! Csak ez a Penge, ne volna olyan rut - gondolkozz kérlek az eszme felett. Ha megszabadítasz tőle - becsület szavamra mondom, nem vallood kárát!

Iván, mialatt Viktor beszélt némán bámult maga elé és lihegve, szinte tátott szájjal, tompa hangon kérdezte:

- Hát aztán?

- Kifizetjük Rozgonyit, rendbehozzuk a gazdaságot és - de mi bajod az istenért, olyan sárga vagy mint a viasz! Fázol?

- Fádom! Nem aludtam az éjjel!

- Gyere igyunk egy kis veres bort, majd elmulik!

- Ne menjünk be. Ott van az a német, nem akarom, hogy megneszeljen valamit - lihegte Iván.

- Igazad van. Holnap este hatkor itt leszek. Aztán majd beszélünk még Ágnesről is! Sietnem kell ugy is, nem tudom odahaza mi történt! Számitok rád Iván!

- Hát eljössz holnap? Mert várunk ám!

- Hogy ne jönnék! Kivált ha azzal a bogaras leánnyal rendbe jövök. Megengeded, hogy javaslatba hozzalak?

- Bánom is én!

- No jó! Csak okosan Iván!

Viktor odament kocsijához és még egyszer leereszkedő kézlegyintéssel köszönve Ivánnak, kihajtott a kapun.

Iván berohant Raabéhez, és amint megpillantotta a jóképű németet, nekiesett, mintha eszeveszett volna, elkezdte ölelni, forgatni. Nagyokat hahotázott, széles jó kedvében, úgy hogy Raabe egészen megzavarodott.

- Mi baj az istenért! Ilyen öröm!

Iván levágta magát a pamlagra és mondta:

- Utazunk öregem! Utazunk! Akár a pokolba!

- Hála isten! Talán a Herr von Baan rábeszélte?

- Igen rábeszélte, és adott pénzt! Adott elég pénzt, sok pénzt erre az utra!

- Hála isten! - szólt Raabe és látható örömmel nézte Iván ragyogó szemeit.

- Ugy-e a ruhámat nézi öregem! Biz' a kopott, de hát nem baj! Elmegyek én így is! Egy magyar nemes ember még kopott ruhában is úr! Tudja-e mit mondott egyik Tar a talián királynak, mikor elmentünk neki segíteni? Azt mondta neki, hogy a magyar nemes ember csak azért nem király, mert nem akar király lenni, aztán úgy lenézte azt a taliánt, hogy két hétig szégyelte magát utána!

- Lassen wir das édes Iván!

- Hanem azért ne haragudjék öregem! Nem vagyok én se részeg, se bolond! Mert mi utazunk, van pénzünk mint a polyva! Viktor adott nekem eleget, nagyon eleget!

Raabe ott állott előtte és azon törte a fejét, hogy csakugyan komolyan beszél-e az a gyerek, vagy csak bolondozik.

- És aztán komolyan beszélni édes Iván, igazán utazunk?

- Becsületszavamra mondom, hogy utazunk. Becsületszavamra, no! Meg van elégedve? Itt a nemesi parolám, csapjon bele!

Raabe megelégedett a becsületszóval és azt ígérte, hogy holnapután eljön, a mikor is az utazási tervet írásban el fogja hozni, hogy minden részletre nézve tisztában legyenek. Akkor fogja majd a gazdaságra nézve is előterjeszteni nézeteit és terveit, a melynek kivitelére nézve Lukácsnak részletes utasítást fog majd kidolgozni. Az orvos szuszogva felkapaszkodott a létrás parasztszekérre és elhajtatott.

Iván előkurjantotta Marcit és megparancsolta, hívja el azonnal Pillér Gábort. Azalatt, amíg Marci odajárt a faluban, Iván leült az eperfa alá és bambán bámult Kartal felé. Nagyon melege volt, kigombolta mellényét, ingét; a Kartal felől jövő hűs szellő üdítőleg legyezte forró mellét.

Kis vártatra megjött Pillér Gábor.

- No Gábor, ülj ide mellém! Hogyan állasz Zsófival, mi?

- Beszédes vagyok vele, minek tagadjam! - felelt restelkedve Pillér Gábor.

- Az egész falu beszéli, hogy járatos vagy hozzá, még akkor is, a mikor más ember aluszik!

- Nem úgy van a' tekintetes uram!

- Hát az ura mit mond hozzá?

- Bolond a' tekintetes uram!

- Tudsz-e annak a fehérlábú macskának parancsolni?

- Ha muszáj, hát tudok!

- Parancsolt meg neki, a kedvemért, hogy holnap este felé huzza fel azokat a módos kis papucsokat, aztán kösse a fejére azt a piros kendőt, a mivel neked szokott integetni, aztán - úgy mintha várna valakit, ögyelegjen itt az országuton egy darabig, addig, amíg becsapom az ablakot, aztán menjen haza dolgára!

- Minek lesz e' tekintetes uram?

- Nem lesz semmi baja, csak azt akarom, hogy itt mutogassa magát. Szóba sem állok vele, ne félj! Tedd meg nekem ezt az utolsó barátságot Gábor!

- Hát jól van. Nem bánom. Holnap estére ide, az országutra parancsolom Zsófit.

- Most eredj haza Gábor!

Iván kezét szorította Gáborral, a ki egyenesen letért a völgybe, aztán befordult az akácfasor mellett abba az irányba, a honnan a fehér lábú szelíd macska háza fehérlett. Iván még sokáig ott maradt az eperfa alatt.

Már esteledett. A tyúkok félve kerülgették az eperfát, és hangos szárnycsattogás mellett többszöri kísérletek után röpködtek rája. A hold is feljött a kartali hegy mögül és teljes rézvörös pofájával bámult ki a sötétes felhők közül. Iván egész éjszaka járt-kelt az udvaron, a kertben és észre sem vette Lukácsot, a ki, mintha árnyéka volna, észrevétlenül bujkálva egyik szögletből a másikba követte minden lépését.

Már hajnalodott, mikor Ivánt szobájában egy karosszékből meglepte az álom.

XVIII.

Borongós reggelre virradtak. Az első a mit Lukács megpillantott, a gólya volt a mely dögölve feküdt a fészker előtt. Borzas tollai szépen lelapultak, nyitott szeme, mintha szemrehányólag meredt volna Lukácsra. Az öreg megállott előtte és úgy megrúgta a dögölt gólyát, hogy néhány lépésnyire vágódott. Kalap nélkül, lehorgasztott fejjel, veres szemekkel ment a ház felé, és eres kezével kapaszkodva lépkedett fel a lépcsőkön Ivánhoz.

Amint Lukács belépett, Iván mintha valami gonosz tetten érte volna az öreg, hirtelen felkapta a székről kabátját és ráterítette az asztalra, a melyen szépen egymás mellé rakva feküdt három hatalmas fokos.

- Mi baj? - förmedt Iván Lukácsra.

- Megdöglött a gólya! - felelt vontatottan az öreg. - Mit dolgozzunk ma? -

- Mit bánom én! Menjen kend a pokolba!

Lukács sarkon fordult, kiment a folyosóra és rábámult a galambokra, a melyek rettenetes szárnycsattogás mellett kerengtek a levegőben. Alig szálltak le a ducra, ismét felkerekedtek és ismét kavarohtak odafenn.

- Mi a ménkü lelte ma a galambokat Lukács? - kérde Marci, miközben arcával az ég felé, szemmel tartotta a megrémült galambokat.

- Tán görény vagy mi? - szólt egykedvűen az öreg.

- De az istálló tetején sincs maradásuk?

- Tán megéreztek a dögöt! Dobja kend ki az országuttra azt a gólya madarat!

Iván az ablak függönye mögül kitekintett az udvarra, aztán elővette revolverét, megnézte, meg van-e jól töltve, és oda tette a fokosok mellé. Kikereste valamennyi fiókját, megnézett minden levelet, és ha talált valamit, a mi Olgára emlékeztette, virágot, vagy valami apró kis jegyzetet, azt ezer darabkára tépte és kiszórta az ablakon.

Utoljára az édes anyja imádságos könyvére került a sor. Kezébe vette a kis bársony kötetet, és kinyitotta a kis ezüst kapcsot. A könyv épen ott vágódott fel, ahonnan egy száraz rózsabimbó fakult feléje. Kivette a rózsát és porrá morzsolta izmos ujjai között, a könyvet pedig eldobta. Bágyadtan visszahanyatlott a karosszékbe és meredten bámult a tölgyfa-ajtóra, mintha kábult lett volna. Arcán a vonások megkeményedtek, s csak néha huzódott ajkára egy gúnyos mosoly. Lukács egész nap ténfergett az udvaron, a kertben, az istállóban. Sovány csontos arcát felverte az ősz szakál tarló, mert az istálló kipusztulása óta nem borotválkozott.

Az ég ólom szürkét mutatott, és úgy tetszett, mintha a sűrű felhők nappal is harmatoztak volna. A fák haragos zöld szint mutattak, és galyjaik meg sem moccantak. Ünnepi csend volt a levegőben, a fák koronáiban, a bokrokban, a kertben burjánzó bujtorján és bürök csapatok között. Az egész föld, az egész növényzet szomjun várta a felhők édes kését és mámorban látszott reszketni a termékenyítés előérzetében.

Lukácsot az általános borulás azonban még jobban lehangolta. Valami földindulás, valami egyetemes pusztulás sejtelve fogta el, mikor a minduntalan riadozó galamb csapatok szárnycsattogásait hallotta, mikor az alacsonyan szálló veres begyü fecskék éles füttyeit hallotta, és egészen elrémült, mikor a kis fekete tyúk rászállt a düledező kerítésre és elkukorikolta magát.

Lukács a kukorikolás miatt szertelen dühbe jött és teleszedte mindkét markát tégladarabokkal és elkezdte a megrémült fekete tyukot üldözni, hajigálni, úgy hogy a tyukok között általános riadalom, futás, bujás támadt.

- Ugyan mit vétett kendnek az a tyuk? - kérdé hetykén Marci.

- Hát minek kukorikál a fekete beste!

Marci szinte elképedt, mikor a tyuk bűnét meghallotta.

- Most már én is aszondom, hogy nem jól vagyunk! - vágta ki Marci egyet biccentve borzas szürke fejével. - Hej, mikor Bakó István komám házában kukorikolt a tyuk, nem is maradt ki sokáig a veszedelem! Alig egy hét alatt meghalt a fia, a lánya, leégett a háza porig - majd meglátja -

- Kend meg holló! Mit jövendölget!

- Mán akár holló, akár nem, itt baj van, én csak aszondom! Hát nincs kendnek szeme? Nem látja a jeleket?

Marci közelebb hajolt Lukácshoz.

- Egész éjszaka bőgött a bükkös, alig aludtam valamit. Az akasztó-erdőben olyan ropogás volt, hogy az isten a megmondhatója!

- Itt a veszedelem la! - szólt Lukács a kapu felé fordulva, a melyen Rozgonyi Jakab közösséges paraszt szekéren befordult.

- Még csak ez hiányzott! - motyogta csendesen maga elé Lukács és valami titkos borzodályos félelem szállta meg az öreget, amint az ünneplő ruhába öltözött Rozgonyi Jakab elébe jött.

- Ide haza van a tekintetes ur, Lukács?

- Odabent van a szobában! - felelt Marci.

- Nincs ott a kutya? Hej, hamis kutyájuk van maguknak! - szólt félénken körültekintve Rozgonyi.

- Nem bánt az becsületes embert! - biztatta Marci. - Maga csak menjen bátran!

- Hivja kend ide Marci! Ugy jobb lesz!

- Gyere no! Duna! Hej!

Marci hívására csakugyan előkuncorgott a folyosóról egy hatalmas borzas fehér juhász kutya. Veresre nyiló szemeit ráfordította Rozgonyira, morgott egyet, aztán leheveredett Marci lábai mellett.

- No! Most már mehet bátran.

Rozgonyi azonnal fel is ment a házba.

- Látta kend, milyen lapos ujjai vannak a zsidónak?

- Láttam! Mi lesz ebből, mi lesz velünk!

- Há' 'sze a penziért jön vagy mi! Azér' csak eljöhet. Már elég régen akar számolni, hát jól teszi, hadd számoljon!

- Megcsalja ötet!

- Há' 'sze nem gyerek már! Vigyázzon magára!

Lukács a faképnél hagyta Marcit és csendesen felsompolygott a folyosóra, ahol leült egy padra és apró kék szemeivel sűrűn pislogva azon tanakodott, mi volna célszerűbb, berohanni, elragadni Rozgonyitól az írásokat, vagy pedig felgyújtani a házat és az általános zavarodás között megfojtani a zsidót és elégetni az írásokat? Mert Lukács felfogása szerint a leégés csak fele volna annak a szerencsétlenségnek, a mi a számadás által őket éri. A számadás valami rettenetes szörnyű csapásnak tetszett előtte, a mely menthetlenül tönkre tesz akárkit. Eszébe jutott, hogy valamikor régen, még legény korában neki is számadása volt a gajári zsidó csárdással, és hogy amiatt a számadás miatt azután nem tudott aludni sem éjjel, sem nappal; betegje lett neki, mert a számok nőttek mintha az átok növelte volna, pedig alig ivott vasárnaponként két itce bort! Ha fakó, beteg ábrázatáról le nem olvassa a megboldogult gazda a rettenetes bajt, talán fel is kötötte volna magát, mert honnan vett volna abban az időben harminc forintot! Hát még, most hogy talán százakról van szó! Mit fog az a szegény gyerek gazda csinálni!

Azalatt míg Lukács a folyosón így töprenkedett, a szobában serényen folyt a számadás.

- Na Fixel hát hogyan állunk?

- Nem vagyok már Fixel, ne tessék tréfálni, én Rozgonyi vagyok. Tetszik tudni a doktor fiam, száz esztendeig éljen, nagyszerű fiskális, azt mondta legyenek Rozgonyi, hát lettem Rozgonyi!

- Jó van jó! Hiszen tudom, hanem maga azért csak Fixel marad nekem. Hát hogyan állunk Fixel koma?

- Én úgy gondolom, hogy a tekintetes urnak hála isten, semmi baja, de nekem nagy bajom van!

- Baja? Hát mi lelte?

Rozgonyi egyet rántott vállán, apró fekete szemeivel hunyorított, aztán keserű arcot vágott, úgy nézett ki mint valami vén gyökér és mondta:

- Rosz üzletek tetszik tudni, tekintetes ur, rosz üzletek! Nem fizet senki, tönkre kell menni! Mindenki csak kér - de senki sem ad. A földes uraságok azt hiszik, hogy mindig kell és mindig lehet adni, pedig tudhatnák, hogy nem lehet mindig adni. Ha ők nem adják vissza, hogy lehessen nekik adni? Nem igaz? - szólt alázatosan Rozgonyi.

- Igaz.

Iván elpirult, begombolta kabátját, hogy Rozgonyi meg ne lássa szennyes ingét és az ablakhoz lépett.

- Tetszik tudni, hogy már egy hónappal ezelőtt lejárt a váltó? Tetszik kifizetni?

- Nincs!

- Az baj, nagy baj! Szükségem van a pénzemre hm, hm! - sohajtotta Rozgonyi.

- Ördögöt baj! Várjon, majd kikerül valahonnan!

- Azt tudom, hogy kikerül! De mikor? Tetszik tudni a tekintetes urnak, mennyivel tartozik?

- Mennyivel?

- Nem nagyon sok a tekintetes urnak, de nekem nagyon sok!

Rozgonyi lapos ujjaival elkezdett mellénye zsebében turkálni. Értékes iratait és pénzét egy különösen készített széles zsebben mellényének az ingre lapuló részén hordta, ahonnan most egy piszkos, zsidó betűkkel telefirkált kis könyvecskét vett elő. Lapozott benne egy darabig, aztán üzleties nyugodtsággal mondta:

- Tessék jegyezni. Váltóra adtam, itt vannak az aláírások, összesen hétezer ötszáz forintot. Ebből hátra van még két esztendei kamat, amit tetszett ígérni és amit hozzá kell írni. A kamat kitesz három ezer forintot. Rendbe van kérem?

- Rendbe. Hát aztán?

- Aztán a betáblázott követelése, ami még isten nyugtassa, az öreg urtól maradt ötszáz forint és ennek tizenöt év óta járó harminc percent kamatai. Aztán jön amit apránként adtam, hiszen tetszik emlékezni?

Rozgonyi szünetet tartott, fordított a könyvecskében néhány lapot, aztán rákezdte:

- Most két esztendeje júniusban, mikor a kartali uraság hazajött, tetszik emlékezni, a tekintetes ur muzsikáltatta magát, adtam a tekintetes urnak kétszáz forintot. Aztán egy hétre rá száz forintot, egyszer ötven forintot. Mikor télen nálam bál volt, el tetszett törni az edényeket, az ablakokat, három széket, két asztalt, a finom poharakat, összesen kitesz nyolcvannégy forintot. A Dolfi gyerekemnek be tetszett törni a fejét, mikor eljött a pénzemért, fájdalom díj, mert nem jelentettem föl, ezer forint. Talán sok? Egy fej betörésért? Ha feljelentem becsukják - talán sok?

Rozgonyi apró szemei villogtak, az a kis könyvecske szinte remegett lapos, fehér körmű ujjai között.

- Talán sok? A saját véremnek a betört fejiért? Talán sok?

- Lassabban Fixel koma! - förmedt rá Iván és izmos keze ökölre gömbölyödött.

- Én csak azt kérdeztem, hogy sok-e? Nem szóltam én semmit! Hát mit mondtam? Ezer forint a betört fejért, és minden pofonért, amit tetszett adni az én véremnek, az én Dolfimnak, száz forint, összesen ezerötszáz forint! Sok? Itt az írás, hiszen el tetszik fogadni!

- Jól van. Hát aztán?

- Aztán van még, amit kártyára adtam, mikor vásárkor nálam tetszett mulatni, mikor tekintetes Balta Béni uraság és a tekintetes Kendi Boldizsár uraság elnyerték a pénzét. Nem tetszik emlékezni? Összesen háromszáz forint készpénz!

- Van-e még?

- Én kérem, tetszik tudni szegény ember vagyok és kell vigyázni minden garasra, mert a doktor fiam nagyon sok pénzbe került. Nagy ember lett belőle! Egy doktor, egy tekintetes ur, épen úgy mint urasága!

- Jó van, jó! Hát mivel tartozom?

- Azt hiszem a tőke kiteszen és a kamat mai napig tizenhat ezer forintot! Kifizeti a tekintetes ur?

- Nincs!

- Nem tesz semmit. Én várok. Csináljunk egy új írást, vagy kettőt, hármát amint tetszik. Én csak egyet kötök ki -

- No mi az?

- Tetszik tudni tekintetes ur, rossz idöket élünk, mindenki úgy biztosítja követelését, ahogy lehet, adjon nekem valami biztosítékot! Ejnye de jól van eltalálva a tekintetes ur papája! Ösmertem, nagyon ösmertem! Mindig bolondozott velem, azt jövendölte nekem, hogy gazdag ember leszek - bár igaza lett volna! Hát milyen biztosítékot ad nekem a tekintetes ur? - kérde

Rozgonyi egy másik kép elébe állva, a melynek kopott fekete rámájából Iván pödrött bajszu, ezüst gombos mentés öreg apja nézett mogorván Rozgonyi szeme közé.

- Furcsa kép! - folytatta Rozgonyi. - A merre csak megy az ember, akár honnan nézi, mindig szemközt van vele az ember. Nagyon haragos ur lehetett, talán a nagy papája volt? Erről az öreg urról beszélte nekem az én papám, kilencvenkét esztendő óta, hogy kutyákkal kergette ki az udvarából, mikor birka bőrt akart venni, de az unokája nem kerget ki engem a kutyákkal. Nem bizony - hála isten! Hát micsoda biztosítékot ad nekem a tekintetes ur?

Iván nem felelt, hanem borzas fejét könyökére támasztva bámult maga elé.

- Miért olyan szomorú tekintetes ur? Hiszen én várok! Nem követelek semmit csak egy kis biztosítékot kérek, egy kis fedezetet!

- Lesz fedezet. Kikerül a pénze Fixel!

- Honnan? - Rozgonyi hirtelen megállott és összezsáptta fehér körmű lapos ujjait. - Honnan, ha nem ad biztosítékot?

- Nem kell biztosíték! Ez a fészék csak ér valamit ugye-e? - morogta Iván.

- Mit ér, ha rajta ül a madár!

Rozgonyi nevetett, ismét a pödrött bajszu nagy apa elé állott és nagy sárga fogait nevetés közben fitogtatva, mintha annak a haragos arcképnek beszélne, annak mondaná, ismételte:

- Mit ér, ha rajta ül a madár?

- Majd kirepül nemsokára! Majd kirepül -

- Majd kirepül! - vigyorogta Rozgonyi a pödrött bajszu nagy apának szeme közé, a kiról a kilencvenkét esztendő óta Fixel beszélte, hogy komondoraival letépette vedlett kaftánját, kiharatta őt a nemesi portáról, a hová becsületes szándékkal birka bőrt jött vásárolni.

- Ez a fészék kell nekem! Ez a fészék kell nekem földestül, mindenestül. Ez legyen fedezet arra a pár ezer forintra, meg aztán az a kisebbik ott a falu végén -

- A kisebbikből nem eszel Fixel!

- Hát miért? Abba akar repülni a madár?

- Hohó Fixel! Az Lukácsé! - röhögte Iván.

- A hat hold földdel együtt?

- Mindenestül!

- Ajándékozni tud a tekintetes ur, de fizetni nem! Hogy mer a tekintetes ur ajándékozni, mikor nincs semmije? Most már nem várok, most már nincsen fedezet. Termése nincs, az istálló üres, a fészék rongyos, mit gondol tekintetes ur megy az? A becsületes hitelezőt kijátszani? Egy paraszt cselédnek ajándékozni, egy senkinek, egy semminek ajándékozni - hiszen még nem is állott a nevére!

- Hát ráírtam!

- Arra a semmirekellő, vén goromba cselédre!

- Elhallgass Fixel, mert megbánod! -

- Kérem a tekintetes urat, én nem mondtam semmi rosszat, csak hogy fáj a lelkemnek, ha ilyen préda pazarlást látok. Nem tudom nézni a pazarlást! Ilyen szép darab földet, olyan csinos házat elajándékozni! Legalább a követelésemet biztosítva volna, eddig már eleget hittem a becsületszónak, most már biztosíték kell!

Iván rá sem hallgatott Rozgonyira, hanem kibámult az udvarra, a hová épen Viktor befordult kis kocsijával.

- No Fixel, most kotródj! Nagy vendégem jön! Gyere el holnap, aztán aláírok mindent a mit kívánsz!

- A betáblázást megadja a tekintetes ur? Ha megadja, még csinálhatunk üzletet, maradjunk jó barátok. Hát ez a Baán uraság? Ez ütötte le a kézről a szép gazdag asszonyt!

- Elhallgass Fixel!

- Ugy éljek én, jobb szerettem volna, ha a magáé lett volna a szép asszony!

Viktor belépett a szobába és Rozgonyi mélyen meghajtotta magát.

- Én Rozgonyi ur vagyok Batáról!

Viktor rá sem nézett, hanem egyenesen Ivánhoz ment és kezét fogott vele.

- Majd holnap Fixel! Most menjen haza!

- Igen is kérem alássan! - felelt Rozgonyi és mélyen hajlongva kiment az udvarra, ahol Lukácsot megpillantva, hozzá sietett és mondta neki:

- Maga földes ur Lukács! Adja el nekem az ajándék földet, olcsón jutott hozzá, én adok magának érte kész pénzt!

- Micsoda földet?

Lukács szinte kimeresztette szemeit, amint Rozgonyi vigyorgó arcába nézett.

- Hát amit a tekintetes ur magának ajándékba adott!

- Nem adott a' nekem semmit! Minek a nekem? Há' 'sze én cselédje vagyok neki -

- Ne tettesse magát Lukács! Na, majd beszélünk még erről! Jó föld, csinos ház, maga egész gazda lett!

- Bolond az ur?

- Na na, nem kell haragudni!

Rozgonyi kikocsizott a kapun, és Lukács egy csendesen elkáromkodott átkot küldött utána.

Viktor a pamlagra vetette magát és élénk érdeklődéssel kérdezte:

- Nos mit akart Rozgonyi!

- Pénzt kínált!

- Te, mondd meg őszintén, sokkal tartozol neki?

- Tudj' a fene!

- Mégis? Mi bajod? Talán beteg vagy? - kérdé élénken Viktor mialatt kesztyűit lehuzta.

Viktor aztán kivette illatos zsebkendőjét, megrázta és mondta:

- Miért nem szellőztetsz itten? Olyan dohos levegő van idebent!

- Elég szagos vagy te! - válaszolt Iván mosolyt erőltetve. - Hát a jövődöbelimmel hogyan dőlt a dolog?

- Ágnessel? Pompás eredmény, váratlan szerencse! Képzeld! Az a bolondos leány csakugyan megszökött, amint ígérte! Azt hittem nagyobb baj lesz, hála isten, hogy így történt!

- Hát nem ölte meg magát?

- Ej dehogy! Felült a vasutra szépen és most már Budapesten van.
 - Honnan tudod?
 - Az inasom beszélte, a kivel vigyáztattam reá! Az apja is elég nyugodtan veszi fel a dolgot.
 - Mit fizettél neki?
 - Még semmit! Az öreg egyelőre lefeküdt, azt mondja, beteg. A leány valami távoli rokonához ment, a ki foglalkozására nézve vénasszony! Nem lesz neki semmi baja, ha okos!
 - Ugy látszik okos. Zsófi-val végeztem. Tudod merre van az akasztóerdő?
 - Ahol a multkor vadásztunk?
 - Igen. Nézd, épen arra felé tart Zsófi!
- Az ablakhoz léptek. Viktor csakugyan meglátta Zsófit, a ki módos kis papucsokban, fején piros keszkenővel ott lépkedett fodros szoknyában az országuton le, a kartali völgy felé.
- Látod? Ugy-e, hogy gyönyörű ez a macska!
 - Gyönyörű! - lihegte Viktor.
 - Hát ugy-e? Még sem vagyok egészen buta, mi?
 - Nagy mester vagy! Kitűnő gyerek!
 - Már most elég volt a nézésből! Gyere, igyunk egyet!
 - Igyunk! - lihegte Viktor.
- Iván becsapta az ablakot, elővett egy üveg vörös bort, és mert nem akart sokat bajlódni a dugóval, egyszerűen lecsapta az üveg nyakát és töltött.
- Ittak mind a ketten derekasan. Iván félkönyökre támaszkodott és elröhögte magát.
- Mit nevezsz?
 - Az a bolondos Ágnes jutott eszembe! Mi a ménkűt fog az Budapesten csinálni?
 - Mit? Hát egy-két napig majd pityereg, aztán majd akad valami vigasztalója.
 - De hát ha megöli magát?
 - Ha egyszer meglátja a várost, azt a sok ismeretlen pofát, a zajt, a fényt, nem lesz neki semmi baja! Mert ugy tapasztaltam, hogy a kis gonosz nem irtózik ám a fényességtől!
- Iván újra elővett egy üveg bort és újra letörte az üveg nyakát, és újra ittak.
- Hallod-e? - kérde Iván gunyos hangon. - Mennyi utra valót adtál annak a nyiszlett leánynak?
 - Utra valót? Én istenem! Szívesen adtam volna neki néhány száz forintot, de nem akarta elfogadni.
 - Ostoba!
 - Utána küldtem az inasomat is, és ráparancsoltam, hogy fogadtassa el vele a pénzt, de újra visszautasította. Csak nem szaladhatok utána! Ha ő bolond, ki tehet róla! Majd felkerestetem Budapesten, aztán vége!
 - Felkeresed? Fenét keresed!
 - Meg vagyok győződve, hogy pompás egészségben fogom viszontlátni. A gyerek elég szemes, elég ügyes, és ritka érzéke van a kényelmes uri élet iránt.
 - Megtanítottad ugy-e?

- Nem lehet azt tanítani! Arra születni kell. Minden a vértől függ. Ágnesből például a leg-pikánsabb nő lesz, ha el nem rontja magát. Bolondulni fog érte az egész világ.

- Hát csakugyan nem öli meg magát?

- Eh! Megöli magát! Micsoda bolond romantikus idea! Egy két csók föl vagy alá! Ki fogja magát egy pár csókért megölni! Ti mindnyájan romantikus emberek vagytok - szinte nevet-séges. Látszik keveset jártál a világban. A nagy világi embert mindenekelőtt a nyugalom jellemzi. A romantikus ostobaságokra hajlandó ember igen komikus. Az étellel meg kell alkudni édes barátom, minden helyzettel ki kell békülni. Ha én nem gondolkoztam volna így, már régen föbe löttem volna magam. Szerencsére volt elég nyugalmam kibékülni az étellel!

- Gondolod, hogy az a majom is ilyen?

- Ha nem ilyen, az ő baja. Az inasom beszélte, hogy mikor felült a vasutra, hát nevetett. No? Nem elég?

- Elég! Miért nem mentél utána?

- Most tudod, nem is igen foglalkozhattam vele az asszony miatt, mert az asszony úgy látszik megtudott valamit és formálisan üldözni kezd, eszeveszett féltékenységgel!

- Majd megjavulsz te nemsokára! Nem lesz oka a féltékenységre!

- Olyan a természete! Majd megszokja - ha nem szokja meg az sem baj. Nem sokat törődöm vele. Ki nem állhatom az olyan asszonyt, a melyik utánam fut!

- Hát te nem futottál utána? - kérde Iván és újra ivott.

- Az más. Nem érted te azt komám, hogy miben van a dolognak az ingere. Ha jól lakott az ember, hát ne kínálja senki! En legalább olyan vagyok.

- Nagy kutya vagy - még kitanítasz engem is. Igazad van, minek köti magát utánad. De ha olyan szerelmes! Hát ugy-e, megtudta, hogy azzal a majommal mit csináltál?

- Ugy látszik megtudta, mert ma, mikor az a leány elment, nagyon hizelgett, nyalakodott.

- Induljunk Viktor. Már sötétedik.

Iván fölállott és az ajtó felé indult.

- Ne menjünk még. Nagyon világos van. Régen ösmered már Zsófit?

- Régen.

- Hallom, neki is volt valami regénye?

- Volt.

Iván ismét levágta magát a pamlagra és bambán bámult maga elé.

- Nagyon szomoru vagy! Beteg vagy? Holnap rendezlek Rozgonyival, aztán átjössz hozzám és vadászunk. Talán már mehetnénk!

- Ne siess, ne siess. Elég korán odaérsz. No igyál még!

- Elég volt!

- No igyál még! A szép asszonyok egészségére! Mindjárt megyünk, ne türelmetlenkedj. Láttál-e te már farkast?

- Nem én.

- Van egynehány itt az erdőben. Pedig oda kell mennünk, ott vár Zsófi a csőszházamban.

- Az akasztó dülön? Hát üres a csőszház?

- Üres. Minden üres. Majd elkisérlek, mert még bajod eshetik. Válassz egy fokost magadnak.

- Minek?

- Nem tudja az ember, mi történhetik odáig. Hátha megtámadnak? Válassz egy fokost. Ezt ni, ez a legerősebb. Én majd a gyengébbet veszem, meg a pisztolyt.

- Hát már megyünk? Te hol leszesz addig?

- Majd megvárlak. Gyerünk, mert már későn van. Ugy-e jó fokos?

- Biz' ez jó! Akkorát lehet vele csapni, hogy no! Nem kellene valami kerülőt tenni?

- Minek? Hiszen sötét van!

- Igaz. Csakugyan jó, hogy botokat viszünk, azonban - te - mégis jobb volna talán itt? Tudja az ördög, nem szeretem a sötétséget!

Kiértek az országutra.

- Inkább zavaros, ködös az idő, te pedig szereted a zavarost!

- Nézd csak! A völgyben, mintha valami felhő volna! Olyan nyirkos a levegő!

- Aféle nyári köd, de azért jól el lehet bujni benne. Épen szerelmes embereknek való! - felelt Iván kacagva.

- Mit nevetsz?

- Eszembe jutott a köd, a mit az a német muzsikás muzsikában kifejezett. Az a bolond orvos magyarázgatta egyszer odaát nálatok.

- Igen? A köd, hogy is volt? Várj csak! Nem jut eszembe -

- Majd tán eszembe jut nekem! Siessünk, siessünk!

- Gondoskodtál-e, hogy Szent Péter valahogyan meg ne lépjen bennünket?

- Hát mire való a fokos? No! Ne ijedj meg, hát olyan ügyetlennek tartasz engem? Érték én a mesterségemhez, ne félj. Szent Péterrel nem lesz semmi bajod. El ne hagyd ám a fokost, hé! Már másodszor is elejtet! Vigyázz!

Leértek a völgybe és jobbra befordultak az akasztó-erdő felé. Nehány perc múlva eltűntek az erdő homályában.

.....

Éjjelre kitört a vihar. A nagy diófa egyik óriási karja letört, az eperfa rutúl meg lett csúfolva. A szél, mintha az egész falut el akarta volna söpörni, örült bömböléssel neki esett a házfedeleknek, megtépázta az ákácokat, megrázta a kéményeket úgy, hogy a vakolat lemállott. Iván udvarán a galambduc árboca kifordult a földből és az apró sárga pelyhes fiók galambok nagy része elpusztult. A ház ablakait a jégeső beverte, és a szél siralmas sivitással beüvöltött a törött ablakokon, körül rohant a szobában, és meglóbázta a falon függő komor arcképeket, a melyek közül egynehány leesett a földre, úgy hogy a fekete ráják eltörték.

A vendég lovak felnyeritettek az istállóban, és a kartali uraság Pistája keresztet vetett magára és imádkozott.

Lukács ott guggolt rongyos szűrében a folyosón és belebámult az örült zivatarba. Néhányszor úgy tetszett neki, mintha a távolból jajkiáltást hallott volna. Nem tudta miért, de vén szive összeszorult, alig birt nagy nehezen egy káromkodást kivágni. Az éjjeli bagoly a vihar elől, a mely éppen vadászatot érte, a folyosóra menekült és meghuzta magát egyik oszlop sarka mellett. Lukácsnak úgy tetszett, mintha újra hallotta volna a jajkiáltást, aztán valami keserves,

hosszú nyögést. Nyugtalanul körüljártatta tekintetét, és amint meglátta a bagoly fénylő szemét, elkáromkodta magát, és hozzá vágta a botját. A bagoly hangos kuvik kiáltással kirepült a viharba, egyenesen az istálló eresze alá, ahonnan még néhányszor hallatta siralmas szavát.

A szél még mindig üvöltött, besivított a törött ablakokon, és Lukácsnak ismét úgy tetszett, mintha jajkiáltást és keserves nyögéseket hallott volna.

A szél neki esett a falu tornyának és meglóbázta a harangokat; Lukács tisztán hallotta, amint a kicsi lélek harang kongani kezdett. De alig kongott egy percig, ismét elállt. Kis idő múlva a villám végig hasította az eget és szemkápráztató fényességgel belevágódott a nagy diófába, a mely mintha ketté vágták volna, a törzs közepén szét esett. A rettenetes dördület miatt alig hallotta a záport, amint hangos locsogással vágódott a pocsétás udvarra. A kacsák, a ludak irtóztatón kvákoktak. Egy új szélroham, és a vihar újra, most másodszor meglóbázta a lélek-harangot. Lukács reszketeg kezekkel vetett magára keresztet, és olyan gyorsan amint csak lehetett, elmondott egy miatyánkot.

Amint a vihar lecsendesedett és virradni kezdett, Lukács és Marci elindultak Ivánt és Viktort keresni. Pillér Gábor igazította őket útba, mert látta, hogy az akasztó-erdő felé mentek.

A csőszház előtt megtalálták őket. Iván ott feküdt a tornácon keresztül lőtt szívvél, Viktor ott feküdt az iszapban összezúzott fejjel. Viktor meghült jobb kezéből alig birták kierőszakodni a hatalmas rézfokost, a melylyel nem tudta magát megvédeni. Iván erősebb volt.

*

Rozgonyi Jakab követelése megkerült. Birói árverésen megvette Tar Iván vedlett portáját. Beleült abba a fészekbe, ahonnan a pödrött bajuszu, haragos szemű nagyapa juhászkutyákkal maratta ki Rozgonyi Dolfi nagyapját, a ki becsületes szándékkal birka bőrt akart vásárolni.

A fogatlan vén Lukács őrzi most a haragos arcképet a kis fészekben, a mely már düledező állapotban van. Ott vannak a szelid ábrázatu asszonyok képei is, csak hogy úgy bekormosította őket a füst, a piszok, hogy Lukács nem képes a vonásokat felismerni, pedig mindennap bámulja őket. Vagy talán kék szemei gyengültek meg annyira, hogy nem lát? Jobb volna már neki, ha nem látna, nem hallana. Nagyon kívánczik oda, ahol a gazdák vannak.

Olga eleinte vigasztalhatatlannak látszott. Gábor bácsi szeretetteljes bánásmódja, gyöngéd szavai azonban megmentették őt a gyermekeknek. Teljes életében nem tette le a gyászt; gyöngéden szerette gyermekeit, és a szerencsétlenség óta Klárka és Fürjem nem érezték hiányát az anyai szeretetnek. A szerelmes asszonyból gyöngéd anya lett, a kinek soha sem jutott eszébe, hogy ő mostoha.

Gábor bácsi Olgával együtt elköltözött Kartalról a fővárosba és őszintén megsiratták az öreg Dahót, a ki, amint Penge megírta, alig egy félév múlva „a testi erő teljes hiánya miatt” meghalt.

Raabe a törvényszéki boncolás után, a melynél erősen azt akarta bizonyítani, hogy Iván nem öngyilkos, hanem, hogy más valaki által lövetett meg, szintén elköltözött Kartalról, elment vissza hazájába, a hol rokonainak, a mikor csak lehetett, előhozta az ő szerencsétlen fiatal magyar nemes barátját, a ki szerinte valódi típusa volt a vidéki magyar gentrynek.

És Ágnes, szegény? Odament társaihoz. Ott barangol a főváros aszfaltján. Cifra ruha disziti karcsú derekát, tollas kalap göndör fejét, finom regatta topánka apró kis lábait. Olga kétszer találkozott vele a váci-utcában.

Mind a kettő elpirult.

Az egyik haza sietett sirni; a másik összeszorította pirosra festett ajkát, meggyorsította apró, kecses lépteit és elsietett, eltűnt a homályos ködben.